

tv-15naš TOVARIS

Št. 45
14. novembra 1985
Leto XXIII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

V Novi Gorici so se pred dnevi na svojem srečanju zbrali aktivisti OF nekdanjega srednjeprimorskega okrožja.

Njim, ki so prispevali in še vedno aktivno prispevajo svoj delež k razvoju naše dežele in samoupravne socialistične skupnosti delovnih ljudi, pa so ob vsem, kar se ta čas dogaja z nami, tolikanj bolj prizadeti, je spregovoril Julij Beltram-Janko.

Mladi rod smo zadolžili brez potrebe

»Preteklo je 40 let, odkar smo odložili orožje in se lotili obnove domovine. Jugoslovanski narodi smo v teh 40 letih svobode in miru nesporno doživeli najhitrejši razvoj. Vsakdo, ki potuje in si ogleda našo deželo, mora priznati, da smo povsem spremenili njeno podobo. To so sadovi našega skupnega dela in velikih naporov. Iz skrajno zaostale smo hitro napredovali v polindustrijsko deželo. Zato ne sme veljati za očitek, da so drugi narodi tudi napredovali, in smo še vedno daleč za njimi. To bo še dolgo res, saj ni mogoče preskakovati desetletij v razvoju. Za ohranitev kolikor toliko sprejemljivega tempa razvoja so potrebni ustrezna državna gospodarska politika, ekonomska proizvodnja in racionalna potaba. Žal nobena od teh predpostavk ni naša vrлина, kar se kaže v razmerah, v katere smo zašli. Namesto odločnega boja za izpeljavo gospodarske reforme v 60. letih je popuščanju sledilo odstopanje, temu pa stalno prilagajanje predpisov nekonkurenčni proizvodnji ob nenehnem nerealnem naraščanju standarda. Namesto kritične ocene naših možnosti in sposobnosti smo razglasili, da smo potrošniška družba. In res, Jugoslavija je kot potrošniška družba začela živeti na račun dela drugih. To pa je izvirni greh, ki ga ni mogoče nekaznovano odpraviti. V taki vrtoglavoosti so nastajali megalomansčina, nepreračunljiva naložbomanija, večkrat na zgrešenih načrtih in prilagojenih podatkih, razmetavanju družbenega denarja v objekte družbenega standarda, zanesenjaško postavljanje tovarn, kljub strokovnim opozorilom, da nimajo realne osnove za rentabilno proizvodnjo. Za tako bujno naložbeno rast so bila potrebna tuja posojila, ki jih je vsak investitor najemal, kjer je hotel, in tako so zadolžili Jugoslavijo pri 600 mednarodnih bankah. Mi, stari upokojenci, ne moremo sprejeti občita, da smo vsi krivi za take razmere. Mislim, da je razmeroma ozek krog tistih, ki so zavestno ali ne najemali tuja posojila v času, ko je svet že bil v krizi

in ko je bilo povsem jasno, najbrž vsem, da tako zadolževanje spravlja v nevarnost samostojnost Jugoslavije in kompromitira njeno samoupravno družbeno ureditev, pa tudi njeno politiko in položaj v krogu neuvrščenih. Slabost te družbe je, da ni sposobna analizirati vzrokov in izpostaviti odgovornih ljudi, ki so tako neodgovorno zadolžili deželo za celo generacijo in s tem občutno zavrli hitrejši razvoj Jugoslavije in spodkopali njen ugled v svetu. Zdaj je kriv sistem, družbena ureditev, kar pa je velika goljufija. Ni mogoče dolžiti sistema za brezglavo, samopašno, protizakonito in prikrito zadolževanje, vnebovpijoče razmetavanje in zapravljanje v brezdelju, v slabem ali slabo vodenem delu. Samoupravna družba je visoki cilj naprednega človeštva. Kompromitirati ta cilj pomeni zločin. Nespoštovanje sprejetih določil, dogovorov in sklepov je sabotažno dejanje. Pričakovanje, da bo sistem rešil nakopičene probleme, je zabloda in zavajanje javnosti. Sistem ne bo obdelal naših polj, ne bo razširil naše proizvodnje, ne bo povečal izvoza, če ni potrebne prizadevnosti živega dela in pripravljenosti, da se bolje in kvalitetneje proizvaja, to je prvi pogoj za prodajo na tujih trgih. Seveda predpisi v sistemu lahko animirajo ali destimulirajo izvoz in predelavo. Toda bili so taki in drugačni predpisi, mi pa smo ne glede na predpise in določila drveli v pogubno najemanje posojil in z dolarji kupovali dinarje za plačevanje živega dela. Mi smo upravičeno nezadovoljni z gospodarsko politiko, ki se vleče že četrto stoletje od reforme v reformo, in nam mednarodni kapital določa pogoje odplačevanja dolgov in monetarno politiko. Nekateri nas tolažijo s tem, da ima vsaka generacija svoje probleme in jih rešuje na svoj način. Toda mi smo mlado generacijo zadolžili brez potrebe. In končno, velik del računov plača upokojenska generacija, ki je bolj prizadeta kot aktivna populacija, ker ji pokojnino stalno zmanjšuje inflacija.«

Razsežnosti boja za sožitje in sodelovanje

Med številnimi mednarodnimi dogodki, ki so bili značilni za dogajanje v neposredni preteklosti, so se znašli tudi osimski sporazumi in desetletnica njihovega podpisovanja. Gre za dokument, ki ni le jugoslovansko-italijanskega pomena, temveč ima širšo mednarodno veljavo, saj na načelih sklepnega dokumenta helsinške konference o varnosti in sodelovanju ureja nekatere odprte probleme v odnosih med dvema državama in utira nova pota za dobro sosedsko sodelovanje. Osimski sporazumi niso v celoti izpolnjeni, so pa odprli proces, ki mu ni primerjave v zgodovini sosednjih evropskih narodov z odprtimi mejami, s sožitjem dveh različnih družbeno-političnih sistemov.

Na obmejno, dobrososedsko sodelovanje se navezuje tudi minuli obisk predsednice zveznega izvršnega sveta Milke Planinc v Romuniji in njeni pogovori s tamkajšnjimi državniki. Stara modrost pravi, da je v dobrem sosedstvu ključ varnosti in napredka pa tudi sožitja, če so sosesje tako različni v svoji politiki in interesih. Sosednji premier Dascalescu je dejal, da sta Jugoslavija in Romunija zgradili trajen sistem prijateljskih odnosov, ki temeljijo na popolnem spoštovanju načel neodvisnosti in državne suverenosti, enakopravnosti, vzajemne koristi in nevmešavanja. Ker pa se razvoj pri tem ne more ustaviti in ker življenje terja vedno nove pobude, je moral obisk Milke Planinc odgovoriti na vprašanje, ali je mogoče, da bi se jugoslovansko-romunski gospodarski odnosi lahko razvijali hitreje in na višji ravni kljub vsem specifičnostim, razlikam in nekaterim težavam, ki jih moramo premagovati. Sklep je bil, da bosta obe strani vztrajali na tako zastavljeni poti, pa čeprav bi napredovali – kjerkoli je napredek možen – samo z majhnimi koraki. Posebnosti medbalkanskega so-

delovanja nas opozarjajo na obseg prevzete naloge, ki jo morajo že kmalu opraviti najmočnejši in največji na svetu za blagor vseh na svetu, ne le njih samih. Kaže, da se na tej poti hudo zatika, še posebno po razgovorih ameriškega zunanjega ministra Georga Shultza v Moskvi. Poznavalci, ki so spremljali ameriškega ministra, opozarjajo na številne želje in v isti sapi na skromne rezultate izmenjave mnenj. Ni nevarnosti, da bi srečanje Mihaila Gorbačova in Ronalda Reagana preklicali, upravičena pa je bojazen, da bo dnevni red Ženeve dokaj skromen. V Moskvi ni bilo, tako pravijo, nobenega bistvenega zblíževanja stališč o nadzoru oborožitve. To pomeni, da Ševardnadze ni hotel razpravljati z ameriških stališč, zblížanja pa tudi ni bilo glede drugih spornih regionalnih problemov.

Najprej so računali, da bodo v Ženevi dosegli sporazum o načelih za nadzorovanje oborožitve, kar naj bi bila spodbuda za nadaljnja pogajanja. Zdaj pa so po izjavah ameriških funkcionarjev te možnosti verjetno že povsem odpisane. Še več, ni povsem zanesljivo, če bo mogoče v času, ki še ostaja do ženevskega srečanja, doseči soglasje vsaj glede sporazuma o kulturnem sodelovanju in o nekaterih drugih oblikah sodelovanja. Spremistvo Georga Shultza je dobilo v Moskvi vtis, da je po mnenju Mihaila Gorbačova ameriška zunanja politika preveč pod vplivom ozkega kroga protisovjetsko razpoloženih skrajnežev. Menijo tudi, da je sovjetska ocena Reaganovih stališč o odnosih med Vzhodom in Zahodom – napačna.

Lahkomiselno bi bilo pričakovati, da bo delo v Ženevi lahko. Nič ni več lahkega v tem političnem trenutku in v sodbnih mednarodnih odnosih. Morda so »Sinovi Marxa in Bolivarja«, kakor se tudi imenujejo pripadniki kolumbijskega gve-

riškega gibanja M-19, pričakovali, da se bo vlada uklonila njihovim zahtevam, saj se sicer toliko vojaških voditeljev verjetno ne bi osebno udeležilo akcije v poslopju ustavnega sodišča.

Lani poleti so v Kolumbiji dosegli na tako imenovani gverilski fronti premirje, toda zaradi nenehnih kršitev dogovora je letos poleti gibanje M-19 premirje prenehalo. Vendar, vse dozdaj ni bilo tako obsežne akcije gverilcev in tako ogorčenega odgovora režima. Kaže, da je potrpljenje skupnelo na obeh straneh, šele kasneje pa se bo izkazalo, kdo je s takšnim koncem drame več dobil oziroma izgubil. Gibanje M-19 je organizacija mestne gverile. Težišče njenih akcij so oborožene akcije, vendar pa tudi političnih sredstev ne zavrača, o čemer priča lanski sporazum o prenehanju sovražnosti. Ker pa je sporazum običajno povezan s sklepi, ki jih je treba izvajati na obeh straneh, je Kolumbija doživela še eno res krvavo dramo.

Vse tudi v Evropi še ni urejeno in končano. Po koncu druge svetovne vojne se je uveljavilo geslo, da bodo »živi izterjali pravico za mrtve«, s čimer bi bili kaznovani zločinci, preživeli in novi rodovi pa bi poslušali vedno nova opozorila, da se takšna morija, kot je bila minula vojna, ne sme več ponoviti.

Pred zahodnonemškim sodiščem v Krefeldu poskušajo že šestič zapored odkriti resnico o usodi voditelja nemških komunistov med obema vojnama Ernsta Thälmana. Na ne povsem pojasnjen način je izginil neposredno pred koncem vojne v koncentracijskem taborišču Buchenwald nad Weimarjem. Proces izjemno povezuje preteklost in sedanost dveh nemških držav, od katerih se ena poskuša braniti z opravičevanjem, druga pa dokazovati v zelo zapozneli maščevalnosti.

Florjan Lajmš

Gorjupovi dnevi '85

Vsakoletno študijsko srečanje slovenskih novinarjev, Gorjupovi dnevi (po umrlem mladem uredniku Dela Mitji Gorjupu) imenovano, je bilo letos v Portorožu. Udeleženci so se imeli priložnost poglobiti v več aktualnih družbenih tem, denimo v splet vprašanj, ki zadevajo naše kmetijstvo, v večplastno dogajanje v zvezi z osimskim sporazumevanjem, v jugoslovansko-slovenska sporazumevanja in finančne ter razvojne načrte (ali boljše: zagate) v prihajajočem letu in – še posebej – o neizogibnosti vstopanja v naslednjo etapo socializma po jugoslovanski poti.

O tem je zbranim novinarjem govoril ter odgovarjal na njihova vprašanja dr. Aleksandar Grličkov, ta hip brez dvoma vodilni teoretik prakse in perspektiv socializma na naših tleh.

Bili smo kronska priča

Vse, o čemer je na glas in z veliko mero tehtne presoje, ki obvlada zamotane dimenzije sedanjega gibanja svetovnih razmerij in še posebej njihovih socialističnih različic in alternativ, razmišljal dr. Grličkov, je skušalo biti iskanje odgovorov na vprašanja, kot so: zakaj smo zapadli v to veliko stagnacijo, ki nas vsemu navkljub potiska v vse globljo vodo inflacije; zakaj naši politični centri moči nimajo dovolj energije, da bi izpeljali svoj namen in nas popeljali na pot vnovičnega družbenega in gospodarskega vzpona, kaj bo tisto, kar nas popelje k novi etapi socializma, ki je naša edina alternativa?

Da se moremo prebiti vanjo, je neizpodbitno. Pa ne zgolj zavoljo nas samih, ki v zdajšnjih razmerah in razmerjih ne najdemo točk, temveč tudi zavoljo vseh sil svetovne leveice, ki jim ni vseeno, da je Jugoslavija prenehala biti kronska priča možne samoupravne alternative ali različice socializma, a si naše vrnitve v ta status želijo, da bi se izkopal iz krize, se znova okrepili in spet postali tisto, kar smo bili v očeh napredne svetovne javnosti.

Pot k novi etapi socializma, ki je naša nuja, terja radikalne preobrate v našem ravnanju. To ne more biti pot malih obotavljivih korakov in okvirnih ukrepov, temveč zgolj in samo odločna preobrazba družbenega obraza v vsej njegovi celoti.

Odločilnega pomena zanj so volitve v letu, ki je pred nami. Pa nikakor ne bi smela biti nekakšna običajna in formalna velika procedura, kakršnih smo vajeni. Volitve naj pritegnejo energijo in znanje novih, mladih rodov – ob še nekoliko uplahnjenih energijah in ne kdove kako izrazitem znanju, a zato nezanemarljivih izkušnjah srednjega in starejšega rodu. V prihodnjih »centrih moči« naj se znajdejo novi, ustvarjalni kadri, ki jih zdajšnja uradna politika ni puščala v bližino pa je tudi zavoljo tega ostajala neinventivna, neuspešna, neučinkovita in vse prevečkrat – papirnato prazna, deležna nezaupanja.

Dr. Grličkov izraža vse zaupanje prav v te potenciale mladosti, upošteva pri tem vse odpore, s kakršnimi bodo zoper radikalno preobrazbo sedanjega stanja nastopali tisti socialni sloji, ki so jim obstoječe razmere materialno, moralno in psihološko všeč: v mislih ima politokracijo, zgornji srednji sloj in vse, ki ribarijo v kalnem ter brez pravega dela in učinkov »tržijo« družbene privilegije.

V vseh svojih stališčih in ugotovitvah je bil portoroški nastop dr. Grličkova prepričljiv in spodbuden – razen morda v odgovoru na sklepno vprašanje, ki pa mu ga nihče ni zastavil in si ga prav tako ni zastavil sam, torej nanj tudi odgovoril ni, glasilo pa naj bi se: ali so realne možnosti za temeljni premik, za ta vstop v novo etapo ob volitvah, ki nas čakajo... ali je dejansko upanje, da se bo ta veliki preobrat zares zgodil?

Viktor Konjar

Pogovor z Lado Ambrožičem-Novljanom

ob ustanavljanju Društva piscev zgodovine o NOB in revoluciji

Čutili so potrebo po delovnem združevanju v društvu

Že pred časom je predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije obravnavalo predlog o ustanavljanju društva piscev zgodovinskih del na teme iz NOB in revolucije. Menilo je, da nima nič zoper takšno društvo, če so avtorji prepričani, da bo to koristilo njihovem delu pri zapisovanju številnih tem, ki čakajo obdelavo – iz sklopa novejših narodove zgodovine.

Kakor vsi, ki želijo ustanoviti kakršnokoli organizirano obliko delovanja v naši družbi, so se tudi zainteresirani pisci obrnili na RK SZDL oziroma njegov koordinacijski odbor za družbene dejavnosti in društva, svoje mnenje je dal svet za tradicije pri predsedstvu RK SZDL in tudi svet za kulturo te naše najbolj množične organizacije. Vsi so bili načelnega mnenja, da nimajo nič zoper ustanovitev društva, so pa imeli hkrati tudi vrsto pripomb, med katerimi je na primer sekretariat sveta za tradicije pri predsedstvu RK SZDL menil, da to društvo nikakor ne sme postati slabo delujoče, s prizadevanji samozaložništva. Svet za kulturo je opozoril, da ni pričakovati širše družbene finančne pomoči za delovanje društva in se v premišljanju spraševal, kako da ni mogoče te dejavnosti uspešno nadaljevati v sodelovanju z že obstoječimi organizacijskimi oblikami (inštituti, društvi in organizacijami). O vsem tem nas je skozi pogovor poučil Lado Ambrožič-Novljan, eden od avtorjev, ki se že več kot dvajset let ukvarja s pisanjem zgodovinskih del s področja narodnoosvobodilnega boja in ki je prepričan, da bo novoustanovljeno društvo močno prispevalo k še uspešnejšemu delu za izpopolnjevanje zgodovinske obdelave NOB in revolucije.

Poleg poklicnih zgodovinarjev se že vrsto let tudi nekateri drugi pisci ukvarjajo z zgodovino NOB. Kako se je to zgodilo?

Borci smo si že pred 20 leti zastavili ambiciozen načrt, da bi napisali zgodovino narodnoosvobodilne vojne v obliki monografij partizanskih enot in služb. V ta namen je bila ustanovljena Knjižnica NOV in POS. Poskrbeli smo za ustrezne organe, ki bi zagotovili strokovnost monografij spriču dejstva, da jih niso pisali le profesionalni zgodovinarji, pač pa tudi zgodovinarji amaterji, ki so bili povečini iz vrst nekdanjih partizanov, a so imeli določeno šolsko izobrazbo, največkrat višjo vojno akademijo. Tako je bilo treba ravnati zato, ker profesionalnih zgodovinarjev ni bilo zado-

sti. Ko je to delo steklo, smo se odločili še za ustanovitev knjižnice OF, kjer naj bi objavljali monografije s področja političnega delovanja med narodnoosvobodilno vojno. Seveda je tudi ta projekt zahteval nove pisce, med katerimi je veliko neprofesionalcev.

Lado Ambrožič

Doslej je bilo, večinoma pri založbah Partizanska knjiga in Borec, izdanih približno 70 knjig, kar pomeni v zgodovino pisju izjemen dosežek. Smo pa šele na pol poti.

Kdo vse skrbi za strokovnost tega pisanja?

Za zagotovitev strokovnosti pri pisanju monografij je bila pri republiškem odboru ZZB Slovenije ustanovljena posebna zgodovinska komisija. Zdaj deluje že dvajset let. V njej sodelujejo profesionalni zgodovinarji kot dr. Ževart, Ivan Križnar, dr. Tone Ferenc, dr. Stiplošek, Zdravko Klanjšček in še nekateri, med člani te komisije pa je nekoliko neprofesionalnih piscev, ki pa so z dolgoletnim delovanjem dosegli kvaliteto in strokovno usposobljenost. Ta komisija je izdelala navodila za pisanje monografij, ki so odlično navodilo piscem. Ta organ izpolnjuje svoje poslanstvo s tem, da daje piscem strokovno pomoč. Veliko je prispeval, da so bila dela s področja zgodovinskega NOB Slovenije vedno bolj kvalitetna.

Med organizacije, ki skrbijo za zgodovino pisje in dajejo tudi pobude za to, štejem odbore enot in služb NOV in POS. Ti odbori so nepogrešljivi

pobudniki za zgodovino pisje, odlikujejo pa se s tem, da preskrbe avtorje in del materialnih sredstev za izdajo monografij. **Zakaj je prišlo do ideje o ustanavljanju društva?**

Sodimo, da je spriču ogromnega programa do sedanja organizacija de-

urejal številne administrativne posle, ki so potrebni, da bi se avtorji lahko zbrali na običnem zboru; izdelal je program društva in društvena pravila. Odbor je bil mnenja, da okrog te dolgotrajne, in ne preveč prijazne administracije ne bi bilo treba zaposliti preveč avtorjev, da jih ne bi odvrgli od njihovega poglavitnega dela – pisanja. Verjetno je pomanjkanje informacij o ciljih in nalogah društva povzročilo med nekaterimi organizacijami in posamezniki precej nerazpoloženja do ustanovitve društva, zato sem tudi prevzel dolžnost, da v imenu iniciativnega odbora dam vsaj temeljne podatke o društvu.

Kako to, da ste se odločili prav za društvo?

Mnogi so nas spraševali, zakaj ne bi naše društvo postalo sekcija zgodovinskega društva Slovenije. O tem smo razpravljali na sejah iniciativnega odbora in smo se odločili, da za zdaj ostanemo samostojna organizacija pri republiškem odboru ZZB Slovenije. Razlogi so bile: v zgodovinskem društvu Slovence smo po večini vključeni profesionalni zgodovinarji. V našem društvu pa bodo prevladovali amaterji, kar bi v organizacijo zgodovinarjev morda vnašalo nespornost. Poleg tega ima naše društvo omejene cilje, deluje za zgodovinsko obdobje NOV. Naš iniciativni odbor se doslej še ni sestal s predstavniki zgodovinskega društva Slovenije, da bi razpravljali z njimi o ustanovitvi društva piscev NOB. Ne izključujemo pa možnosti, da bi se po ustanovitvi našega društva o teh vprašanjih pogovarjali s predstavniki zgodovinskega društva in določili načine za sodelovanje.

Nekateri člani društva slovenskih pisateljev, ki zajemajo gradivo za svoja literarna dela iz NOB, so izrazili željo, da bi se lahko vključili v naše društvo. Ugotovili smo, da je veliko bolje, da pisatelji ostanejo člani svojega pisateljskega društva, kjer, kolikor nam je znano, že imajo posebno sekcijo. Naši nameni so ustanoviti tako organizacijo, ki bo usposobljena za intenzivno delo za izpolnitev svojega programa, to pa je strokovno in znanstveno delo. Če pa bo občni zbor društva sklenil kako drugače, se bomo seveda ravnali po teh sklepih. Morda se bo našla kakšna drugačna ustrežnejša

rešitev sodelovanja s pisatelji.

Naš odnos do zgodovinske komisije bo slonel na ugotovitvah, da je ta komisija opravila veliko strokovno delo in mora ostati taka, kot je bila doslej. Društvo bo z vso močjo podpiralo njeno delovanje. Ugotoviti je treba, da so nekateri člani iniciativnega odbora društva tudi člani te komisije.

Kaj pa pravila o članstvu?

Glede članstva v društvu smo se odločili tako: član društva lahko postane pisec, ki je izdal vsaj eno izvirno, samostojno in verificirano zgodovinsko delo o NOB in revoluciji, knjižne spomine ali pričevanje z zgodovinsko vrednostjo. Član lahko postane tudi pisec, ki je objavil daljša dela v podlistkih, ali če je objavil v dnevnem ali občasnem tisku najmanj tri zgodovinske razprave ali kritike zgodovinskih del o NOB in revoluciji. Na prvi pogled je videti ta odločba iz predloga društvenih pravil nekoliko toga, vendar smo bili mišljenja, da moramo ustvariti tako društvo, ki bo sposobno pospeševati zgodovino pisje in ne bo obremenjeno z možnostmi, da se izpremeni v debatno društvo ali kaj podobnega, kar bi zaviralo njegovo temeljno delovanje. Temu načelu se podreajo vse odločbe ustanovnih dokumentov društva. Ker želimo, da bi se vrste piscev in avtorjev pomnožile, smo vnesli po dolgem premisleku v pravila odločbo, da člani društva lahko postanejo diplomanti filozofske fakultete, če so se specializirali za zgodovino NOB, ali študentje te fakultete, če so napisali seminarsko nalogo s področja zgodovine NOB. Član društva lahko postane tudi tuji državljani ali pripadnik neslovenske narodnosti, če izpolnjuje zgoraj naštet pogoje.

Kaj bi pa odgovorili tistim, ki med vrsticami namigujejo na dobre zasluge piscev omenjenih knjig?

Veliko očitkov je bilo doslej uperjenih na avtorje, češ da pišejo za denar in da zato ne napišejo tistega, kar bi morali. Da bi odgovoril na te očitke, sem izdelal nekaj obračun vrednosti dela, ki so ga doslej opravili avtorji monografij s področja NOB, in višine honorarjev, ki so jih prejeli. Izhajal sem iz izkustveno dognanih podatkov, da je za avtorsko polo in pol porabil avtor en mesec.

Glede na 70 knjig, ki so izšle do sedaj, so avtorji opravili delo, ki je vredno 21 milijard starih dinarjev! Upošteval sem, da so avtorji višje in visokokvalificirani delavci in strokovnjaki. Avtorji pa so za svoje delo prejeli pet milijard in 600 milijonov starih dinarjev. Vse vrednosti so preračunane po današnjih vrednostih osebnih dohodkov in honorarjev. Avtorji so torej prispevali družbi ogromno vsoto 15 milijard in 400 milijonov starih dinarjev. Če bi računali vrednost izplačanih honorarjev v primerjavi z mesečnim osebnim dohodkom zaposlenega s tega področja, potem so avtorji na mesec prejeli nekoliko več kot star milijon dinarjev. Torej od honorarjev niso mogli živeti, niti niso mogli s temi honorarji obogateti. Nasprotno. Avtorji so prispevali velike denarje družbi, kar je bilo posledica njihovega entuziazma in nesebičnosti. Vprašam se: kam je odšel ta denar, ki so ga avtorji prispevali družbi? Prepričan sem, da vse ni bilo porabljeno za znižanje cen njihovih knjižnih del. Založbe se niso potrudile, da bi honorarje zvišale na dostojno raven in da bi napravile konec sramotnemu odnosu do plačevanja odgovornega dela! Društvo se bo zavzemalo, da bi se honorarji postavili na znosno raven, kar bi bilo za sedaj plačevanje avtorske pole v višini mesečnega osebnega dohodka zaposlenih na Slovenskem. To je bilo že zdavnaj sklenjeno, a se ni izpolnilo. Torej moramo zaključiti, da avtorji niso delali za denar, niti niso bili zaradi tega prisiljeni pisati tako, kot je kdorkoli avtorjem to narekoval. Društvo ne bo odstopilo od zahtev, da družba dotira društvu sredstva za financiranje tistih njenih dejavnosti, ki bodo pospeševale pisanja zgodovine NOB. Društvo se bo potegovalo tudi za to, da bodo avtorji kot temeljni delavci pri založbah imeli ustrezno število delegatov, kar jim pripada po zakonu o samoupravljanju.

Za občni zbor je sedaj vse pripravljeno. Upamo, da bomo v kratkem dobili vsa soglasja za ustanovitev. Želimo in vabimo vse pisce zgodovine NOB, ki jih je več kot sto, da se našega pomembnega zborovanja udeležijo, sicer pa je odprto za vse, ki jih zanima NOB.

Pogovarjala se je Bojana Žokalj-Jesih

Narava živi... pa tudi umira — odvisno je od človeka

Nevarni odpadki: Živeti moramo z njimi, toda kako?

Sodobne tehnologije in z njimi povezan način življenja so nas v preteklih nekaj desetletjih začele opozarjati tudi na stranske proizvode nekaterih dobrin sodobne civilizacije — to so nevarne snovi in njihovi odpadki. Tako se danes vsi (realisti) zavedamo, da sodobno življenje brez nevarnih snovi ni mogoče. Vprašanje je le, kako z njimi ravnamo, koliko jih poznamo in če jih obvladujemo?

Po drugi svetovni vojni se je v industrijskih državah silovito razvila kemija. V nekaj letih so izdelali na desettisoče novih, umetnih spojin in kemikalij, ki jih od takrat v naravi ni bilo.

Pred nekaj leti je bilo znanih okoli 2,5 milijona kemičnih spojin, zdaj pa jih na leto na novo izdelajo 250 tisoč. Samo pripravkov za varstvo rastlin je na svetovni ravni tisoč na osnovi približno 500 aktivnih snovi. Zato pred leti tudi strokovnjaki še niso poznali njihovih dejanskih učinkov na okolje. Tako so se začele kazati posledice sintetske kemije v sedemdesetih letih v ZDA, v Evropi in na Japonskem. Pri ljudeh, ki so več let živeli v bližini industrijskih obratov, ki so v tehnoloških postopkih uporabljali najrazličnejše »koristne« kemikalije, ali med prebivalci, ki so živeli v naseljih, ki so jih zgradili na zasutih odlagališčih odpadkov, so se začela pojavljati pogostejša rakava obolenja, bilo je več splavov, otrok s prirojenimi napakami in smrtnih primerov.

Z dolgotrajnimi in zahtevnimi analizami so strokovnjaki začeli dokazovati, da so vse te bolezni posledica ekspanzije kemijskih »pripomočkov« pred dvajset in več leti. Tako so v ZDA pred dvema letoma ugotovili, da imajo približno 14 tisoč kritičnih divjih odlagališč in mlak, ki s svojo strupenostjo ogrožajo okolje. Za njihovo sanacijo bi do konca osemdesetih let potrebovali zajetnih 600 milijard dolarjev. Le nekoliko manjše težave (na račun uničenega Severnega morja, kjer je več let končalo največ nevarnih odpadkov) ima Zahodna Evropa.

Tisoči ton nevarnih snovi po industrijskih obratih

Po precej popolnih podatkih, ki jih je zbral republiški sekretariat za ljudsko obrambo, je v naši republiki v zadnjih nekaj letih od 117 tisoč do 215 tisoč ton vnetljivih tekočin in plinov, od 49 tisoč do 115 tisoč ton strupenih in jedkih snovi, od 10 tisoč do 17 tisoč ton eksplozijsko nevarnih snovi in od 17 do 54 ton radioaktivnih snovi.

Med različnimi vrstami nevarnih snovi so najpogostejše solna, žveplena, dušikova, fosforna in še neka-

tere kisline, natrijevi in kalijeve lugi, razne soli, elementi kot so klor, žveplo, cink in druge anorganske snovi, alkoholi, naftni derivati in druge organske snovi. V organizacijah združenega dela v naši republiki je stalno na zalogi do 600 ton klora, do 20 tisoč ton žveplene kisline, 85 ton raznih cianidov, 30 ton arzenika, 5 tisoč ton različnih topil, do 300 ton rastlinskih zaščitnih sredstev itd. Ob vseh teh skrb zbujajočih količinah pa so pregledi v nekaterih s temi snovmi najbolj »preskrbljenih« kolektivih, ki jih je opravila lani in letos posebna skupina republiškega štaba za civilno zaščito, pokazali, da večina ozdov sicer razmeroma dobro skrbijo za tako imenovano tehnološko varnost, le v redkih primerih pa imajo pripravljene ustrezne programe za ukrepanje v primerih nesreč.

Poleg omenjenih velikih količin strupenih snovi, ki jih potrebuje slovenska industrija za proizvodnjo, so nenehna nevarnost za okolje tudi njihovi »ostanki«, odpadki, ki ostajajo po proizvodnem krogu. O njih pa v Sloveniji vemo premalo. Še vedno nimamo republiškega katastra nevarnih odpadkov; prvi korak je v tej smeri narejen v ljubljanski regiji. Obratujeta pa v vsej republiki le dve napravi za odstranjevanje nekaterih takih odpadkov — v Mariboru in Kranju. Ob vsem tem pa vemo, da so številni strupeni odpadki še kako nevarni za našo zemljo, vode in zrak in seveda za ljudi. Spomnimo le na neslavni primer Iskrine tovarne kondenzatorjev v Semiču in na katastrofalno onesnaženje tamkajšnje zemlje in reke Krpe s polikloriranimi bifenili.

Sicer pa smo imeli v naši ožji domovini v zadnjih desetletjih nekaj večjih onesnaženj s strupenimi ali škodljivimi snovmi; predvsem nam je in nam še povzroča težave žveplov dioksid, ki ga v velikih količinah spuščajo v ozračje termoelektrarne in nekateri industrijski obrati. Tako je eno zadnjih onesnaženj s tem strupom povzročilo požig gozda v Žerjavu na Koroškem in je po ocenah gozdarjev uničenih 22 odstotkov vsega gozda v občini Ravne na Koroškem. Poleg tega pa še niso povsem ocenjene posledice in škoda, ki jo povzročajo dimni izpusti in TE Šoštanj.

Kam s strupenimi odpadki?

Če ne mislimo na nevarnost nesreč — na katere moramo biti nenehno pripravljeni — ki bi jih lahko povzročile razmeroma velike količine strupenih in nevarnih snovi, ki jih imamo v naši republiki, je največja težava kam z odpadki, ki ostajajo po predelavi teh snovi?

Posebne odpadke shranjujejo v industrijskih državah na posebnih odlagališčih, delno jih sežigajo in vedno večje količine tudi reciklirajo; to se pravi, da jih ustrezno obdelajo in predelajo, tako da so kot surovine ponovno uporabne za predelavo. Še vedno pa je odstotek predelave vseh vrst odpadkov tudi v razvitih državah razmeroma nizek. Tako v državah EGS nastane na leto okrog 2 milijardi ton komunalnih in industrijskih odpadkov.

In kar 80 do 90 odstotkov vseh zavržejo ali uničijo.

Za ponovno uporabo pa jih predelajo le manjši del.

Kljub vsemu v nekaterih državah, na primer v ZR Nemčiji, že dela večje število predelovalnic in depoj za posebne odpadke.

Ker že kar po nekakšnem pravilu capljamo za razvitejšimi državami, za posebne odpadke v Sloveniji še nimamo ustreznih rešitev. Z izjemo Maribora imamo le odlagališča komunalnih odpadkov (na katerih se marsikdaj znajdejo tudi strupene snovi), ki niso primerna za posebne odpadke. Edina konkretna oblika prizadevanj v to smer pa je »konzorcij za ravnanje s posebnimi odpadki«, ki je bil leta 1983 ustanovljen na pobudo ljubljanskega komunalnega podjetja za ljubljansko regijo. Poleg tega konzorcija je v zadnjem času tovrstna dejavnost, po nekajletnem premoru, ponovno oživela pri Gospodarski zbornici Slovenije.

Kakor smo slišali na nedavnem 9. posvetovanju varnostnih inženirjev in tehnikov Slovenije, so predstave o nevarnih odpadkih pri nas zelo različ-

ne. Težava je v tem, da se z njimi ukvarjamo šele takrat, ko jih že imamo. Ko pa jih že imamo, ima skoraj vsaka interesna skupina svojo predstavo o tem, kako bi se jih bilo najbolje znebiti. To pomeni, da bi eni radi rešili vprašanje nevarnih odpadkov le s tehnologijo, drugi nočejo ničesar slišati o ostrejši kaznovalni politiki, tretji bi najrajši, da bi nekje — pa ne v njihovi bližini — samo od sebe zraslo odlagališče, da bi tam spravili svoje nevarne odpadke. Niso redki tudi takšni, ki o nevarnih odpadkih nočejo ničesar slišati in bi najrajši videli, da jih sploh ne bi bilo.

Najprej moramo vedeti, kaj hočemo

Inž. Fedor Žigon, ki vodi konzorcij za posebne odpadke v ljubljanski regiji, pravi da moramo najprej postaviti cilje in načela ravnanja z nevarnimi odpadki v Sloveniji. To pomeni, da skupaj sprejmemo opredelitev, da okolja ne bomo več onesnaževali z nevarnimi odpadki; da bomo sanirali obstoječa ogrožena območja; da je vsak povzročitelj nevarnih odpadkov odgovoren, da jih tudi varno shrani oziroma uniči; če je problem širši, pa ga je potrebno reševati s skupnimi močmi, na višji ravni.

Hkrati je potrebno opredeliti tudi nosilce posameznih dejavnosti na tem področju — od strokovnih institucij prek Gospodarske zbornice Slovenije do inšpekcijskih služb. Poleg vsega naštetega bi morali resneje premisljati tudi o novem viru financiranja za reševanje težav z nevarnimi odpadki. Ena izmed možnih rešitev so posebne dajatve na nevarne snovi, ustrezno pa bi morala reagirati tudi kreditno-monetarna politika. Znan je namreč podatek, da bi po cenah iz konca leta 1984 depozita (zažigalnice) nevarnih odpadkov, katere začetek gradnje načrtuje že omenjeni konzorcij za ljubljansko regijo čez dve leti, stala 5 milijard dinarjev, ljubljanska komunalna čistilna naprava, ki jo bo treba tudi čim prej zgraditi, pa nadaljnjih 7 milijard dinarjev. Težava je v tem, razlaga inž. Žigon, da za vsako veliko naložbo (jeklarna Jesenice, veriga savskih elektrarn in podobni projekti) stoji določen loby, in prav od njegove moči je marsikaj odvisno. Na žalost projekt shranjevanja nevarnih snovi takšne podpore nima, in je zato že vrsto let odrivan in ogrožen. Nevarnost pa se stopnjuje,

saj je nenadzorovanih nevarnih odpadkov vedno več.

Tako se pri nas že nekaj let — čeprav predvsem na papirju, kar je najceneje — srečujemo s prizadevanji in načrti za ustrezno obravnavanje nevarnih odpadkov. Kot prvi je urbanistični inštitut SRS naredil študijo, ki naj bi jo izvajali s pomočjo računalniških podatkov. Kmalu pa se je izkazalo, da je podatkov o nevarnih odpadkih veliko premalo in da so nepopolni, tako da niso uporabni za računalniško obdelavo.

Že leto 1980 so tudi na gospodarski zbornici izdelali koncept za reševanje problematike proizvodnih odpadkov; v njem so zajete lokacije, tehnologije in organizacija tovrstne dejavnosti. Sama zamisel je prišla tudi v republiški srednjeročni plan tega iztekajočega se obdobja. Vendar so medtem razvili »drugačna gledanja« in celoten koncept je obležal v predalih.

Hkrati pa se je v ljubljanski regiji (zdaj je zajel že širše območje) oblikoval že omenjeni konzorcij. Ta je v tem času z združevanjem denarja članic, zainteresiranih ozdov, že prišel tako daleč, da bo začel z gradnjo deponije v dveh letih.

Medtem je ponovno začela delovati ustrezna koordinacijska komisija pri gospodarski zbornici, v kateri sodelujejo še republiški komite za varstvo okolja, zavod za zdravstveno varstvo in še nekatere institucije. Ta komisija bo svoj koncept pripravila do konca leta 1987, od takrat pa bo poteklo še najmanj pet let do njegove uresnitve. Kakor pa je že zdaj delno znano, koncept, ki ga pripravlja ta koordinacijska komisija, ni preveč naklonjen osrednji deponiji za nevarne odpadke, ampak priporoča, da morajo delovne organizacije, ki te odpadke »izdelujejo«, s pomočjo strokovnih institucij tudi same poskrbeti zanje. S tem pa se ne strinjajo predstavniki številnih delovnih organizacij, saj pravijo (to pa nenazadnje potrjujejo tudi izkušnje v drugih državah), da sami ne morejo biti povsem kos nevarnim odpadkom, ki jim ostajajo v tehnoloških postopkih.

Odločitev o tem konceptu pa mora biti čimprej, saj le odlaganje iz leta v leto ne prispeva k izboljšanju stanja in večji varnosti, ampak položaj le poslabšuje.

Pomembna pridobitev: ekološki laboratorij

Ob vseh naštetih zapletih okrog shranjevanja nevarnih odpadkov, ko nenehno ugotavljamo, da tudi na tem področju zaostajamo za razvitimi državami in da nas tepejo zastarele tehnologije in pomanjkanje denarja, lahko kljub vsemu opozorimo na sicer drobno pridobitev, ki ne rešuje vprašanja nevarnih odpadkov, ki pa ni nepomembna. Gre za ekološki laboratorij

z mobilno enoto, ki je bil ustanovljen v letih 1980–82 na inštitutu Jožefa Stefana in v delu katerega sodelujejo številne republiške znanstvene ustanove.

Zavedati se namreč moramo, da poleg velikih količin nevarnih snovi, ki jih v proizvodnih postopkih uporabljajo številne delovne organizacije, veliko teh snovi tudi, na tak ali drugačen način, prevažajo. Po progah Železniškega gospodarstva Ljubljana prepeljejo na leto 2,2 milijona ton nevarnih snovi. Velike količine takih snovi so vsak dan tudi na naših cestah. Po sicer nepopolnih podatkih jih tovornjaki prevažajo na dan kar 160 tisoč ton, in samo Petrol prepelje s svojimi cisternami okrog 1,7 milijona ton naftnih derivatov na leto.

Zato se dogajajo tudi prometne nesreče. V zadnjih šestih letih je bilo na cestah v naši republiki 86 hujših prometnih nesreč, v katerih so bila poškodovana vozila, ki so prevažala nevarne snovi. Velike količine takih snovi pa prevažajo tudi ladje in v zadnjem času tudi letala.

Zaradi vsega tega, to se pravi zaradi morebitnih nesreč, izlivov in izpustov v tovarnah in pa zaradi nesreč pri transportu je zelo pomembno, da imamo skupino strokovnjakov, ki je v kratkem času sposobna ugotoviti, za kakšne strupene snovi gre, koliko jih je, kakšno škodo lahko povzročijo in kako je potrebno zaščitno ukrepati.

Prav to nalogo pa opravlja omenjeni ekološki laboratorij z dobro opremljeno mobilno enoto. Tako je po zasnovi in opremi laboratorij namenjen hitri identifikaciji nevarnih kemikalij, bioloških in radioaktivnih snovi v okolju. Funkcionalno je sestavljen iz mobilne enote oziroma intervencijske skupine, ki ustrezno opremljena (s posebnimi vozili) lahko v nekaj urah posreduje po vsej Sloveniji. Drugi del pa predstavljajo stacionarni laboratoriji, ki s svojim širokim strokovnim ozadjem in vrhunsko opremo omogočajo temeljito analizo »dogodka«.

Svoj krst je mobilna enota doživela konec leta 1983, ko se je izlilo kurilno olje iz cisterne OŠ na Brdu pri Lukovici. Od takrat pa do danes ekološki laboratorij posreduje v 30 do 40 onesnaženjih okolja vsako leto.

Posebna stalna naloga ekološkega laboratorija z mobilno enoto je tudi sodelovanje pri rednem nadzoru okolice jedrske elektrarne Krško in tudi ukrepanje v primeru nesreče. Potreba po takšnih zunanjih in neodvisnih merilnih enotah (jasno je, da imajo ustrezne strokovne ekipe tudi v sami JE Krško) se je pojavila po znani nesreči v jedrski elektrarni Treh milij v ZDA, ko se je pokazalo, da je bila le notranja merilna ekipa premalo, in so zaradi tega sprejeli nekaj napačnih odločitev.

Gregor Pucelj

S svincem proti kmetijskim delavcem – priseljencem

Ni naključje, da si je brazilsko »Gibanje kmetov, ki nimajo zemlje«, znano po kraticah MASTES, uredilo svoje glavno taborišče in štab na jugu te velikan-ske države. MASTES so pred petimi leti ustanovili kmetovalci, ki jih je največja hidroelektrarna na svetu pregnala z njihove zemlje. Jezero, ki je nastalo za jezero elektrarne Itaipu ob meji s Paragvajem, je vzelo 6200 brazil-skim družinam 14.000 km² zemlje. Jug je za brazilsko razmere staro naseljeno območje. Pred 161 leti so se tam naselili prvi nemški priseljenci. Petdeset let kasneje so prišli Italijani. Ker so na južnih pampah gospodarili Portugalci in ker dodeljene parcele zemlje niso bile dovolj za življenje – v državah Rio Grande do Sul in Santa Catarina živi na mini posestvih 200.000 družin – so se začeli vnuki teh priseljencev, vnukov pa je res veliko, pomikati ob argentinski meji proti severu in izkrcili so pragozd. Ena od posledic tega preseljevanja so nemška in italijanska imena nekaterih novih mest v višje ležečih brazilskih državah.

V prejšnjih desetletjih so se »alemanos« in »italianos« premaknili še bolj proti severu, višje od države Parana. Nase-ljevati so se začeli v Rondoniji in v masivu Mato Grossa. V Parani je v pragozdu zraslo mesto Maringa, ki ima zdaj že več kakor 200.000 prebivalcev, v Mato Grossu pa je v desetih letih zraslo mesto Sinop z več kakor 50.000 prebivalci. Prej nenaseljena država Rondonija ob bolivijski meji ima zdaj več kakor pol milijona prebivalcev. Potem ko je vojska začela pospeševati gradnjo cest, se je preseljevanje zelo razmahnilo. Vsak mesec pride po ta čas as-faltirani cesti od Cuiabe v Par-ta Velha na severu Rondonije 5.000 novi pustolovci, ki pričakujejo boljše možnosti za življenje.

Tudi državna meja ne more zadržati ljudi, ki so dobesedno lačni zemlje. Približno 400.000 »brasiguaios« je v minulih dvajsetih letih poskušalo srečo v Paragvaju. Izkazalo se je, da so ti »evropski« Brazilci, ki prihajajo iz ne preveč toplega brazilskega juga, neprijeten človeški val. Niti grozljiva moč vlažnega brazilskega pragozda jih ne more zadržati in ustaviti. Pri izvajanju najzah-tevnejših projektov na po-dročju Amazonke je mogoče povsod naleteti na to »suli-stas«.

Toda v šotorskih naseljih se ne zadržujejo samo družine, ki so v tekmi za vedno bolj oddaljenim koščkom zemlje izgubi-le priključek. Reka priseljen-cev narašča tudi zaradi tega, ker so mnogi izgubili zaradi mehanizacije delo na kmeti-jah, pa tudi zato, ker so mar-sikje plantaže kave zamenjali s sojo. Iz rednih sezonskih de-lavcev so nastali stalni, ne sa-mo sezonski brezposelni. Vsi so se zili v reko brezposelnih. Na koncu so se jim pridružili še tisoči razočaranih »brasil-guaios«, potem ko so se vrnili iz sosednjega Paragvaja.

Tiste, ki prihajajo iz južnih držav, je mogoče laze moti-virati in organizirati, so bolj »po-litični« kakor sicer marljivejši, vendar preveč v usodo vdani »nordestinos«, ki v milijon-skih množicah zapuščajo kra-je, v katerih so dozdaj živeli. Selijo se v južna vlemesta, kjer se zaposlijo predvsem kot dinarji, pomožni delavci ali hišniki. Edini zanesljivi sveto-valci so župniki, teh brez-dolcev in pomočnikov, imenovani kar Pastoral da Terra. Ti ljudje so najpogostejše edina lokalna avtoriteta, ki se v krajih daleč proč od civilizacije postavlja na stran nemočnih in brez-pravnih kmetijskih delavcev. Veleposestniki običajno nima-jo nobene dobre besede za te »padres«. V teh, običajno iz Evrope priseljenih klerikov vi-dijo predvsem razpihovalec nemirov, ki se s slepim fanatizmom potegujejo »za stvar, o kateri še pojma nimajo«, kot pravijo predstavniki velepo-sestnikov. Očitajo jim, da hujskajo delavce in da jim v posa-zemnih primerih dobavljajo celo orožje. Dejansko je marsi-kateremu podeželskemu žup-niku težko sodelovati z belo-politimi lastniki zemlje, ko pa vidijo, kakšna kričeca krivica se godi revnim kmetom. Če-

prav je škofijska konferenca za Latinsko Ameriko zavrnila nasilne akcije, je zasedanje zemlje, imenovano kar »inva-zija«, pod vodstvom duhovščine nekaj običajnega v tem de-lu Brazilije.

Dokončno so zahteve kme-tov brez zemlje postale politič-ne, potem ko je narasel vpliv radikalne Delavske stranke in njene sindikalne centrale CUT na gibanje MASTES. Potem ko so se vojaki umaknili z oblasti, iščejo ti socialistični strategji priložnost, da bi preiz-kusili svojo moč v spopadih z novo vlado tudi na kmetijskih področjih. Brez usmerjajoče in marsikdaj tudi finančno močne cerkve in brez sindi-kalne centrale CUT verjetno ne bi bilo nobenih »acampa-mentos«.

Vplivni veleposestniki niti ne pomislijo na možnost, da bi se uklonili tisočim upirajočih se kmetijskih delavcev, ki iš-čejo obdelovalno zemljo. Za obrambo svoje lastnine so v Parani organizirali združenje, ki je že napovedalo uvedbo posebne veleposestniške mili-ce. Tisti, ki bo stopil na njho-vo zemljo, ga bodo pozdravili s svincem, so izjavili »fazende-iros« in sporočili svetu svoje stališče, ki pravi, da imajo vsi pravico braniti svojo lastnino tudi z nasilnimi sredstvi.

Grožnje te vrste niso prazne besede. Na jugu država Parás je pred kratkim Jose Vergoli-no s štirimi »pistoleirosi« svo-jo »fazendo očistil« prišlekov. Tri dni kasneje je neka patru-lja našla v pragozdu trupla pe-tih ljudi, med njimi tudi nose-čo žensko. Nihče jih ni poznal. Jose Vergolino je tudi brez te-ga zločina upoštevanja vreden silak. Prejšnji mesec je Everal-do Magalhaes, pripadnik ene najmočnejših družin v Per-nambucu, po televiziji javno izjavljal, da bo uničil vsako-gar, ki bo segal po njegovem posestvu, ki meri 250.000 ha zemlje. Celu vladnim uradni-kom in predstavnikom cerkve ne misli prizanašati.

Tudi duhovnik mora biti precej pogumen, če se postavi po robu premožnim in vsmo-gočnim »latifundiarosom«. Julija letos so italijanskega duhovnika Ramina ubili s 50 strelji, ko se je z džipom vračal z obiska pri okoli 300 družinah, ki so se kot »posseiros« naselile na majhnem delčku sicer 30.000 ha zemlje obsega-joče »fazende« Catuba v Ron-doniji na severu.

Sproti in popadi za zemljo sodijo v brazilski vsakdan. Po-navljajo se na rodovitnih, na novo pridobljenih parcelah, kjer si tisti zagotovi nekaj zemlje, ki pride prvi in najbo-lje strelja! Še posebno pogosto je streljanje v pragozdnih po-sekah od Cuiabe proti Porto Velho in od Cuiabe do Santa-réma. V tem odročnem brazil-skem divjem zahodu ni nobe-nega delujočega katastrskega urada. Kdor hoče v državi Acre, daleč tam ob bolivijski meji urediti zemljiško-knjižni zapis, bo takoj ugotovil, da je najmanj še peti po vrsti, ki si lasti tisti del brazilске zemlje. V revnih državah, kakršna je na primer Bahia, nimajo niti državnih mej vsaj približno za-količenih. Samo za 15 odstot-

Z roko na revolverju, tako potuje pogled policistov po »Invazorjih«, po »vsiljivcih«, ki hočejo imeti zemljo, zdaj še v lasti veleposestnikov, ljudi, ki živijo in se zabavajo tisoče kilometrov daleč od svojih »fazend«. Vse pogostejše je krogla zadnji argument, s katerimi poskušajo zadržati priseljence. Lani je 180 Brazilcev umrlo v medsebojnih obračunih za zemljo.

kov vseh posestev ima listine. Zaradi tega sodi tudi država Bahia med nemirna področja. V skoraj 1000 conah, kjer na okoli 37 milijonih ha živi skoraj dva milijona ljudi, so redne prave bitke za zemljo. Lani je bilo pri tem ubitih 180 ljudi. Kako se položaj zaostruje, nam pove podatek, da je bilo leta 1971 med 109 spopadi za zemljo 20 mrtvih.

V razvijajoči se državi Brazyliji, ki je 30-krat večja kot Ju-goslavija, ne more niti najbolj odločna vlada v oddaljenem glavnem mestu Brasilia pre-prečiti te vojne. Najpogostejše je videti, da so te bitke brez pomena. Nenadoma neki veleposetnik ugotovi – ne živi na »fazendi; temveč v 3000 km oddaljenem Sao Paulu, da so se pred enim letom na njego-vem posestvu nastanili »pos-seirosi«. Naseljencem se še sa-njalo ni, da so posekali drevje bogatega podjetnika ali spret-nega politika, ki si je pred ča-som s pomočjo prijateljev pri-lastil nekaj tisoč ha zemlje po samo simbolični ceni. Takšen postopek pri prisvajanju zem-lje je pojasnilo za podatek, da ima zdaj 63 brazilskih poslan-cov in 12 senatorjev v svoji po-sesti nekaj stotisoč hektarjev zemlje, ki je za zdaj še poraš-čena s pragozdovi.

Da se Brazilija ne bi že čez 10 let spremenila v prizorišče vatikanske državljanske voj-ne, je Sarneyeva vlada maja letos izdelala Prvi državni na-črt za agrarno reformo. Po tem načrtu namerava pristojni mi-nister Ribero pravično razdeli-ti zemljo in s tem zagotoviti mir v brazilskem »interiorju«. Kako nepravilna je sedanja struktura lastnikov, je mogoče pojasniti z nekaj številkami. Lani je bilo 58 odstotkov vseh posestev večjih kakor 1.000 ha. Pred 18 leti jih je bilo 47 odstotkov. Delež posestev pod 100 ha se je v istem času skrčil od 19 na 14 odstotkov. Med-tem ko ima danes 60.000 Brazy-lincev po več kakor 1.000 ha zemlje, je 2,5 milijona pose-stev majših kakor 100 ha. Skupno 342 Brazilcev ima s 47,5 milijona ha zemlje v svoji posesti več obdelovalne zem-lje kakor 2,5 milijona malih kmetov.

Po prav gotovo dvomljivih številkah, ki jih je objavil mi-

nister Ribeiro, je zdaj v Brazyliji 10,6 milijona malih kme-tov, dinarjev in delavcev. Agrarna reforma naj bi do leta 2000 zagotovila lastno zemljo nadaljnjim sedmim milijonom družin. Tem ljudem ima na-men dati minister Ribeiro na voljo državno zemljo in tisto, ki jo bo odvzel veleposestni-kom. Toda namesto priznanja je minister doživel predvsem kritike, ko je razlagal svoj na-črt agrarne reforme. Kritizira ga radikalna levica, ki je prav-tako nezadovoljna s predlo-gom, kakor radikalizirani de-lavci, ki hočejo imeti že danes za jutri obljubljeno zemljo. Kritizira tudi cerkev, ki ji še na misel ne pride, da bi tudi svoja veleposestva prepustila agarni reformi. Predsednik škofijske konference Ivo Lorscheider govori o prese-

marksistično inspirirano agrarno reformo, ki je v bistvu udarec po zasebni lastnini in tudi po zasebni pobudi v Brazyliji. Tudi v kongresu Ribeiro ni naletel na kaj prida privržn-cev. Komisijo za agrarno re-formo sestavljajo predstavniki vseh strank v brazilskem pa-rlamentu. Trdijo, da je njihova 69 strani obsegoča razprava o agrarni reformi ena sama jasna obramba zasebne lastni-ne. Ministru očitajo tehnične napake in navajanje dvomljivih števil ter lahkomišelnost, saj je za parlamentarno razpra-vo določil le 90 dni. »Še pojma nima o agrarni reformi«, mu očitajo kolegi in poslanci.

Številni očitki na račun re-forme oziroma njenega pro-grama niso le nasprotovanje reakcije, temveč tudi opozori-lo zaradi nepristojnosti. V sla-bih štirih tednih je minister s sodelavci izdelal načrt, ki naj bi kmetijsko strukturo prave-ga kontinenta, kakor zaradi njenega obsega pravijo Brazyliji, korenito spremenil že do leta 2000. Z nekaj milijardami dolarjev naj bi brazilsko kme-tijstvo zrevolucionirali, vendar strokovnjaki pravijo, da je pri-jem bolj neresen, kakor pa pre-pričljiv. Čeprav je po izra-čunih ministrstva potrebnih za izvedbo agrarne reforme okoli 26 milijard dolarjev, so ministri finančni strokov-njaki stlačili vse potrebne izra-čune na tri strani!

Dejanski stroški bi bili zane-sljivo veliko večji, kajti 1500 dolarjev, kolikor naj bi od dr-žave dobil vsak naseljenec, je v Braziliji komaj dovolj za na-kup enega samega konja! Ka-že, da je glavni cilj takšne re-forme razbiti veleposestva, s čimer pa bi razmere v brazy-lskem kmetijstvu bolj malo iz-boljšali. Potem ko je objavil podatke, da bo reforma zajela 480 milijonov hektarov, je mi-nister Ribeiro razjezil prav vse brazilske posestnike. Številka, ki jo navaja, ustreza dvakratni površini zemlje, ki jo obdelu-jejo. Tako imenovana reformo-torska dežela je večja kot vsa površina Brazilije z izjemo ko-maj kaj izrabljenega območja Amazonke. Sicer dobro idejo je minister Ribeiro s takšno

površnostjo močno diskredi-tiral.

Fazendeiros se upravičeno sprašujejo, kaj bodo dobili za razlašeno zemljo. Iz izkušenj dobro vedo, kako malo smejo verjeti obljubam, ki jih daje država. Še manj se je mogoče zanesti na sodišča, saj šele zdaj rešujejo zemljiške spore, ki so bili vloženi že davnega leta 1921. Veleposestniki, veči-noma so težki milijonarji, neu-trudno spekulirajo z zemljo. Številni lastniki imajo komaj kakšen odnos do svoje zemlje. Bogate družine iz Sao Paula na primer so lastnice polovice ozemlja severne države Acre.

Ko so v Braziliji znova prev-zeli oblast civilisti in začeli pripravljati agrarno reformo, so ugotovili, da se generali ni-so hoteli spoprijeti z velepo-sestniki, zato so druge iskali možnosti za kolonizacijo. V Braziliji je namreč še vedno dovolj zemlje za veliko mili-onov ljudi. Toda skokovito osvajanje rodovitne zemlje je bilo skorajda samo sebi na-men. Ni bilo načrtne, inteziv-ne obdelave. Ker je v Braziliji vedno primanjkovalo denarja za šolanje in raziskave, za stro-je in umetna gnojila, ta velika država še dolgo ne bo mogla konkurirati Evropi. V Evropi je in še bo pridelek na hektar nekajkrat večji kakor v Brazyliji. Šele tedaj bo Brazilija la-hko postala zanesljiva dobavitel-jica pšenice in mesa, ko ji bo uspelo velikanske obdeloval-ne površine oplemeniti z no-vimi naložbami in vedno manj zaposlenimi v kmetijstvu.

Razočarani in popularnosti željan predsednik Sarney je kmalu spoznal, da mu je Ribe-ro s svojim načrtom za agrar-no reformo več škodoval kako pa koristil. Predlagani zakon so dopolnili, nato ga je pre-sednik podpisal. Ko je bilo to narejeno, so bili razočarani brazilski sindikati in opozorili so, da s takšnim ukrepanjem oblasti ne bo mogoče prepre-čiti že utečenega pojava, da kmetje brez zemlje zasedajo zemljo veleposestnikov, pri čemer pa tudi fazendeirosi ne držijo križem rok.

F. L.

Indija leto dni po Indiri Gandhi

Pred dnevi so v Indiji na slovesen način zaznamovali prvo obletnico tragične smrti Indire Gandhi, ki so jo pred letom dni ubili pripadniki njene osebne straže. Na veli-kem ljudskem zborovanju v New Delhiju je govoril premier Radživ Gandhi, še prej pa so v sedemmilijonski prestolnici sprejeli stroge varnostne ukrepe, za red in mir pa je skrbelo več kot 40 tisoč pripadnikov po-licije in polvojaških enot.

Dati splošno oceno o 365 dneh po tragič-ni smrti Indire Gandhi je spričo indijske heterogenosti in kompleksnosti ter relativ-no kratkega časovnega obdobja dokaj ne-hvaležno opravilo, vendar se kljub temu zdi, da načrti in ideje novega indijskega vo-dstva, tako imenovane računalniške genera-cije, ki jo vodi in poseblja Radživ Gandhi, bistveno ne odstopajo od njegovih pred-hodnikov – Džavaharlala Nehruja in Indi-re Gandhi.

Nova vlada resda do neke mere ohranja kontinuiteto politične strategije Kongres-ne stranke, vendar Radživov kabinet delu-je hitreje in z bolj kot kdajkoli izraženim prizadevanjem po večji učinkovitosti in modernizaciji. Tudi za ceno možnih napak, ki so pri ažurnem odločanju, ki sicer ni skladno s tradicionalno vzhodnjaško po-časnostjo in strpnostjo, pač verjetnejše.

Uspešnost nove generacije velja zatorej presojati na dveh področjih, na notranjem in zunanjepolitičnem. Nova vlada, ki jo je pragmatični Radživ temeljito prečesal, kaj-ti zavzema se za tako imenovano čisto poli-tiko, se močno zaveda neučinkovitosti ad-ministracije, slabosti v upravnem sistemu pa tudi nedemokratskih odnosov med močnim centrom in posameznimi regi-onalnimi vladami. S pomladitvijo se je pre-mier Gandhi otresel ljudi, ki jih je čas pre-rasel.

Nikakor ne moremo prezreti dveh spora-zumov, sklenjenih v najglobljih razpokah indijskega tkiva, v Punjabu in Assamu, ki še nadalje ostajata prioriteta notranja problema; še zlasti pa dejstva, da Gandhi, ob sicer določenih nasprotovanjih opozici-je uspeva prepričati volilce v moč indij-skih zmogljivosti in lastnih sil. Boj proti revščini se je s poudarkom na znanosti, ob le nujni tuji pomoči, šele začel, novi držav-

ni proračun pa po drugi strani odpira vrata uvozu tuje tehnologije in kapitala ter tako daje možnosti za učinkovito poslovanje ob odpravi birokratskih spon, kar pomeni so-lidno osnovo za obljubljeni skok v 21. sto-letje. Takšen skok se zdi ob dejstvu, da je Indija med vsemi državami v razvoju naj-ravzvitajša, saj je po bruto nacionalnem do-hodku na devetem mestu, po celotni indu-strijski proizvodnji pa na trinajstem mestu na svetu, toliko verjetnejši.

Težišče prizadevanj na zunanjepolitič-nem prizorišču ostaja še naprej v stabiliza-ciji razmer s sosedami, zlasti se v odpravi nesporazumov s Pakistanom in Šri Lanko, prav tako pa tudi za normalizacijo razmer s Kitajsko. Tudi v teh primerih se razlika ne kaže toliko v metodi kot v stilu in hitrosti prizadevanj za odpravo motenj v sosedski politiki. Velja poudariti, da se razsežnosti »delhijske politike« v letu dni po Indiri Gandhi ohranjajo, treba pa jih je presojati skozi optiko dinamike neuvrščene giba-nja, skozi katero navzemajo nove dimen-zije.

M. Lamprecht

Mirko in Slava Kralj – Venturinova iz Šentilja

Če znaš in imaš rad svoje delo, zmoreš vse...

Šentilj je ena izmed KS občine Velenje. Dolino obrobajo griči. Svet je rahlo valovit. Obsega zaselke Laze, Silovo, Arnače in Ložnico. O pridnosti prebivalcev tega dela pričajo nove stanovanjske hiše, gospodarska poslopja in velika dela, ki so jih opravili pri izsuševanju zemljišč. Napredek je viden na vsakem koraku. Čeprav je precej ljudi zaposlenih zunaj Šentilja, je zemlja obdelana. Ukvarjajo se tudi z živinorejo in mlečno proizvodnjo. Dodatni vir dohodka pa pomeni vinogradništvo. Tukajšnji prebivalci se znajo organizirati in že večkrat so dokazali, da si prizadevajo za napredek doline. Najpomembnejša pridobitev je bila asfaltirana cesta 1973. leta. Istega leta so zgradili tudi novo šolo. Pred nekaj leti so si postavili nov sodoben gasilski dom, kjer delajo in se urijo delovni gasilci. Prosvetno društvo, ki ima bogato tradicijo, je lani začelo delati v lepo obnovljenem in povečanem domu kulture. Tudi prometno je kraj povezan s Titovim Velenjem, čeprav vozita le delavski in šolski avtobus. Od 1983. leta imajo telefon. Raketna postaja proti toči jih je že nekajkrat rešila najhujšega. Imajo tudi strojne skupnosti. Čeprav so oddaljeni od Titovega Velenja le 4 kilometre, bi bila v Šentilju dobrodošla dobro založena trgovina. S tem bi si prihranili dragocen čas, pa ne le to.

Velika družina

V Lazah pri Venturinu je od 1974. leta dvajseta postojanka Šaleške planinske poti. Venturinovo kmetijo sta oče in mati kupila. Sem sta prišla iz Savinjske doline. To je bilo leta 1912. Kmetija je bila seveda nekoliko manjša od sedanje. Rodilo se jima je devet otrok. Danes jih živi še pet. Življenje ni bilo rožnato: prva svetovna vojna, skrb za družino, mati je umrla tik pred začetkom okupacije.

Kljub temu da je bilo težko, je oče skrbel in vodil svoje otroke v naprednem duhu. Ko je okupator zasedel našo deželo, je začela vsa Venturinova družina sodelovati v NOB in pomagati pri organiziranju odpora v Šentilju in okolici. Oče je bil tudi zaprt. Toda to očetu in otrokom, štirim bratom in trem sestram, ni preprečilo, da ne bi sodelovali v narodno osvobodilni vojni aktivno v partizanskih vrstah. V partizanih so bili trije sinovi (Ivan, Franci in Blaž. Ivan je padel, 20 let star, 27. aprila 1945 kot komandir čete Tomšičeve brigade v spopadu z Nemci pri Sv. Heleni na Graški gori. Soborcem, ki so pritekli k njemu – dobil je rafa v trebuh, je še zaklical, naj vzamejo mitraljez. Z njim je namreč podil Nemce. Na dan svobode so ga domači prepeleli na šentiljsko pokopališče. Zet, ki je bil v partizanih že od 1943. leta, pa je padel na Menini planini.

Življenje po vojni

Padlim žrtvam in umrlim v koncentracijskih taboriščih ter talcem je v spomin in kot pomnik na tiste čase vzidana spominska plošča z imeni na kulturnem domu v središču Šentilja. Mirko, zdajšnji gospodar, je bil tedaj star 13 let. Skoraj očitajoče pove, da kljub opravljanju

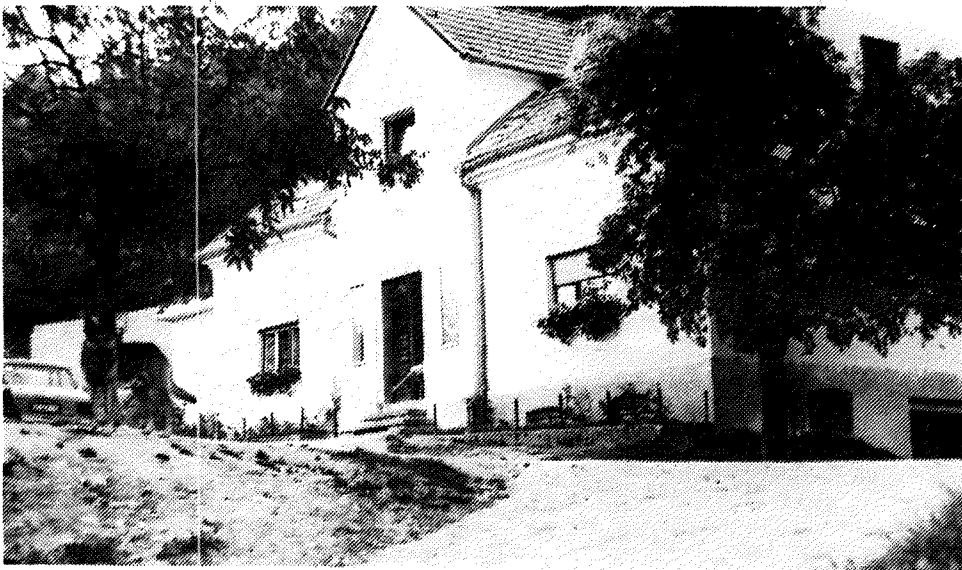
zahtevnih in čestokrat nevarnih kurirskih poti, se mu danes ne prizna ničesar.

Oče Kralj je svobodo dočakal brez sina Ivana. Leta 1949 pa mu je še najstarejšega sina Franca ubila električna. Toda klen, kot je bil, je premagal tudi ta udarec usode. Umrl je leta 1962, star 80 let. Sin Marko se ga spominja z velikim spoštovanjem.

končajo šele daleč ob gozdu. Mirko je star 53, žena Slavica pa 48 let. Gospodarita na desetih hektarih zemlje. Toliko meri posestvo z gozdom vred. Umno imata urejene nasade sadnega drevja, kjer prideljajo nekaj ton namiznega sadja. Ob hiši so zato pred nekaj leti naredili veliko skladišče za sadje, od koder ga pošiljamo na tržišče. Re-

Mirko. Če je ne bi bilo, bi šel verjetno v šole. Bil je in je še zdaj zelo vedoželjen, pravi sam, in to pritrjuje tudi žena, ki pridno streže in gostoljubno ponuja domače dobrote. Ugotavlja, da mora kmet veliko znati in vedeti, zlasti če je usmerjen v toliko intenzivnih vej kmetijstva, kot je pri njih. Kmetijo sta usmerila in odkupila še 4 hektare. V zadnjih nekaj letih sta v velenjskem proizvodnem okolišju oddala zadrugi največ pšenice. V letu 1985 več kot tri tone. V zameno dobila koruzo. Nekaj pšenice ostane še doma, kajti pri Venturinovih jedo iz domače moke doma pečeni kruhi.

Pri pridelovanju pšenice oziroma koruze se ravna po navodilih, ki jim jih daje strokovna služba zadruge. Koruzo pridelujejo le za siliranje. Za čim boljši pridelek si pomagajo tudi s kolobarje-

Venturinov dom

Žal mu je le, da je oče dobil odlikovanje za sodelovanje v NOB, red s srebrnim vencem, šele po smrti. Zdaj Mirko očetovo odlikovanje hrani za spomin na hude vojne čase. Tedaj je imela Venturinova hiša partizansko ime pri Ivici, po ilegalnem imenu domače hčere Slave.

K Mirku in njegovi ženi Slavi Kralj se pripeljemo po asfaltirani cesti. Rože na oknih in okolici hiše kažejo skrbno gospodinjstvo. Njuno domačijo sestavlja še vrsta gospodarskih poslopij na obeh straneh ceste. Ob njej raste sinova nova hiša. Nad hišo se vzpenjajo pod Koželj lepo urejeni vinogradi, ki se

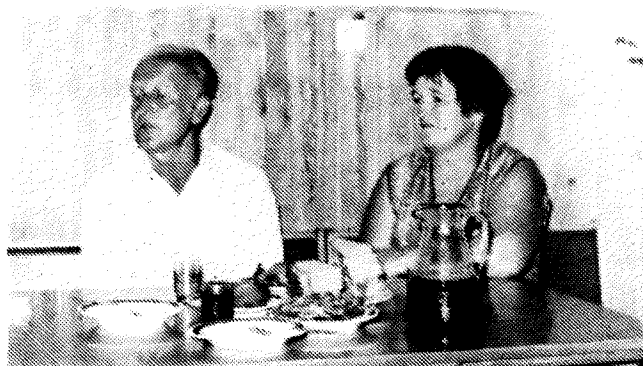
dita tudi živino, in sicer se ukvarjata z vzrejo pitancev; Od 15 do 20 glav jih imajo. Seveda mora biti zato sodobno urejen hlev. Krma z domačih travnikov ne bi zadoščala, zato imajo v najemu še nekaj hektarov travnikov. Na leto oddajo 5–8 pitancev.

Delo v vinogradu jim pomeni hobi, pravi gospodar Mirko. Letos bo pridelek manjši zaradi pozebe, suše in toče, ki je pred nedavnim naredila kar precej škode.

Mirko je prevzel skupaj z ženo posestvo 29. decembra 1956. leta. Probleme rešujeta skupaj. Vojna je odločila, da gospodarja pri Venturinu

njem. Glede odnosa družba-kmet, meni gospodar Mirko, da nastajajo problemi zato, ker so proizvodni stroški večji, kot so cene kmetijskih pridelkov.

Prav res je toliko vsega, da kar ne moreš verjeti, da vse to zmoreta v glavnem Mirko in Slavka sama. Stroji so jima v veliko pomoč. Ob večjih delih pa pomagajo sestre in brata ter njuni otroci – snaha hčerka z možem ter rejenc. Tedaj so spet velika družina. Lepo je, ko so skupaj. Po opravljenem delu radi zapojejo in zaigrajo. Mirko harmoniko, mlajši sin na kitaro.

Mirko in Slava Kralj

Z znanjem na kmetijo

»Ker je tudi družba prispela svoj delež za kombajn, so se kmetje v Šentilju dogovorili, da bodo še naprej sejali pšenico, ki jo lahko potem zamenjajo za koruzo,« pravi gospodar. Imajo tudi ugodnosti pri nakupu nafte. Ugodnosti si pridobivajo tudi s prodajo živine zadrugi. Ni problemov pri nabavi semenske koruze. Zato pa Kraljeva ves čas sodelujeta z zadrugo.

Na kmetijah bi lahko danes še več delali, če ne bi bilo tako visokih obresti, kot premlajata Kraljeva oziroma po domače Venturinova. Tako pa si danes kmet težko kupi že traktor.

Za toliko znanja sta se morala zelo potruditi. ERA je organizirala vsako leto strokovna predavanja, tudi o sadjarstvu teoretično in praktično. Gospodar je bil vedno zraven. »Včasih, ko sem bil mlad, sem zelo rad bral romane. Zdaj redno berem strokovno literaturo,« pa tudi veliko knjig imajo doma. Mlajši sin je končal 4-letno kmetijsko šolo. On naj bi prevzel kmetijo. Zdaj je zaposlen v rudniku, pa seveda še doma pomaga, ko se vrne z dela. Študiral bo še ob delu.

Drugi sin, ki je poročen doma in je zaposlen pri Vegradu, si z ženo, ki poučuje v šoli, zida hišo zraven doma. Prijazna otroka ima, štiriletno Katjo in leto staro Ano. Tako pri Kraljevih ni nikoli dolgčas. Venturinova hčerka je poročena v Podkrajju. Pri Venturinovih živi še rejenc, ki je tudi zaposlen na Vegradu.

Ko odidejo Venturinovi mlajši v službo, ostajata na kmetiji Slavka in Mirko. Njun delavnik se začne, kot kaže delo. Vsa dela znata oziroma delata oba. Prijeten občutek je, ko se dan uspešno konča. Dopusta na morju si še nista privoščila, rada pa

gresta za krajši čas na izlet, če si pogledata lahko kaj v zvezi s kmetijskimi stroji ali kmetijskimi dosežki. »Če bi šla na dopust, bi šla v topliče,« pravi žena Slavica. Zdravje je zdaj dobro, čeprav so bile včasih tudi s tem težave.

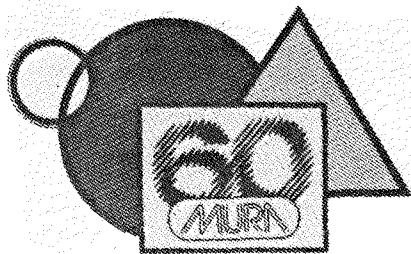
Čas za planince

Kljub vsem obveznostim, ki jih imata Mirko in žena Slava na kmetiji, vedno najdeta čas še za kaj drugega, družbi koristnega. Slava v glavnem ali pa oba sprejemata planince, ki se ustavljajo pri njih, kajti velenjski planinci niso naključno zbrali 1974. leta njihovo domačijo za 20. točko šaleške planinske poti. Doslej se je pri njih ustavilo že 2011 planincev (po vpisni knjigi). Zgodilo se je že, da jim je Mirko zaigral na harmoniko in so zaplesali. Mirko pa je bil nekajkrat predsednik gradbenega odbora, ko so v Šentilju gradili. Pred več kot petimi leti je dobil priznanje OF. Ker je 25 let sodeloval pri pevskem zboru, je dobil Napotnikovo priznanje. Sodeloval je v krajevni skupnosti, v zadrugi pri kreditni komisiji, je v izvršnem odboru zemljiške skupnosti, delavskem svetu gozdne, sodeluje v prosvetnem društvu, nastopal je kot harmonikar v pevskem triu, najmanj 15 let je referent SLO v KS.

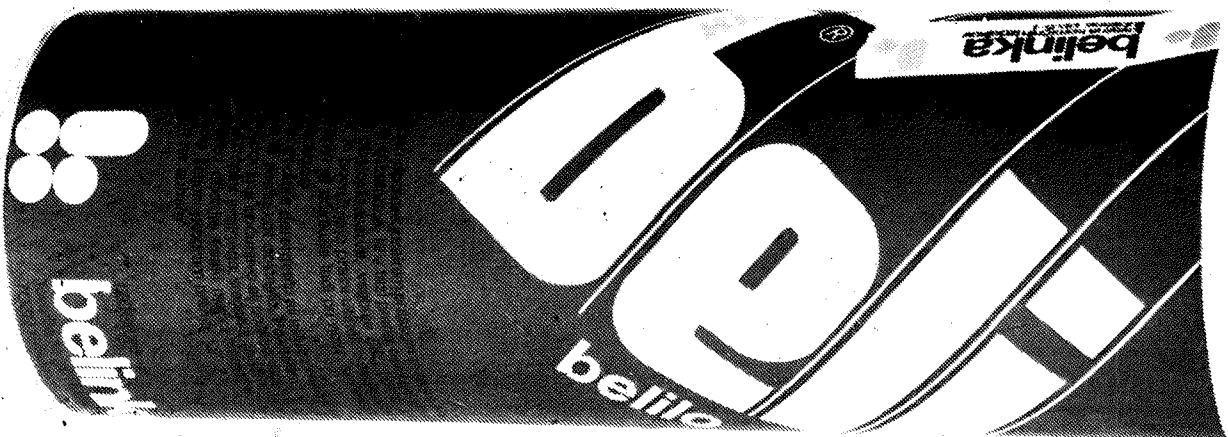
Dobil je priznanje za uspešno delo pri SLO. Za dolgoletno delo v samoupravnih organih pa je pri ERI dobil uro. Žena mu jo je prav tedaj kupila za rojstni dan. Oba se z veseljem spominjata tega dogodka.

Gostoljubljen gospodar in gospodinja sta povedala veliko zanimivega o življenju na njuni prijazni kmetiji. Zahvalili smo se za pogovor. Njuna gostoljubnost je pristna. Tako lepo je sprejet vsakdo, ki se ustavi v Šentilju – Lazah št. 24, pri Venturinu, 3 kilometre od Velenja na 20. točki Šaleške planinske poti.

Julijana Hočevnar

Murska Sobota

Belinka Šentjakob

Dan z medicinsko sestro na terenu

Jutro je bilo mrzlo, vlažno in neprijetno. Sestali sva se pred viškim zdravstvenim domom in se na hitro predstavili. Potem sva zlezli v »bolho« in jo ubrali v nasele Murgle, kjer sta Tejo Glazarjevo že čakala dva invalida. Pri gospe Oblakovi nisva nič zvonili. Na dogovorjenem kraju je čakal ključ, potrkali sva na okno v znamenje, da prihaja obisk – in sva vstopili.

Koliko domov, koliko ključ in vrat takole odpre na dan, me je prešinilo. V koliko družinskih okolij stopa in kaj vse vidi na tej svoji poti. Kot da bi mi brala misli, je sestra Teja nadaljevala: »Toliko vsega vidi človek, ko taka hodi po domovih. Toliko različnih usod ljudi – ki pa so vsi po vrsti v stiski. Ponekod kljub boleznim in nesrečam vladata sloga in ljubezen, drugod pa še tega ni. Zdravi težko razumejo bolne, obremenjeni so s službami, šolo, vseh vrst obveznostmi in pogosto so jim bolni ter invalidni v dodatno breme. Potem je pa tudi tako: kjer gre za invalide, je zelo pomembno, kako so se pripravili za svoje novo življenje, kako so se navadili invalidnosti in koliko so storili za svoje vključevanje v življenje. Nekateri so aktivni, polni volje in se ne dajo, drugi se prepuščajo obupu, samopomilovanju...

Vsem tem ljudem so v veliko pomoč pogovor, razumevanje, klepet in tudi spodbuda.

V polosvetljeni majhni spalnici naju je na postelji pozdravila gospa Oblakova. Komaj dobrih štirideset let je stara, pa je že celo vrsto let priklenjena na posteljo.

Bila je prometna nesreča... Mož je v službi, obe hčeri študirata medicino in imata malo časa za mamo... Tetra-plegik, kakršna je naša gostiteljica, je hudo telesno prizadet in se z največjo težavo sam premakne. Toda volja do življenja, volja do čimvečje možne samostojnosti sta pomagali Oblakovi, da se je naučila sama opraviti vsa najnujnejša jutranja

opravila pri vstajanju, oblačenju in pripravi hrane. Pere, pospravi po hiši, tudi šiva na šivalni stroj. Vse to dela petkrat dalj časa kot zdrav človek – vendar je zadovoljna, da se je spravila do takšne stopnje.

»V začetku, ko sem postala invalid in sem prišla domov, sploh nisem vedela, da sem sposobna določenih gibov in stanj. Še tega nisem vedela, da se, sicer s težavo, lahko spravim v sedeč položaj. Invalidi smo, se mi zdi, v začetku zelo neuki in niti ne poskušamo svojih zmognosti na novo odkrivati. Kajti v bolnišnici tega ne storiš, tudi patronažna sestra pri tem ne more pomagati.

Vsakdo si mora te najosnovnejše gibe in »zaloge možnosti« prirediti zase. Tako pravila nikoli ne veljajo za dva invalida enako. Teja Glazarjeva je tej misli dodala še, da prihaja h gospe Oblakovi, zato, da jo malo razgiba (kar naj bi sicer delal fizioterapevt), da ji pomaga pri nekaterih drobni opravi, ki jih laže opraviti skupaj in da jo nenazadnje tudi temeljito umije.

Ko je bila »jutranja operacija vstajanja« opravljena, smo se preselile v kuhinjo.

Bolnica na svojem obveznem vozičku, sestra z obvezno zdravniško torbo v roki in jaz za njima. Priljubljena kavica, še nekaj besed o vremenu in mrazu, pa sva se poslovili in odhiteli v sosednjo ulico, kjer je čakal naslednji pacient, tudi tetra-plegik, Globokar. K njemu prihaja sestra Teja vsak drugi teden zjutraj, ko je Globokarjeva družina že od ranega jutra zdoma. Pomaga mu pri oblačenju, jutranji toaleti, pripravi zajtrk, poklepeta nekaj besed in že teče drugam.

»Meni,« pravi pacient Globokar, »takšna patronažna pomoč popolnoma ustreza. Kajti vsak drugi teden dela žena popoldne in takrat mi pač ona pomaga. V kratkem jutranjem času, ko je patronažna sestra pri meri, opravi

vse najnujnejše, da me oskrbi do časa, ko se moji vrnejo domov.«

Seveda sta bila primera, ki smo ju obiskali in pokukali v njun vsakdan, še kar urejena. So pa bolniki, ki jih je treba nenehno obračati, da ne dobijo preležanin, so stari ljudje, ki jim je treba redno prevezovati rane, ker so sami zelo težko gibljivi zaradi starosti. Taki so običajno bolj nebolgli, in že težko čakajo dogovorjeno uro, ko pride patronažna sestra.

Gospe Balažicevi, ki stanuje na Dolgem mostu, nagajajo žile na nogi. Iz rane je dolgo teklo, vendar je izkušen sestrin pogled povedal, da se bodo njeni obiski pri tej pacientki kmalu končali, ker se rana že lepo celi. Prijazen nasmeh, vprašanje o počutju in siceršnjem zdravju – in spet k naslednjemu pacientu. Tokrat na Bokalce, v majhno hišo h gospe Gregorkovi.

Tam smo našli priletno mamko ob zakurjeni peči, družbo pa sta ji delali bolna hči in – tudi bolna – sestra. Sestra je segla v torbo in zložila na mizo kupček zdravil, obvez in podobnega. Vse, kar je zdravnik zapisal na recepte.

Ko sva odhajali od zadnje bolnice tistega delovnega dopoldneva, je sestra zavzdihnila: »Včasih je s starimi ljudmi tudi težko. Tale naša gospa na primer nikoli ne dovoli previti bolne noge. Najraje opravi sama, čeprav je tako močna, da se komaj sklanja. Vedno naroča nove količine zdravil, zdravnik pa jih ni pripravljen zmerom znova zapisovati, če meni, da jih ima pacientka dovolj na zalogi. To zadnje je sploh značilnost starejših ljudi.

Radi si kopičijo doma zaloge zdravi v bojazni, da jih bo zmanjkalo, ne pomislijo pa na to, da bodo morda zdravila zastarala ali pa, da jim morda ne bo več treba tega ali onega jemati.«

»Dan je naokoli. Videli ste, kje hodimo in kakšne

paciente imamo. Danes so bili štirje, jutri jih je na razporedu šest. Včasih sestra opravi to ali ono, kar bi sicer morala fizioterapevtska služba, včasih kaj takega, za kar bi bila dovolj negovalka. Toda takšen način dela je nujnost, ker nikakor ne moremo terenskega dela ostro deliti.«

K nekaterim bolnikom ali invalidom hodi posamezna patronažna sestra leta in leta hodi tako, da se iz puste službene dolžnosti in obiskov razvije trajno prijateljstvo. Teja Glazarjeva je takš-

na in tako mi je pripovedovala tudi o svojih kolegicah. Kajti za delo v patronažni službi ni dovolj, da ima človek medicinsko izobrazbo in da se strokovno izpopolnjuje. Imeti mora nekaj več – tisto človeško toplino, ki so jo bolniki neizmerno željni, in tudi psihološke sposobnosti, da se vsakič znova prilagaja novim pacientom.

Sestra Teja ima »svoj rajon«, svojega imajo tudi sestra Zdenka in druge. Bolnike, ki jih dobivajo v oskrbo, odmerjajo zdravniki. Ti pa še zdaleč ne morejo takih zdravstvenih uslug predpisovati vsem, ki so pomoči potrebni, ampak le najnujnejšim primerom.

Tema, ki se patronaže drži

za rep, je sosedska pomoč. Kje je in kje je ni, kdo bi jo moral organizirati ali vsaj spodbujati, so vprašanja, ki si jih podajajo kot žogo različne organizacije, od mladinske do borčevske, od krajevnih skupnosti do Rdečega križa. Dejstvo, ki se neizogibno kaže na terenu, pa je, da bi sosedska pomoč lahko, primerno organizirana, reševala celo vrsto socialnih zadreg, pri čemer bi tudi na nek način razbremenjevala zdravstvo. Zato ostaja to naša naslednja novinarska naloga, ki se je bomo skušali lotiti v sodelovanju z vsemi, ki so o sosedski pomoči že premišljali, jo vnašali v svoje programe ali pa jo celo že izvajajo.

B. Ž. J.

Iz borčevskega tiska Po dedu in stricih

»Ena od tistih, tako imenovanih »vročih« tem, o kateri se pogosto razpravlja, je stanovanjska problematika. Spet se je znašla na dnevnem redu seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Črne gore, prejšnji teden. Pred razpravo je bila opravljena izčrpna analiza o reševanju stanovanjskih potreb udeležencev NOV in vojaških invalidov Črne gore v zadnjih šestih letih.«

O tem poroču v zadnji številki Četrtega julija Vesna Bjekić, ki je med drugim tudi zapisala: »Na kratko povedano, je stanje na tem področju, o čemer govorita tudi analiza in razprava – nezadovoljivo. Klub temu, da je bilo uspešno rešenih večje število zahtev borcev, so rezultati v različnih okoliščinah precej neizenačeni – bodisi zavoljo skromnih sredstev, ki jih imajo v posameznih občinah, ali pa zaradi neustreznega dela upravnih služb.

Čeprav so v zadnjih šestih letih za stanovanjske potrebe borcev v tej republiki izločili približno 2 milijardi dinarjev in čeprav so dobili v tem obdobju borci več kot tisoč petsto petdeset stanovanj ter 3.500 posojil, se še vedno ne zmanjšuje bistveno število tistih, ki zahtevajo posojilo za urejanje stanovanjskega problema ali pa stanovanje. Po najnovejših podatkih je ta čas 1155 prošenj za dodelitev stanovanja in 1457 prošenj za dodelitev stanovanjskega posojila. Med temi pa skoraj ni staršev padlih borcev, nosilcev partizanske spomenice, vo-

jaških invalidov od prve do četrte skupine, otrok padlih borcev, ki bi bili nesposobni za delo. Sicer bi lahko rekli, da je tolikšno število prošenj do neke mere razumljivo, saj so leta naredila svoje; številni borci so namreč ostareli, zboleli, si želijo bližje k mestom, lekarnam in svojim družinam. Zlasti to velja za borce iz vasi nerazvitih območij. Tam namreč živijo številni borci po starih, dotrajenih hiškah, kjer nimajo niti najosnovnejših stanovanjskih pogojev...«

...Z druge strani pa so tudi zlorabe in špekulacije, s katerimi si prizadevajo stanovanjsko urediti vprašanja ožje družine in potomstva. Tako omenjajo po nekaterih nepopolnih podatkih okrog 40 borcev, ki so dobili stanovanja, pa se vanje niso vselili, ampak so jih odstopili članom družine, ali jih celo dali v najem. Opaziti je tudi pojav, da borci svoje stanovanjske pravice vnašajo v testament ali pa jih dajejo kot nadomestilo za »vzdrževanje«, pogosto celo mladoletnikom ali sorodnikom (Bijelo polje, Cetinje, Ivangrad)... Seveda tu ne more

biti govora o »vzdrževanju«, če vemo, da imajo borci pokojnine, invalidske prejemke in druge dohodke, vzdrževalec pa je npr. mladoletnik. Zanimivo pri tem je, da so tašne dogovore sprejela celo nekatera sodišča, ki verjamejo pričam, da je takšen dedič res vzdrževal borca, in se mu na tej podlagi dodeli stanovanjska pravica.

Dogaja se tudi, ne redko, da prošnje vlagajo tudi borci, ki imajo rešeno stanovanjsko vprašanje, ker menijo, da imajo zaradi zaslug pravico do tega. Drugi spet so porabili posojila za zidavo ali popravila zasebnih družinskih hiš, zdaj pa vlagajo prošnje še za dodelitev stanovanja ali novo stanovanjsko posojilo za gradnjo.

Seveda si skušajo na ta način urediti stanovanjsko vprašanje širše sorodstvo, člani skupnega gospodinjstva, ki so v delovnem razmerju, pa celo vnuki in drugi sorodniki. To so torej le nekateri od razlogov, zakaj se ne zmanjšuje število prošenj v nekaterih občinah kljub dejstvu, da je bilo veliko primerov že prej rešenih. Vse bolj je očiten tudi pojav, da borci, ki so dobivali posojila za stanovanjsko gradnjo, le ta »pozabljajo« vračati. Zanimivo je, da jih sem ter tja v tem podpirajo tudi borčevske organizacije: v Savniku je celo občinski odbor ZZB NOV sprejel sklep, da borčevska posojila ne vračajo, čeprav je to proti predpisom... medtem ko drugi menijo, da je to skrb sisov in bank...

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Portorož – Srečanje jubilarov in obisk finskih borcev

Krajevni odbor zveze borce v Portorožu vsako leto s priložnostno slovesnostjo počasti svoje jubilarne, borce, ki dopolnijo šestdeset, sedemdeset in osemdeset let. Tudi letošnji slavlenci so se zbrali. Čestitala jim je predsednica krajevnih organizacij Pavla Krnel.

Med povabljenimi sta bili tudi borki Pirečeva in Mavričeva, ki sta praznovali osemdesetletnici, pa se zaradi bolezni nista mogli udeležiti srečanja. Sicer so bili pa borci živahni; obujali so spomine na partizanske kraje in ljudi, ki so jih med vojno srečevali, ter razdrli prenekatero anekdoto. Tako je na primer naš pomorščak Peter Ribič pripovedoval, kako je dobil tik po vojni kar od Toneta Ukmarja nekakšno prepustnico, s katero se je cela tri leta vozil po morjih – brez »matrikule« in potnega lista. Med borci je bil tudi Gligorij Bogdanovič, naš Kordunec, ki je prišel z artilerijsko brigado Osmega korpusa osvobajati Primorsko in je tukaj ostal. Hilarij Prinčič, ki je bil med vojno kurir v Soški brigadi, v 18. in 30. diviziji pa v tehniki 30. divizije, je pripovedoval svoje spomine, ki so vsi po vrsti lepi v primerjavi s prejšnjim trpljenjem v posebnih bataljonih pod Italijo. Albin Pliško iz Portoroža, Kverin Jakomin, Franc Pribac, Jože Vojič, Vera Sednovki pa narodni heroj Jože Ferjančič, Hartman, Ludvik Tamori – Andrej, Marčelo Kralj in drugi so ustvarili zares prijetno ozračje, ki bo vsem s tistega večera ostalo v veselem spominu. Žal je res, da se borcev tako ne spomnijo povsod – vsaj enkrat na leto, ob njihovih jubilejih.

Te dni so bili na oddihu v hotelu Palace finški vojni veterani. Med drugim so se udeležili tudi naše komemoracije v spomin padlih v drugi svetovni vojni ob dnevu mrtvih. Po slovesnosti sta jih predsednik skupščine občine Piran in predsednik OZZB NOV

Piran sprejela na pogovor in srečanje z našimi borci.

Atti Hartikka iz Helsinkov, predstavnik finske borčevske organizacije, in drugi, so sam pripovedovali o zgodovini in boju finskega ljudstva za svobodo, mi pa njim o našem boju. Potem so finški tovariši izročili predstavniku občine in borcev medalji finskih borcev, drugim borcem pa značke finskih veteranov. Škoda je le, da se borci nismo mogli več pogovoriti med seboj zaradi jezikovne ovire. Toliko smo jih pa že razumeli, da se bodo v Portorož še vrnil in da jim je bivanje pri nas prijetno.

Milan Cirk

Ljubljana Ježica – Konferenca medvojnih aktivistov OF

Medvojni aktiv OF bivšega rajona Ježica je bil ustanovljen pred trinajstimi leti kot sekcija SZDL. Zajema devet krajevnih skupnosti ljubljanskega Posavja z 226 člani. Letošnja šesta konferenca je bila v osnovni šoli Danile Kurnar.

O minulem triletnem delu in programu za naslednje mandatno obdobje je govoril predsednik odbora Viktor Herman. Dejal je, da so člani, ki še niso ostareli in bolni, aktivno vključeni v delo v krajevnih skupnostih, kjer prebivajo. Največ dela so opravili pri podružbljanju revolucionarnih izročil, v SZDL, v borčevskih organizacijah in v samoupravnih organih v krajevnih skupnostih. Uspehe so dosegli v šolah s pionirji in mladino.

Odbor, komisije, zlasti pa uredniški odbor in zgodovinska komisija so odgovorno in zavzeto delovali in uspešno uresničevali zadane naloge. Veliko, težko in odgovorno delo je bilo pri pripravi gradiva za izdajo knjige Ljubljansko Posavje v ljudski revoluciji avtorja Mihe Čerina. Že pred koncem lanskega leta je bilo končano in oddano založniku občinski konferenci Bežigrad, ki je zavzeto nadaljevala delo. Knjiga je izšla za občinski praznik in ob obletnici osvoboditve in

zmage nad fašizmom. Posebna zahvala gre vsem članom, ki so dali svoje prispevke in vsem, ki so podprli in sofinancirali izdajo knjige.

Odbor je bil tudi v stalnih stikih z borčevskimi organizacijami Posavja. Organiziral je sestanek s predsedniki krajevnih organizacij ZB Posavja v zvezi z izdajo knjige, o pravilniku partizanske grobnice v Stožicah in drugih perečih vprašanjih.

Bila je tudi beseda o partizanski grobnici v Stožicah, ki je bila zgrajena in urejena leta 1950, namenjena za domačine, borce in njihove svoje bivšega rajona Ježica. Vse do leta 1980 ni bilo pri uporabi grobnice in partizanskega pokopališča nobenih težav. Sedaj je na partizanskem pokopališču začelo zmanjkovati prostora za grobove in je tam morda največ še pet prostorov. Letos je borčevska organizacija Stožice predlagala naj se del partizanske grobnice, ki je zasajen z okrasnim drevjem in grmičevjem, spremeni v žarno pokopališče za vse borce, ki prebivajo v krajevni skupnosti Stožice. Ker pa sta partizansko pokopališče in grobnica vpisana v varstvenem režimu 1. stopnje, so prepovedani kakršnikoli posegi, ki bi spreminjali zgodovinsko in estetsko vrednost. Medvojni aktiv OF predlaga, da se je potrebno odločneje zavzete za razširitev pokopališča po idejni zamisli zazidalnega načrta BS-8.

V imenu občinskih družbenopolitičnih organizacij in občinske skupščine je navzoče pozdravil Vlado Barabáš, predsednik občinske konference SZDL. Prisrčno in s toplimi besedami jim je zaježal še veliko uspehov pri razvijanju in podružbljanju revolucionarnih tradicij, prenašanju bogatih izkušenj na mlajše in pri delu nasploh.

Na koncu so izvolili nov devetčlanski odbor, za predsednika pa Ludvika Kreča. Članom so brezplačno razdelili knjige Ljubljansko Posavje v ljudski revoluciji.

Kulturni program so izvajali pevski zbor Posavje, tamburaški orkester Stadion in učenci šole z recitacijami. Tovariško srečanje je popestril harmonika Janko Rotar.

Dušan Rebolj

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Obletnica ustanovitve in dela Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane

Še vedno edina vojaška šolska ustanova v Sloveniji

V spomin na 7. november 1944, ko je zaradi ran, ki jih je dobil pri preizkusu angleškega minometa, umrl komandant slovenske partizanske vojske Franc Rozman Stane, praznujejo dan šole učenci in delavci Splošne srednje vojaške šole v Ljubljani, ki nosi njegovo ime. Letošnji dan šole pa so proslavili še bolj slovesno, saj mineva tudi deseta obletnica od ustanovitve šole.

Načelnik te vzgojnoizobraževalne ustanove Alojz Jehart je povedal, da so v minulem obdobju dosegli zelo dobre uspehe. Tako ni bila v zadnjih letih povprečna ocena nikoli manjša od 3.60, po popravni izpiti pa je osip samo dwoodstoten. Čeprav zahteva učni program veliko naporov in učenja, pa učenci še vedno najdejo čas, da se vključujejo v delo interesnih dejavnosti. Vsako leto deluje na šoli 25 sekcij, krožkov in društev. Šola organizira štiri gledališke predstave, vsak teden

projekcijo filma in vsak mesec ples. Občasno pripravljajo tudi spoznavne večere z drugimi šolami iz Ljubljane. V prostem času pa učenci sodelujejo v pevskih zborih, saj imajo šolski zbor in zbor vsake generacije, ki se šola pri njih.

Sicer pa Splošna srednja vojaška šola Franc Rozman Stane pripravlja učence za nadaljevanje šolanja na vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu. Nekaj učencev, ki izpolnjujejo posebne pogoje, pa nadaljuje šolanje tudi na drugih voja-

ških akademijah. Med štiri-letnim šolanjem se učenci seznanijo s temeljnimi vojaškimi znanji in pridobijo splošno izobrazbo, ki daje osnovo za nadaljnje uspešno šolanje in izpopolnjevanje.

Poseben čar praznovanja na šoli pa dajejo obiski nekdanjih učencev, ki nadaljujejo šolanje na vojaških akademijah ali pa že opravljajo najrazličnejše naloge v enotah JLA. Po uradnem delu proslave so se sedanji in nekdanji učenci Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman Stane pogovarjali o svojem šolanju na tej ustanovi.

Janez Gomzi, topniški kapetan, je maturiral na vojaški gimnaziji leta 1976, nato pa je nadaljeval šolanje na vojaški akademiji kopenske

Na slovesnosti je zbrane najprej pozdravil načelnik šole Alojz Jehart. V imenu poveljstva Ljubljanskega armadnega območja je spregovoril generalmajor Vinko Šunjara. Nato so podelili spominske plakete prvemu ravnatelju internata Alojzu Soncu in prvemu ravnatelju šole Stanku Jelačinu ter generalmajorju Alojzu Hrenu, ki skrbi za usmerjanje mladih v vojaške šole in akademije. Plaketo je prejela tudi skupščina občine Ljubljana Bežigrad. V kulturnem programu so sodelovali orkester in zbor Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman Stane, učenke srednje pedagoške šole, zbor OŠ Franc Rozman Stane iz Šentvida in harmonikarski orkester KUD Vida Pregarc iz Ljubljane.

vojske v Beogradu. »Vsakič, ko pridem na obisk v to šolo se lepo počutim. Nanjo me vežejo lepi spomini. Rad se spominjam učiteljev, vzgojiteljev in drugih delavcev. Čeprav je minilo že toliko let, odkar sem odšel, se mi zdi, da sem maturiral šele pred kratkim. S sošolci imam občasne stike, saj smo razkropljeni po vsej Jugoslaviji. Zato je vsako srečanje še bolj prisrčno in pristno. Ko se pogovarjamo, ugotovljamo, da so bila naša najlepša leta, ko smo bili v tretjem in četrtem letniku takratne vojaške gimnazije«, pravi Janez Gomzi. »Za vojaški poklic pa lahko rečem, da je dinamičen, zanimiv. Vedno zahteva, da se človek sam izobražuje in namenja usposabljanju veliko časa. Po drugi strani pa imaš vedno opraviti z ljudmi, ki ima-

jo vsi svoje probleme, težave in navade.«

Ljutomerčan **Vasja Staman** je končal šolanje na Splošni srednji vojaški šoli Franc Rozman Stane 1983 leta, zdaj pa je študent tretjega letnika Letalske tehnične akademije v Rajlovcu. »Navidez poznam nekatere sedanje učence. V mlajših pa vidim sebe, ko sem pred leti prišel sem. Sistem dela na tej šoli in akademiji se ne razlikuje veliko. Samo ocenjevanje je sistem predavanj sta različna. Ponosem sem, da se bil učenec te šole. Sistem dela, pedagoški odnos do učencev sta na njej izjemna. Vsi zaposleni so meni in vsem drugim pomagali, da smo se v tistih najbolj kritičnih letih razvijali v pravo smer, v pravo osebnost. Tudi sam mislim, da so bila leta v tej šoli moja najsreč-

nejša leta.«

»Za šolanje na tej šoli sem se odločil iz enega samega razloga«, pravi **Andrej Androjna** iz Sevnice, sicer učenec četrtega razreda. »Že od malega so me privlačile uniforme in orožje. Šolanje na tej šoli je izpolnilo mojo željo po spoznavanju sveta okoli mene, čeprav sem pričakoval več. Po šolanju na Splošni srednji vojaški šoli pa bi želel nadaljevati šolanje na Mornariški vojaški akademiji v Splitu. Za to sem se odločil po temeljitem premisleku. V učnem programu imamo namreč tudi nekaj vojaških predmetov, pri katerih sem se seznanil tudi z drugimi rodovi in zvrstmi JLA. Ugotovil sem, da me prav mornarica najbolj privlači, najraje pa bi se specializiral v navigacijo.«

Bojan Kuntarič

Janez Gomzi

Vasja Staman

Andrej Androjna

Kako so opremljene poklicne gasilske enote? Večina opreme je izdelana doma

Gasilstvo ima na slovenskem že dolgo tradicijo. Dolga leta so bili člani gasilskih društev zanesenjaki, ki so pomagali ljudem v stiskah, predvsem pa pri požarih. Hiter razvoj je tudi od gasilcev zahteval, da se prilagajajo razmeram in nenehno izpopolnjujejo svojo opremo in usposobljenost. Pokazalo se je, da prostovoljna gasilska društva ne morejo več v zadostni meri skrbeti za požarno obrambo, ampak morajo to prevzeti poklicni strokovnjaki. Tako so se začele razvijati poklicne gasilske enote v večjih mestih, predvsem pa v večjih industrijskih delovnih organizacijah, kjer v proizvodnji uporabljajo kemikalije, les, lahko vnetljive snovi in drugo. Kljub vsemu pa so prostovoljna gasilska društva še vedno temelj požarne varnosti, saj družba nima toliko denarja, da bi bila vsa požarna obramba poklicna. Danes predstavljajo poklicne in prostovoljne gasilske enote tudi najbolj opremljen

in izurjen del specialnih enot civilne zaščite.

Prepričani smo, da mnogi naši bralci ne poznajo vse opreme, s katero so opremljene nekatere, predvsem poklicne gasilske enote, zato smo se odločili, da bomo skozi nekaj prihodnjih števil predstavili del tehnične opreme, s katero je opremljena Poklicna gasilska brigada iz Ljubljane.

Vsi se še vedno spominjajo številnih gozdnih požarov, ki so letos poleti divjali ob naši obali. Ljubljanski poklicni gasilci imajo za gozdne požare in požare na težko dostopnih mestih več terenskih vozil. To so predvsem vozila **landrover** in pa **lada niva**. Vozila so torej namenjena intervencijam pri gozdnih požarih, za manjše tehnične posege, prevoz ljudi na težko dostopen teren, uporabljajo pa ga tudi kot poveljniško predhodno vozilo. Med opremo tega vozila sodijo požarne metle, lopate, posode s sto litri vode in hrbtno brento.

Namestnik vodje izmene **Janez Kučič** z nahrbtno brento na ramenih. Za njim je terensko gasilsko vozilo **lada niva**.

Nahrtna brenta je posebna posoda iz gumijastega platna, v katero gre petindvajset litrov vode. Gasilec jo, kot že ime pove, nosi na ramenih. Po plastični cevi prihaja voda do posebne tlačilke. Vodni curek ima do deset metrov, če pa curek razpršimo, je doseg do šest metrov. Kot pravijo sami gasilci, pa so pri gozdnih požarih najbolj učinkovite **požarne metle** s kovinskimi trakovi, s katerimi urdarjamo po goreči podrostri.

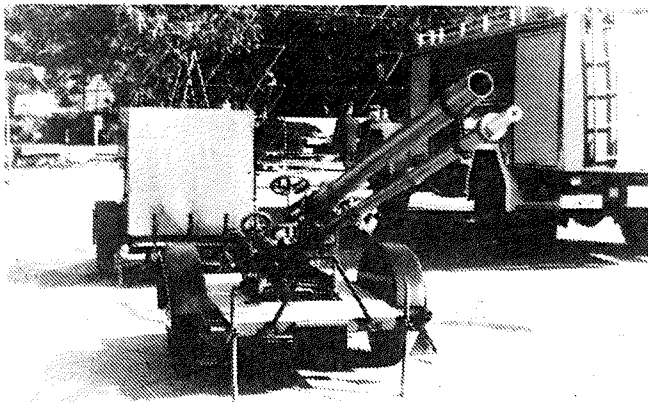
Vodni top ali, kot pravijo gasilci, metalec vode in pene je zelo učinkovit za gašenje do sedemdesetih metrov razdalje. Namejen je za gašenje in hlajenje večjih rezervoarjev, skladišč z vnetljivimi snovmi,

skladišč lesa in podobnih objektov. V eni minuti izbrizga 1600 litrov vode, na izhodu pa ima voda pristisk petnajst atmosfer. Top je lahko na kolesih ali pa ga postavijo na tla. Njegovo delovanje zajema 360 stopinj.

Generator za lahko peno tip 200 z učinkom penitve do tisoč litrov je namejen gašenju notranjih požarov v kletah, proizvodnih halah in v skladiščih.

Gasilska avtocierna tam 170-T-14 ima vgrajen rezervoar, v katerega gre 6000 litrov vode, in črpalko z oznako 16/8. Namenjena je za gašenje, dovoz vode, napajanje z vodo vezirnega sistema in podobno.

Bojan Kuntarič

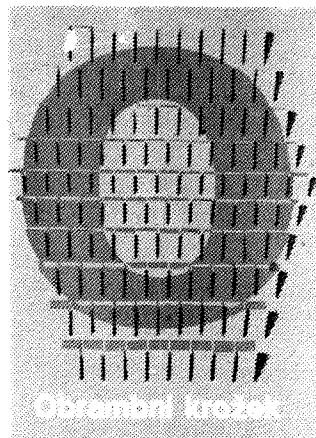
Vodni top ima dve cevi. Zgornja je namenjena gašenju s peno, spodnja pa gašenju z vodo. Za topom je generator tip 200, na desni strani pa avto cisterna tam 170-T-14.

Obrambni krožek

Knjižni sklad slovenske obramboslovne literature se je te dni povečal še za eno pomembno delo, po katerem bodo segali predvsem mentorji obrambnih krožkov na osnovnih šolah in šolah srednjega usmerjenega izobraževanja. V izdaji revije Naša obramba je namreč izšel priročnik za mentorje teh krožkov z naslovom **Obrambni krožek**.

Avtor priročnika Boris Knific ga je razdelil na osem poglavij. V prvem, ki ima naslov **Kako ustanoviti obrambni krožek**, opisuje, kdo naj bi bil pobudnik za ustanovitev, kako izbrati mentorja in kako pridobiti učence za delo v krožku. Drugo poglavje ima naslov **Mentor in metoda dela s člani obrambnega krožka**. V njem avtor opozarja predvsem, da mora biti mentorjev pristop k učencem razumljiv, njegova predavanja in praktično delo pa nazorna in resna. Za čim lažje delo v obrambnem krožku naj bi že na začetku ustanovili nekaj komisij ali skupin, ki bi imele v krožku aktivnejšo vlogo. Te imajo nalogo organizirati dejavnost znotraj obrambnega krožka, skrbijo za stike z zunanjimi sodelavci, upravnimi organi, organizacijami in društvi. Koliko naj bi bilo teh komisij ali skupin in kako naj bi bilo organizirano njihovo delo, pa je opisano v tretjem poglavju, ki ima naslov **Organiziranost učencev v obrambnem krožku**. V četrtem poglavju, ki ima naslov **Možne vsebine dela v obrambnem krožku**, je razdeljeno na dve podpoglavji, opisuje delo obrambnega krožka na osnovnih šolah in šolah srednjega usmerjenega izobraževanja. Delovanje obeh krožkov je ilustriano z načrtom dela skozi vse leto in po posameznih mesecih. Navedene so teme, nosilci dela, izvajalci in koliko ur naj bi namenili posamezni temi. Obrambni dan na šoli vse prvečkrat izžveni kot nekakšno nujno zlo, da se preprosto zadosti

predpisom. Zaradi tega je vsebina pogosto nedoročena in prepuščena učitelju, ki se poklicno ukvarja s področjem obrambe in zaščite. Takšni obrambni dnevi niso priljubljeni in učenci jih ne jemljejo preveč resno. Koliko koristnega lahko naredijo za obrambni dan člani obrambnega krožka in kako se vključujejo v njegovo pripravo, pa je opisano v petem poglavju pod naslovom **Obrambni krožek pripravi obrambni dan na šoli**. V šestem in sedmem poglavju je avtor opisal, kako in s kom se obrambni krožek povezuje zunanjo šolo in kako je s finančni-

Naslovna stran priročnika

mi sredstvi za uspešno delo krožka. Poglavji imata naslov **Povezovanje z zunanjimi dejavniki in financiranje dejavnosti obrambnega krožka**. V zadnjem, to je osmem poglavju, je našeta literatura, ki naj bi jo uporabljali mentorji in člani obrambnih krožkov ter časopisi in revije s področja obrambe in zaščite.

Priročnik je pisan tako, da bodo po njem radi segali mentorji in člani obrambnih krožkov. Izšel je v nakladi dva tisoč izvodov, njegova cena pa je 280 dinarjev.

Bojan Kuntarič

Narod si bo pisal sodbo sam

Tako je prerokoval Ivan Cankar. In res je bilo. Nam se danes dobro godi, kar priznajmo. Živimo v svobodi.

V večernih urah so šli večsah gospodari v svoje belokranjske zidanice. S seboj so vabili tudi druge. Redkokdaj pa je bil kdo pri zidanici vaškega veljaka. Navađen kmet ni sodil med take ljudi. Za zaprtimi vrati so ljudje šepetali, da bo vendar nastal novi svet. Zavladal bo komunizem, je prerokoval moj oče. »Seyeda bo, toda ne brez nas. Ze stari ljudje so prerokovali, da bo še ena vojna.« Može so želeli le, da se ne bi bilo treba še kdaj bojevati za tujce. Oče je trdil, da monarhije ne mara. »Če bi vedel, da bo vladalo ljudstvo, tako kot v Ameriki, kjer si volijo svojega predsednika na štiri leta. Tam je zato boljše kot pri nas, ker si vlada ljudstvo samo!« je dejal. »Tudi jaz bi še prijel za puško, če bi vedel, da bom pomagal izbojevati lastno državo, kjer bo vladalo ljudstvo. Poglejte Gorenjsko! Ta zato ni siromašna, ker ima svoje tovarne.«

Pa je prišel tisti dan, ko nas je napadel Hitler. Ponekod je bilo ljudstvo pripravljeno na vojno. Fante so množično klicali na orožne vaje.

Tiste matere, ki so imele samo hčere, so hvalile boga, da nimajo sinov. Gotovo bi jih vzeli v vojsko.

Kmalu je kapitulirala stara Jugoslavija in po treh dneh so v naše kraje prihrumeli Nemci. Naselili so se po naših domovih in nismo vedeli, ali se bodo umaknili.

Čez čas pa so Nemci zapustili naše kraje. In zamenjal jih je italijanski fašizem. Ko so Lah prišli, jim je zaigrala naša godba. Zdelo se nam je, kot bi igrali žalostinko. In naša vlada nas je zapustila. Mislija sem, da so drugi narodi bolj srečni kot mi. Italijani so imeli svojega Mussolinija, Nemci Hitlerja, mi pa smo ostali sami.

Hinavski italijanski častniki, predvsem Grazioli, so nam obljubljali blagostanje. Dali nam bodo makarone, riž, sladkor in še kaj. Samo gorje tistemu, ki bi bil proti fašističnemu režimu! Po zasedbi našega mesta smo bili potrjeni. Občinski sluga nas je povabil v gostilno. Ko smo sedli za mizo, nas je pogledal občinski mož. »Katera melodija je bila danes lepša? Naša ali italijanska?« je vprašal. Sluga je zinil: »Sram nas naj bo, če ni bila lepša naša slovenska melodija.«

Kmalu so bile na tistem organizirane nabiralne akcije za orožje. Tudi žene so se se-

stajale. Mnoge so bile pogumne.

Malka je bila pri nas med prvimi v organizaciji odporneškega gibanja. Ona je tudi prva izdelala rdeče zastave s srpom in kladivom.

Nekateri moške so šli v gozdove. Vaške žene so prvič lahko volile svojo vaško oblast. Drugače mislečih je bilo veliko manj.

Na prvih sestankih so ženske predlagale: »Volimo samo tiste, ki so za nas. V vodstvu naj bodo tiste, ki jih ni strah.«

Vaški sestanki so bili vse bolj pogosti. »Smrt okupatorju!« smo šepetali. Če smo bili zbrani v kakšni vaški hiši na primer spomladi leta 1943 in se je zaslislalo trkanje, je vodja sestanka vprašal: »Kdo je zunaj?« – »Tovariš Ris« se je zaslislalo.

»Naj pride Jože ven.« »Važno sporočilo!«, je rekel neznanec. Jože pa je dejal: »Kar nadaljujte, jaz moram iti.«

Ris je vprašal Jožeta, če pozna mladince, ki bi lahko opravil odgovorno nalogo.

»Trebalo bi bilo prepeljati dva zakonca«, je rekel Ris. »Ta dva sta v neki hiši tam in tam.« Jože se je spomnil mladince Mavricija. V tem mladincu je imel Jože zanesljivo pomoč pri najbolj tve-

ganih opravilih. Odhitel je proti hlevu, na katerem je vedno spal Mavricij.

Jože je s prsti požgečkal fantiča po podplatih. Fant je bil hitro pokonci in je vprašal: »Je kaj novega, Jože?«

»Je, nekam boš šel. Prepeljal boš dva Žida iz Zagreba. Drugo bodo opravili domačini. V partizane bosta šla.« Mavricij se je hitro oblekel in odhitel. Poznal je vse skrivne poti, ki so vodile do partizanskih bolnišnic in taborov. Zagrebška Žida sta čakala vodnika. Ko je ta prišel, so tiho krenili do neke vasice pod Gorjanci. Vodnik pa jima je pokazal pot. Pojasnil jima je, kje naj hodita.

V neki vasi so jih ljudje prijazno sprejeli. Najbrž so rekli, ju bodo že naslednji dan povezali s partizani.

Žid, ki mu je Mavricij kazal pot, je segel v žep, vzel iz njega denarnico in Mavriciju stisnil v roko dva bankovca. »Se nihče mi ni plačal usluge, pa tudi vi mi jih ne boste«, je rekel Mavricij. Žid mu jih je vseeno potisnil.

Tekel je domov. Potrkal na vrata. Zbudila se je njegova mati, mu odprla in rekla:

»Je kaj narobe, da si prišel v hišo?« Fant pa je veselo vzkliknil: »Boste že videli, mati.« Izpod suknje je vzel

darilo. Začudil se je, ko je zagledal tisoč petsto lir.

»Kje pa si dobil toliko?« ga je vprašala mati. Mavricij ji je povedal, kako je bilo. Mati se je zresnila, ko je pomislila na usodo Židov.

Mavricij je odšel spat, mati pa je legla k najmlajšemu otroku in ga toplo objela, kot da ga želi obvarovati vsega zla. Ni mogla zaspiti.

Premišljala je, kaj bo z njenimi nepreskrbljenimi otroki, za katere skrbi samo še ona in Mavricij. Oče je bil invalid. Kaj bo z njimi, če Mavricija ali njo doleti smrt.

Vaški sestanek so se končali že dolgo prej. Noč je bila mirna, le pokanje topov je nekje odmevalo. Vaški psi so čutili nevarnost in niso lajali.

Ljudje so žalostno opazovali, kako Italijani delajo utrdbe okrog mesta. Ob vhodu v mesto so postavili žice in straže. Ljudje niso mogli več v mesto. Le malokdo je kaj pretihotapil.

Najhuje je bilo za kruh. Vendar smo kmetje znali skriti žito. Skrbno smo delili tudi druga živila. Obdelali smo vsako ped zemlje.

Mavricij si je za prisluženi denar kupil prvo obleko. Ne vem, kako je dobil blago, povedal mi je le, kdo mu jo je šival. Toda z njo ni imel sreče. Nenadoma so vdrl v vas fašisti in bela garda ter začeli ropati po hišah. Vzeli so tudi Mavricijevo obleko. Zaman je prosila mati, naj

mu jo pustijo, ker je to njegova prva obleka. Nič ni pomagalo. Belogardisti so jo vzeli.

Kmalu se je pokazalo, da so bili Italijani boljši kot belogardisti.

Mavricijeva mati je neki dan pogumno odšla v mesto in naravnost k Italijanom. Povedala je, da so belogardisti odnesli obleko. Za belogardiste je rekla, da so navadni tatovi. Nato je odšla z italijanskim oficirjem k belim in pokazala tistega, ki je vzel obleko. Na njeno veliko začudenje jo je dobila nazaj. Oficir je belogardista okregal, mati pa se je živa in zdrava vrnila domov.

Nekateri vaški fantje so bili vodniki kot Mavricij. Vendar se je terencu Jožetu zdel Mavricij še najbolj pogumen. Tiho in spretno je prenašal pomembna sporočila.

Neko noč se je Jože vračal iz svoje zidanice. Na razkrižju, pri dveh stoletnih lipah, pa sta stala dva moža srednjih let. Stopila sta pred Jožeta in rekla: »Smrt fašizmu!« Bi nama hotel pomagati, tovariš?« je vprašal eden od njiju. »Še nocoj morava priti do bolnišnice pod Trdinovim vrhom«, je rekel drugi. Jože se je spomnil vaških mladincev, ki so izdelovali posodo za te bolnišnice. Lojz in Mavricij sta bila med njimi. »Kar po ta dva skočim«, si je mislil Jože. Res sta svojo nalogo tudi tokrat lepo izvršila. Pozneje sta bila oba partizana.

Marija Nemanič

Domobranska obveščevalka prosi za partizanska leta

Primoževa družino z Jazbin na Malenskem vrhu sem spoznal med vojno. Štiri brhke sestre so krasile domačijo, priklenjeno v strmo pobočje: Pavla, Malka, Marjanca in Francika. Pavla je bila partizanka, z ilegalnim imenom Tatjana. Nekoč sva skupaj hajkala po Malenskem vrhu. Malka, Marjanca in Francika pa so z domačim konjem in vozom za potrebe partizanske vojske, pokrajinskega odbora OF, za Gorenjsko vojno področje in druge zaledne enote prevajale material celo do Farjega potoka nad Železniki, do Žetina in Leskovec pod Blegošem. Ko sem spremljal te vozove, kajti redkokdaj smo potrebovali le en voz, sem občudoval Primoževa dekleta. Enkrat je peljala ena, drugič druga. Včasih za dužbo po dve. Kako so vse znale ravnati s konjem! Na pot smo po navadi krenili pozno zvečer, proti jutru, včasih po polnoči, pa so se same vračale domov. Nanje je prežalo prav toliko pasti kakor na nas.

Le kdo bi si tedaj mislil, da bom po osvoboditvi prvič prišel na Malenski vrh šele štiri-deset let po vojni?

Le kje sem čepel toliko let?

Pavla Benedik-Tatjana, Primoževa, je leta 1943, ko je bila stara 20 let, spesnila znano pesem, ki smo jo peli že v partizanih, zdaj pa jo občasno slišimo na radiu:

Ko v ranem jutru ptički so zapeli naznanjali so lep poletni dan, v mehke senu nekdo rane celi v borbi ranjen mladi partizan...

Pesem opisuje resničen dogodek. Smrt ranjenega komandirja Poljanske čete Zorka Kopača-Živka iz Nove vasi v Žireh.

O Tatjani so pisali že v veliko časnikih, tudi TV-15. Ne bom ponavljal, opisal bom le

Pavla Benedik-Tatjana, Primoževa z Malenskega vrha

drugo stran življenja partizanke.

Domobranci iz Gorenje vasi so nekajkrat skušali poloviti, če ne celo pobiti celo družino.

Kadarkoli so slišali, od njihove hiše pa je tudi lep razgled, da se bližajo, so se vsi poskrili v okolico. Včasih so morali tako na hitrico zapustiti dom, da eden za drugega niso vedeli, kje kdo je.

Ko je bila Primoževa mama še mlada, je za njo lazil kmečki fant iz sosednje vasi. Leta je bil med vojno zgleden vaški aktivist, povezan s člani pokrajinskega odbora OF in oblastnega komiteja, z obveščevalci, intendanti, s komandanti in komisariji. Nekega jenskega dne leta 1944 je na presenečenje vseh predsedal k domobrancem. Kot bivši aktivist je dobro vedel za delo Primoževe družine. Zdaj se vanjo ni zaganjal le kot zagrozen domobranec, ampak tudi kot maščevalec za ponižanje v mladosti. Primoževa Marjanca ga namreč ni marala; na veseliceh ni hotela plesati z njim.

Februarja 1945. leta, ko je

bilo veliko snega, pa so zalotili Primoževa doma. Le očeta ni bilo pa Pavle in njenega 18-letnega brata Toneta, ki je bil že leto dni partizan. Otroke, med njimi dveletnega Rajka in dvanajstletnega Staneta, so nagnali na peč, mamo pa je tisti nekdanji snubec odpeljal v sosednjo sobo. Ukazal ji je, da mora poklekniti, potem pa ji je dejal: »Nisi hotela plesati z menoj, zdaj pa boš!« In je mlatil po njej, mlatil, da se je ves preznobil. Po materi sedmih otrok.

Pletenke žganja in sadjevca, ki so se pretočile v želodce, so še bolj spodbudile divjanje. V takem stanju so na sredino sobe zmetali vse, od omar do postelj. Materi so potisnili vžigalice v roko, da bi sama zažgala domačijo. A ni klonila, čeprav so ji grozili s smrtjo. Zagorela je Primoževa hiša pa gospodarsko poslopje in nato vsa vas. S slamanatih streh se je ogenj hitro razbohotil.

Tistega zlobnega domobrancia sem dobro poznal, ker je tudi naši skupini večkrat pomagal kot vaški aktivist. V njegovi hiši sem se tako kot drugi večkrat najedel in napil mleka. Maja 1945. leta sem bil na Jesenicah, ko je s Koroške pripeljal vlak z domobranci, ki so nam jih vrnili Angloameričani. Bili so v tovornih vagonih. Vrata teh vagonov so bila rahlo odprta zaradi zraka, sicer pa zaklenjena z verigami in speta z žicami. Skozi tisto režico me je zagledal omenjeni domobranec, me poklical po imenu, me vprašal in prosil: »Kaj bo z nami?« »Kar ste si zaslužili, tako vas bodo naša sodišča izplačala,« mu odgovorim. Od spodaj navzgor pa reži glava nad glavo, vsi buljijo vame. On pa: Prosim te, reci kakšno dobro besedo zame.

Že zaradi otrok. Saj veš, da sem vam veliko pomagal, potem pa se je tako zgodilo. Sam ne vem, zakaj.

Vlak je odpeljal proti Kranju. Ta skupina se je znašla v zaporu na Škofjeloškem gradu.

Leta so minevala...

Primoževa Pavla je bila tudi večkrat v hiši tistega domobrancia. Nekoč, ko je bila zelo bolna, so jo postregli, spravili na peč in skušali zadržati. Hčerko pa je nenadoma začel »boleti zob«. Morala je oditi po pomoč k zobozdravniku, oziroma nekomu, ki se razume na to nadlogo. Toda bila je zdrava, mudilo se ji je le, da o bolni partizanki, po kateri so domobranci tako hrepeneli, slednje takoj obvesti.

Pavla je to zaslutila in zapustila hišo. Nekajkrat se je to ponovilo. Tista deklica je res »bolehalo« za zobobolom, če so prišli partizani.

Ni edina, ki je menila, da za to njeno delo drugi ne vedo. Nabrala si je poguma in prišla k Primoževi Pavli: »Bi hotela podpisati izjavo, da sem vse-skozi sodelovala s partizani in terenci; da si bila večkrat pri nas, da smo ti dali jesti, da si se ogrela na naši peči, da si to in ono dobila pri nas. Ne primerjaj me z očetom. Ne vem, kaj mu je bilo, da se jim je pridružil. Pa saj ni bil nikoli slab. Večkrat nam je rekel, da bo zbežal in se priključil partizanom. A se je bal, da ga bodo ustrelili, ker je storil to napako.«

Pavla se je komaj zdržala. Niti z besedico ni omenila, kako je njen oče plesal z njeno mamo, kako je bil on tisti, ki ji je potiskal vžigalice v roko, da je on zažgal vas...

»Mnogim sem se v letih po vojni zamerila, ker jim nisem hotela podpisati tovrstne izjave,« pravi Pavla.

Nekateri pa so menda dobili take izjave za liter vina ali za kakšno protiuslugo. Na primer, za pomoč pri zidanju hiše ali vikenda.

Prosila me je, naj ne objavi imena tistega domobrancia. Zaradi otrok, ki so pošteno in pridni, kot je bil njihov oče. Bil je umen kmet, dober oče, marljiv aktivist OF, potem pa ves zagnan za domobrancia.

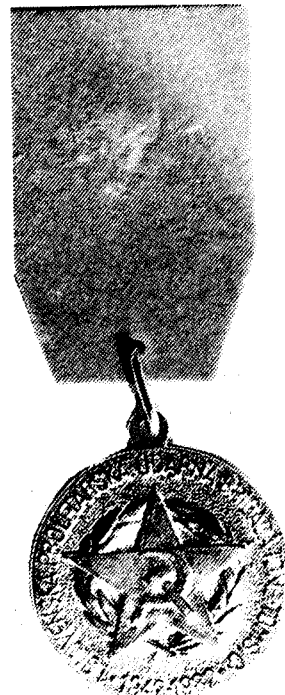
Jože Vidic

Partizanski znaki in medalje/112

Tomšičeva brigada

Leta 1982 je nastala tudi medalja borcev 1. slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča. Likovno je zelo podobna medalji udarnega bataljona, le da je bataljonska medalja srebrne in brigadna medalja zlate barve. Oblikoval jo je inženir Vlasto Kopač, skupno 2000 medalj je izdelala delavnica Ivanke Persič v Ljubljani. Prva podelitev je bila 22. julija 1982 na proslavi v Titovem Velenju. Leta 1948 je bilo 3426 živčih tomšičevcev. Vse medalje so zadaj oštevilčene. Medaljo s številko 1 je dobil komandant glavnega poveljstva Franc Leskošek-Luka, medaljo s številko 6 Stanko Semič-Daki.

Brigada je bila ustanovljena 16. julija 1942 s tremi bataljoni in okoli 400 borci. Mesec dni kasneje je imela že 650 pripadnikov. Velika večina njenih prvih borcev je bila z Notranjske in Dolenjske. Bojna pot Tomšičeve je trajala 1034 dni. V njenih vrstah se je bojevalo 5576 borcev in bork, padlo jih je 1519. Brigada je naziv proletarska nosila kratek čas leta 1942, znova ga je dobila leta 1951. Izkazala se je v mnogih bojih. Januarja 1944 je odšla s 14. divizijo na Štajersko in imela med pohodom hude žrtve. Po pohodu si je opomogla z novimi

Spominska medalja pripadnikov Tomšičeve brigade

borci, ki so bili v večini Štajerci. Med drugim je brigada 23. avgusta 1944 osvobodila Ribnico na Pohorju, septembra se je bojevala v Savinjski dolini, od 10. do 15. maja 1945 na Koroškem z umikajočimi se sovražniki, ki so se hoteli za vsako ceno prebiti k Angležem. Z bojno potjo brigade se poglavlje ukvarja zgodovinar Franci Strle, tudi sam borec v brigadi. Izšel je žal šele prvi del brigadne zgodovine.

Janez J. Švajncar

Ob železniški progi Ožbalt ob Dravi Osvobodili 87 zavezniških ujetnikov

Ivan Kovačič iz Maribora, ki je bil takrat komandir 3. čete 3. bataljona 2. SNOUB Ljuba Šercerja, se spominja osvoboditve vojnih ujetnikov takole:

»V Mariboru je imel nemški okupator močne vojaške sile, protiletalsko zaščito, skoncentrirano vso politično, gestapovsko in policijsko vodstvo. Tu je bilo tudi taborišče vojnih ujetnikov. V enem so bili ujetniki iz Anglije, Nove Zelandije in Avstralije (Združeno kraljestvo Anglije). Le-te je okupator pošiljal v spremstvu stražarjev in železničarjev popravljat železniško progo med Mariborom in Dravogradom.

Ujetniki so bili zelo razgledani. Vedeli so, da se v Jugoslaviji bojujejo proti skupnemu sovražniku le partizani in so zaradi tega iskali z njimi zvezo. O tem, kaj se dogaja na Pohorju, jih je sproti obveščal frizer iz Maribora, h kateremu so se hodili vsak dan brit. V ožjem vodstvu ujetnikov od Ralfa Churchesa iz Avstralije, ki je bil njegov vodja.

Potem ko so zavezniški ujetniki zvedeli, da smo šercerjevci v noči s 23. na 24. avgusta 1944 zavzeli okupatorjevo postojanko v Lovrencu na Pohorju – ta je bi-

la ena izmed najmočnejših postojank – je dvema njhovima ujetnikoma uspelo pobegniti. Mislim, da ju je tatarska obveščevalka pripeljala celo do štaba brigade, ki je bil takrat nekje nad Lovrencem na Pohorju. Povedala sta, da bi drugi ujetniki tudi pobegnili. Pri tem sta opisala še vse druge okoliščine, ki so bile bistvenega pomena za poznejši napad.

V štabu so čez dva ali tri dni izdelali načrt. Naš 3. bataljon je bil zadolžen, naj ga uresniči. V večernih urah smo odšli na položaje. Z nami je bil takrat tudi namestnik komandanta brigade Jože Bolđran-Silni, narodni heroj. Že po tem sem sklepal, da ima naloga poseben pomen, pa čeprav nisem vedel, kam gremo. V bližini Lovrenca na Pohorju, ko smo že prišli v dolino, smo na krajšem sestanku dobili vsak svojo nalogo in zvedeli, kam smo namenjeni.

Prva četa je varovala vhod iz dravogradske smeri, druga iz mariborske, moja tretja pa naj bi napadla. Tako razporejeni smo pričakali

vlak iz Maribora. Ko so izstopili ujetniki, stražarji in železničarji in je vlak odpeljal proti železniški postaji Ruta, smo napadli z močnim jurišem. Presenečenje je bilo tolikšno, da se nemški stražarji sploh niso branili. Vsi so polegali ob progi, samo en stražar je skočil v Dravo.

Osvoboditev zavezniških ujetnikov je tako uspela brez strele. Vrnili smo se na Pohorje. Vojne ujetnike in železničarje, ki so nadzorovali popravljanje proge, so spremljali borci prve in druge čete, nemške stražarje pa iz tretje čete.

Po osvoboditvi sem zvedel od Ralfa Churchesa, ki se ukvarja z medvojno zgodovino, da je bil ta uspeh v drugi svetovni vojni največja osvoboditev zavezniških ujetnikov. Še danes prejemam zahvale od njega in osvobojenih ujetnikov.

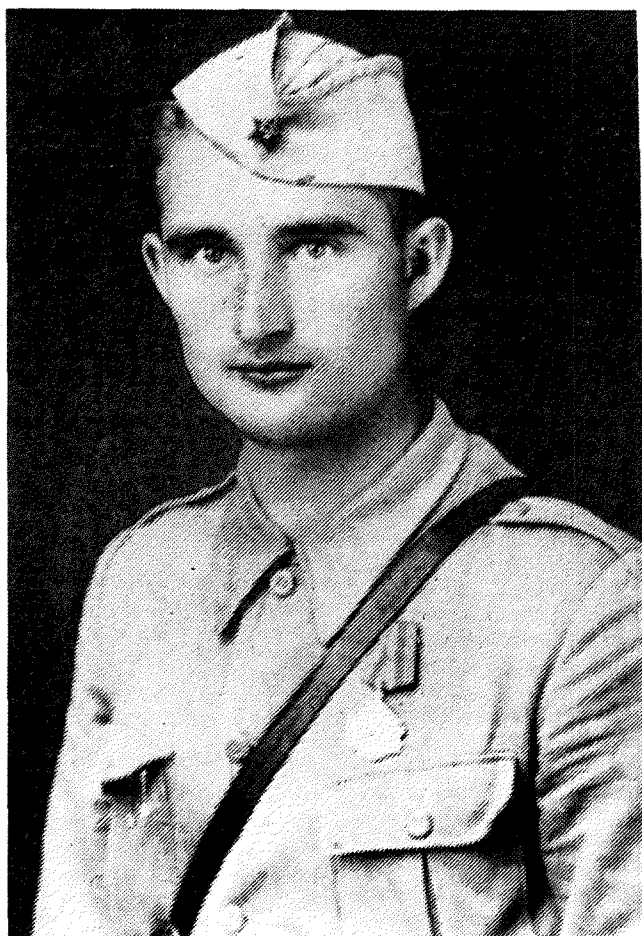
S to osvoboditvijo smo – vsaj za daljši čas – onemogočili nemškemu okupatorju nadaljnje utrjevanje železniške proge Maribor-Dravograd, ki je takrat imela zanj velik pomen pri oskrbovanju Lohrovih enot na Bal-

kanu. Zavezniške vojne ujetnike so borci Lackovega odreda spremljali do Save. Od tod naj bi jih aktivisti prepeljali čez reko. Nato so jih borci Gorenjskega in Dolenjskega odreda pospremili v Belo krajino, kjer je bilo letališče. Prepeljali so jih v Bari in nato v njihovo domovino.

Anton Gregorič-Jakec iz Maribora, nosilec partizanske spomenice, se tega dogodka spominja takole:

»V tistem času sem bil z mojim 1. bataljonom v štabu brigade. Pobegla ujetnika (morda so bili trije) sta nam dala podatke o tem, kdaj pripelje vlak in kako so oboroženi. Na osnovi teh podatkov se je štab brigade, katerega komandant je bil takrat Viktor Cvelbar-Stane, odločil da izvede akcijo 3. bataljona v noči na 31. avgust 1944. Tretji bataljon je zaupno nalogo izvedel zelo uspešno. Pri tem ni imel ne mrtvega ne ranjenega. Zejel je 20 nemških policistov stražarjev in osvobodil 87 zavezniških ujetnikov in železničarje. Menim, da je bilo v tej akciji osvobojenih največ zavezniških ujetnikov, če že ne na Slovenskem, pa zanesljivo na območju 4. operative cone.

Da bi počastili ta izjemen dogodek, so v okviru krajevne praznika Lovrenc na Pohorju odkrili na kraju spominsko obeležje. V imenu mestnega štaba TO Maribor ga je prevzel v varstvo njen komandant Lojze Hra-

Ivan Kovačič

ševce. Pripadniki TO so poznali takratni napad, ki ga je vodil Franc Črešnar, rezervni starešina, kot udeleženec tega napada. Prosto voljci TO so na tem kraju tu-

di zaprisegli, da se bodo pri svojem obrambnem usposabljanju ravnali po zgledih partizanskih borcev.

Drago Milavec

Da ne bi pozabili Pobeg italijanskih vojnih ujetnikov iz taborišč

Ob prihodu na naše ozemlje so Nemci nekdanje beograjsko sejmišče spremenili v taborišče, kamor so zapirali ujetne partizane, politične osumljence, talce, od marca 1942. leta pa še Žide. Barake so gradili pripadniki zloglasne nemške organizacije TOT.

Po zlomu Italije so Nemci stlačili v barake še Italijane, ki niso bili pri volji bojevati se zanje. Spominjam se, da je bilo na Sejmišču v začetku 1944. leta okoli 20.000 Italijanov, nemških vojnih ujetnikov. Videl sem jih sam. Nekega dne sem prišel tjakaj z gasilskim avtomobilom, da bi pogasil požar v eni barak, kjer so prebivali.

Ko smo začeli gasiti, so se okrog mene nenadoma zbrali Italijani in prosili cigarete in kruh. Bili so lačni in izčrpani. Na hitro sem vzel z glave čelado in z njo pri sotovariših nabral nekaj tega, kar je Italijanom veliko pomenilo. Vse skupaj sem dal enemu njih. Spregovoril sem z njimi nekaj prav kratkih stavkov: rekli so, da se po zlomu njihove domovine niso hoteli bojevati za Nemce, da so v večini kmetje in delavci in da stradajo, veliko jih je tudi obolelo...

Gorelo ni več, morali smo oditi.

Nedaleč v stran od tega taborišča je bilo še eno, na Bežanijski kosi, kjer so bile postavljene nemške protiletalske baterije. Tudi v vasi Bežaniji, v zgradbi podjetja »Rogožarski«, so Nemci imeli zaprte Italijane.

Mestni komite KPJ Zemun je zadevo dobro poznal

in naposled so se fantje odločili, da je treba dobiti stik z zaprtimi Italijani, se dogovoriti za pobeg in omogočiti zapornikom, da gredo k partizanom. In res, komaj je bila veza postavljena, so Italijani začeli uhajati. Bežali so čez Ugrinovec, največ za-

slug pa je imel kapetan Emilio, Genovčan.

Od oktobra do decembra 1943 je na takšen način pobegnilo iz taborišča na osvobojeno ozemlje več kot deset skupin, drugače povedano, več kot sto vojakov in oficirjev. V večini primerov

Tovariša do smrti

Šlandrova brigada je po delih prišla na Dolenjsko v začetku avgusta 1943. leta. Mene so poslali iz štaba 15. divizije za komandirja druge čete drugega bataljona. Tu sem dobil komisarja čete Danila. Spoznala sva se kot Štajerca in ugotovila, da bova imela težko delo, saj brigada ni poznala razmer na Dolenjskem. Njemu kot celotnemu bataljonu sem bil dobrodošel in vodil sem bataljon uspešno iz vseh nemško-belogardističnih ofenziv. Tudi pri političnih urah se je videlo, da komisarji nimajo prave predstave o različnih »gardizmih« na Dolenjskem, zato sem tudi pojasnjeval o beli gardi in plavi gardi in drugo. Po takem predavanju mi je Danilo predlagal: »Bodi ti komisar, jaz pa bom komandir.« Pozneje mi je bilo žal, da nisem hotel zamenjati funkcije. Bila pa sva tako složna in zvesta drug drugemu, povrhu še celo uspešna, da nama je začel rasti greben, česar sva se zavedala. Marsikdaj sva zavrnila predlog ali smiselno in škodljivo naredbo, n. pr. o oddaji brzostrelke ali pištol za terence. Hoteli so naju ločiti, pa so kmalu ugotovili, da jim manjka ena četa, kajti brez naju, če nisva bila skupaj, ni šlo. Tako so naju morali ponovno dati skupaj.

Prav med ofenzivo (sedaj je bil naš bataljon že Dvanajsta brigada) sva bila oba po kazni na razpolago. Končno so naju ločili, ko je šel Danilo za komisarja bataljona v Petnajsto brigado, mene pa so po Marušinem odhodu v divizijo pustili na Štajersko v 4. operativno cono. Tudi po vojni sva si ostala zvesta tovariša, on kot načelnik vojnega odseka Črnomelj, jaz za Murško Sobotu. Vsako priložnost sva izrabila na srečenju načelnikov, da sva bila skupaj. Tudi drugače sva se srečevala in obiskovala. Obljubila sva si, da se bova obveščala o vsem. Zadnje pa je bilo obvestilo njegove življenske spremljevalke, da je umrl 29. oktobra 1985.

Srečko Grašič

so čez Srem odšli v Bosno, kjer so se bojevali v sklopu vojvodinskih partizanskih enot in skupaj z našimi čakali svobodo. Ni jih bilo malo, ki so izgubili življenje. Uspelo mi je zbrati nekaj podatkov, ki pa seveda nikakor niso popolni. Na ta način sem skušal pomagati svojcem, da bi naposled izvedeli, kje ležijo njihovi sinovi, očetje, bratje...

V prvi vojvodinski brigadi sta padla Giuseppe Puloni, star 25 let, iz Benetk (umrl v boju z Nemci 20. decembra 1943 pri Bosanskem Šamcu) in Koledo Sobarda, ki je umrl 26. oktobra 1944. leta v spopadu z Nemci pri Rumi. Kdaj in kje je bil rojen, mi ni uspelo izvedeti.

V tretji vojvodinski brigadi sta izgubila življenje Beci Brkole in Roman Grabar. Brkole je bil rojen 1915. leta v mestu Vilnogo (Bergamo),

bil je zidar, umrl pa je 29. oktobra 1944. leta v spopadu z Nemci pri vasi Bešenova (Gornji Sem). Grabar, očitno Slovenec, železničar, je bil rojen 1921. leta v bližini Trsta (Kerkes) in je umrl na isti dan kot Brkole, vendar pri Irigu (pod Fruško goro).

V šesti dalmatinski brigadi sta padla Aldjar Kroatin, Tržačan, kdaj je bil rojen, mi ni uspelo izvedeti, padel pa je 11. julija 1944. leta v boju z Nemci za Kulu Atlagića (Bosna) in Gazela Klement, prav tako Tržačan. Gazela je izkrmel v boju z Nemci za Jagodnjak 10. novembra 1944. leta.

Dne 22. oktobra 1944 so naše enote osvobodile naposled tudi Zemun in Sejmišče, odrešile Italijane in Ruse nekajmesečnega gorja. Nekateri so takoj odšli v naše enote – takrat je bila ustanovljena tudi Italijanska brigada, ki je takoj prešla v se-

stav Prve proletarske divizije in odšla z njo na sremsko fronto. Preostali, zlasti tisti, ki so zboleli, pa seveda tudi tisti, ki so bili povsem izčrpani, so opravljali različna druga dela, tudi bolničarska.

Spominjam se, da so nekateri med njimi delali v bolnišnici sester usmiljenk v Zemunu. Med njimi so bili tudi veseljak Mario Rigetti, njegov soimenjak Ukman pa Finil Doz in Mario Pontegardi. Rigetti je delal kot kočijaž v zemunski bolnišnici, Ukman pa v beograjski vojni bolnišnici. Tistikrat se je oženil z neko Zemunko in imel z njo sina. Pontegardi je bil Milančan. Govoril nam je, da je pred vojno igral nogomet skupaj z Meacom. Tudi on je bil, prav tako kot Doz, bolničar. Doz se je po vojni poročil z domačinko, vendar je kmalu odšel v domovino.

Antun Benčević

Kraj Špikove smrti

V TV-15, št. 44, z dne 7. 11. 1985, je pisal Jože Vidic o sekretarju SKOJ Janku Rekeljnu-Špiku, o njegovem delu med NOB in tudi o njegovi smrti. Ta zapis želim dopolniti z natančnim opisom kraja, kjer je padel Špik.

V jeseni 1973. leta sva hodila na območju Srednje Radovne s tovarišem Martinom Potočnikom-Konavčevem iz Krnice pri Gorjah in sva iskala vse kraje, kjer so stali partizanski bivaki (brunarice), poslopje tiskarne in bolnišnice – porodnišnice. Vsi ti bivaki so bili zgrajeni na poraženih gozdovih med Srednjo Radovno.

Med pohodom mi je Martin pripovedoval o Špiku. Iskala sva tudi kraj, kjer se je zadrževal Špik. Temu kraju rečejo domačini v Ameriki. Leži na desnem bregu reke Radovne,

pod mogočnim poključnim skalnim masivom, približno kilometer nižje od Srednje Radovne. Predel je delno poraščen z mogočnimi smrekami, sem pa tja stojijo skalne gmote, med katerimi se da kaj hitro napraviti zaslon bivališče. To Špikovo bivališče sva iskala z Martinom, a ga nisva našla, kajti ljudje so takoj po vojni vse te bivake in brunarice razdrli, les raznesli in ga uporabljali za svoje potrebe. Ko sva se vračala z Martinom ob reki Radovni, sva dospela do Novakovega mostu. Ta most prečka reko Radovno in je dober lučaj pod cesto Gorje-Krnica-Radovna. Od te glavne ceste je kolovozna pot, pri Debelem kamnu, kot pravi domačini, na sredini med Srednjo in Spodnjo Radovno. Špik je šel iz Amerike in je hotel na Per-

nike (Mežakla), da bi tam govoril mladini. Novakov most je srečno prečkal in se vzpenjal po kolovozni poti proti glavni cesti. Po cesti je ravno takrat prišla nemška policijska patrulja, ga opazila in že izstrelila rafal v njegove prsi. Špik je še visoko skočil in se vrغل v grmovje pod kolovozom, kjer je obležal in smrtno zadet umrl. Ravno takrat se je tam okoli zadrževal tudi gozdni delavec, ki mu je krogla samo preluknjala klobuk. Tako mi je pripovedoval Martin Potočnik.

Jože Ambrožič

Razstava dachauskih risb v Muzeju ljudske revolucije Slovenije

Risbe, dokumenti, sporočila

Črne vdolbine usahljenih oči, okostnjaki, barake in žice, kupi prestradanih trupel in molčeča vrata krematorija se z ostro svežino zarežejo v gledalčevo zavest in vedno znova podžrejo zrcalo resnice človeški nečlovečnosti. Toda te risbe govorijo tudi o najboljšem, o tovarištvu, o humanizmu med nemočnimi, oštevilčenimi in odpisanimi. Govorijo o človeškem dostojanstvu sredi razčlovečenja človeka, pa tudi o tem, da je umetnost ptič feniks, ki se še s takšnega pogorišča dviguje visoko in nosi v kljunu sporočilo večnosti. Kajti ne številke ne stradanje ne mraz in vsi najhujši napori, ki so se zgrmadi na do kosti shujšana ramena taboriščnikov, jim niso mogli izbrisati iz glav in koncev premrlih prstov pretresljivega stiha, melodije, umetniškega risa in vsega tistega, kar je v stoletjih človeške civilizacije gradilo stavbo humanosti, etike in estetike.

Deset avtorjev, med njimi sta živa le še inž. Vlasto Kopač in Bruno Vavpotič, je na razstavi, ki jo je pripravil kustos Muzeja ljudske revolucije Slovenije Iztok Durjava skupaj z inž. Vlastom Kopačem, predstavljanih z izborom 68 risb. Celotna razstava je razdeljena na dva dela: prvega, v katerem so risbe, nastale od 21. januarja 1944 do 29. aprila 1945 –

pred osvoboditvijo taborišča, in na drugi del, po osvoboditvi taborišča – od 29. aprila 1945 do 5. junija 1945.

Ernest Adamič, Vlasto Kopač, Marjan Bohinc, Karel Jakob, Boris Kobe, Milan Lorbek, Božo Pengov, Vlado Tinta, France Uršič in Bruno Vavpotič so imeli na voljo malo ali skoraj nič slikarskega pribora, zato v svojih, največkrat goli risbi s

premišljanju zamislil, čemu bi brskal po bolečih spominih (tudi sam je bil delavec), in so mu ostali premnogi prizori iz risb v živem spominu. Potlej pa se je zavedel, da je prav kot očividec in priča dolžan spregovoriti o tej temi, četudi bi bilo njegovo poročilo osebno obarvano. »Kajti resnico ne smemo nikoli zakriti, ali pa celo pozabiti.«

razstavi le nekoliko поблиže pogledamo.

Gradivo moremo po svojem nastanku nekako razdeliti v dve kategoriji. Prva obsega risbe in skice, nastale v času aktivnega lagerskega življenja, pred osvoboditvijo taborišča 29. aprila 1945. So to dela, ki so nastala skrivaj ob najbolj neugodnih razmerah za risanje, na papirju, ki je bil ravno pri rokah, av-

ne bi bilo rešitve. Zato so bili fantje, ki so risali, še in še pogumni ljudje, njihovi slikarski rezultati pa so izjemnega dokumentarnega pomena, hkrati pa vsebujejo tudi znamenja duhovnih stisk in mračnega razpoloženja, ki so jih skoraj vsi taboriščniki nosili v svoji notranjosti.

V drugo kategorijo spada jo risbe in študije, ki so nastale po osvoboditvi Dachaua. Esesovci so izginili in umetniki so svobodno zadihali. Zdaj so imeli na voljo ne samo taboriščne vedute,

dachauskega življenja, je zapisal profesor Stane Mikuž, sodi arhitekt Vlasto Kopač, posebnost v doslej zbranem gradivu pa pomenijo igralne karte, ki jih je naredil arhitekt in slikar Boris Kobe, po prenehanju lagerskega režima – v groteskni drobni kolorirani risbi, ki je, kot jo je označil Mikuž – eulenspieglovski komentar prestanega gorja.

Na razstavi, ki je bila, kot smo že telegrafsko poročali, odprta prejšnjo sredo, je podal uvodne misli predsednik komisije za taboriščnike,

Igor Torkar

Sonet o kamnu

Nekoč rodila te je v mukah živa skala, ko so ljudi klaciva te iz nje izbila, mašina zgodaj ti mladost je razdrobila, človeška roka te na cesto je zagnala.

In zdaj sred taborišča ždiš ko modrec sivi, živiš sred marčne sape, rose, sonca vriskov, sred burje, slane, dežja, sred grmenj in bliskov drobiš se v smrt, razpadaš tiho v prah trohljivi...

Ko zbit na smrt sem dvignil te na dlan tresoč in s sonca sem hotel za blok te skrit v travo si zdrknil z rok koščenih mi na cesto vročo.

In mrzlo si pogledal me s kamnito glavo: »Predragi, tu umrem naj – cesto utrjujem!« O, kamen, modrec sivi, s tabo se združujem!

(To pesem je zapisal Igor Torkar v taborišču Sachsenhausen leta 1944)

svinčnikom, še toliko bolj ekspresivno predstavljajo vse tisto, kar je bilo taborišče smrti.

Dr. Stane Mikuž, ki je pripeval uvodne besede h katalogu ob razstavi dachauskih risb, se je v začetnem

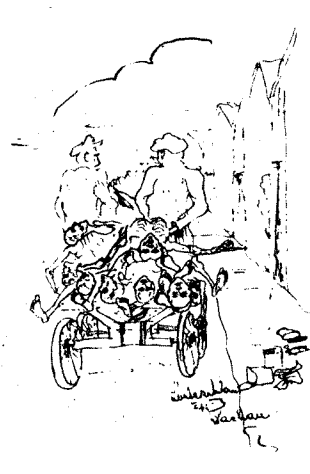
Stane Mikuž je v katalog napisal tudi tole:

»Likovni zapisi iz Dachaua so bili že sumarično obdelani skupaj z ostalim taboriščnim gradivom (Gonars, Rab etc.), vendar je prav, da si ga ob pričujoči posebni

Boris Kobe: karta iz taboriščne taroka

torji sami pa so bili ves čas v neposredni nevarnosti, da jih odkrijejo in obtožijo. Taboriščna uprava bi namreč vsako najmanjšo risbico iz tedanjega življenja z veseljem razglasila za vohunstvo in risarju v tem primeru res

Milan Lorbek: Prevoz žrtev (perorisba s tušem)

mrličje, ki so ležali med barakami, temveč se jim je odprla tudi pot do krematorija, kjer so ležali kupi mrtvecev in se je podoba smrti konkretizirala do najvišje potence...

Med najbolj plodne risarje

Božo Pengov: Mrlič v krsti (rjava kreda)

izgnance in politične zapor-nike pri predsedstvu RO ZZB NOV Lojze Bukovac, nekaj taboriščnih pesmi je prebrala Alenka Svetelova, dve svoji pa je dodal tudi Igor Torkar.

B. Ž. J.

Književniki, udeleženci NOB

Tone Svetina

Ob 60-letnici avtorja velikega teksta o slovenski NOV

Pred šestdesetimi leti (15. novembra 1925) se je rodil na Bledu v družini lovskega čuvaja Antona in matere Marije, rojene Jereb, slovenski književnik in kipar Tone Svetina. Okolje in očetov poklic sta zaslужna za to, da je v svojem pisanju pri opisanju pokrajine in živalskega sveta tako pristen in prepričljiv. Naš jubilar je hodil po razgibani in nemirno vijugavi življenjski poti: po osnovni šoli v domačem kraju je obiskoval gimnazijo v Kranju in na Jesenicah. Kot osemnajstletnega fanta so ga Nemci mobilizirali v nemško delovno službo, kmalu nato pa v nemško vojsko in ga poslali v Francijo. V mladem uporniškem slovenskem fantu pa ni bilo prav nikakršne pripravljenosti služiti tretjemu rajhu. Decembra 1943 je iz Münchna pobegnil v Slovenijo, in se tu priključil narodnoosvobodilni vojski. Bil je v Prešernovi brigadi, v jurišnem bataljonu 31. divizije, s katerim se je udeležil bojev na Gorenjskem in Primorskem ter bil dvakrat ranjen. Kot borec je dosegel čin kapetana, zdaj pa je rezervni major. V letih 1945–1947 je bil v enotah Komunistične omladine Jugoslavije, obiskoval je tudi partijsko šolo pri CK KPS.

V letih 1948–52 je bil zaposlen pri ministrstvu za gozdarstvo LRS v Ljubljani kot načelnik personalne službe, v letih 1952 do 1965 pa pri Gozdnem gospodarstvu na Bledu kot načelnik organizacijsko kadrovskega sektorja, to leto se je invalidsko upokojil. Želja po izobrazbi ga je vodila na ekonomsko srednjo šolo v Kranju, po maturi se je vpisal na filozofsko fakulteto, kjer je študiral filozofijo in pedagogiko.

Kot otrok je rasel v gorskem okolju in se navduševal za lov in planinstvo. Čutil je notranjo potrebo po literarni izpovedi svojih tovrstnih doživetij, od leta 1955 je začel opisovati tudi dogodke iz NOV v gorenjskem gorskem svetu. Prvi spis je izšel v listu Železar, drugi, ki so mu sledili, pa v reviji Borec. Po teh krajših prozah se je lotil pisanja zgodovine 31. divizije v obsežnem vojnem romanu UKANA (1965), ki se mu je razrasel v trilogijo.

Ce prelistamo bibliografijo Svetinovih književnih del po časovnem zaporedju, dobimo obsežen opus: povest LOVČEVA HČI (1957), zbirka novel in črtic ORLOVO GNEZDO (1963), prvi del romana UKANA (1965), drugi del UKANE (1967), tretji del UKANE (1969), vojna kronika RDEČI SNEG TRIGLAVA (1970), knjiga esejev O BOJJIH, PORAZIH IN ZMAJH (1971), POEZIJA UPO-RA (1972), roman STENA (1973), UGASLO OGNJIS-CE (1974), romanisrana vojna kronika OGNJENI PLAZ (1975, 1976), Izbrana dela (1977), vojni roman VOLČIČI (1980), vojni roman MED NEBOM IN PEKLOM (1982) in monografija VOJNA PROTI VOJNI (1982).

V letih 1957 do 1982 pa vse do danes so izhajali tudi številni ponatisi omenjenih Svetinovih del v Jugoslaviji, številni prevodi v srbohrvaščino in v tuje jezike (ruščino, češčino...)

O izjemni priljubljenosti Svetinovih del pričajo tudi podatki o ponatisih Ukane in Stene: skupno je bila Ukana tiskana v 10 izdajah in sedemdesettisoč izvodih v Sloveniji in trikrat v časnikih, Stena je bila pri nas natisnjena v knjižni izdaji šestkrat, skupno v petintrideset tisoč izvodih, ne da bi pri tem upoštevali tudi izdaje v Avstriji, Italiji in v Ameriki.

Bralci so navdušeni nad Svetinovimi deli pa tudi literarna zgodovina in kritika sta priznala njegovim knjižnim delom mnogo vrlin. Matjaž Kmecl je zapisal, da v Svetinovem Orlovem gnezdu spričujejo nenavadno barviti pejsažni opisi gorskega sveta ter živahno pisane zgodbe iz živalskega življenja tenkočutno poznavanje narave. Isti literarni kritik je veliko pohvalnih besed tudi za njegov vojni roman Ukano in mu priznal, da je z njim ustvaril široko literarno panoramo NOV na Gorenjskem in Cerkljanskem od leta 1943 naprej. Resnično kakovost je pokazal Svetina v fabuliranju, posebno v plastičnem postvarjanju akcije, ko je posameznik s svojo psihologijo in filozofijo v celoti podrejen zunanjemu dogajanju, v številnih opisih krajev, pokrajine, v pogosto smiselno in plastično individualiziranem jeziku in podobno. V literarnih leksikonih izvemo, da je Svetinov vojni zgodovinski roman Ukana najpriljubljenejša slovenska knjiga novejšega časa, prevajana kot slikanica. Predstavlja široko fresko vojnega dogajanja v zahodnem delu Slovenije in je eden velikih tekstov v slovenskem NOB.

Jubilar je v zadnjem času napisal in oddal založbi četrto knjigo Ukane, ki zajema razdobje 1947–1980.

Žal nam prostor ne dopušča, da bi v tem zapisu omenili vsa odlikovanja, nagrade, in priznanja, ki jih je Tone Svetina prejel za svoje plodno delo, naj med literarnimi zadoščata le Kajuhova nagrada in nagrada Prešernovega sklada, med vojnimi red hrabrosti, med medna-

in v tujini. Likovna kritika je zapisala, da je vse njegovo kiparsko snovanje, najsi gre za interiorno plastiko ali za spomeniške stvaritve, glasna, močna in obvezujoča obsodba tiste prazivalske sle, ki jo nosi v sebi boj za obstanek. Svetina priznava boj kot sestavni del razvoja, ob-

»Čuvar gnezda« jeklo 70x50 cmn

rodnimi poljski križ za parti-zanske zasluge, med priznanji kolektivov pa imenovane za častnega člana radovljiškega kolektiva ALMIRA in za častnega člana kolektiva VERIGA iz Lesc.

Doslej smo spregovorili le o Svetini književniku, toda v našem jubilarntu živa še ena umetniška osebnost – kipar, ki zahteva enakopravno obravnavo. Hkrati ko je začel objavljati svoja književna dela, je začel tudi kipariti s svojo izvirno tehniko in s svojim izvirnim kiparskim materialom: jeklom in drobci ter ostanki orožja iz druge svetovne vojne. Da kiparstvo ni le nekakšen njegov hobi, temveč polnopravno umetniško ustvarjanje, priča tudi številka doslej ustvarjenih skulptur: nabralo se jih je že okrog 500, polovico jih hrani v svoji galeriji na Bledu, druge pa so raztresene na vseh koncih sveta v zasebnih in galerijskih zbirkah. Postavil je okrog 40 javnih somenikov in obeležij, priredil 60 samostojnih razstav v Jugoslaviji

soja pa brezumno slo po uničevanju in se ji upira. Nasilje, ta pračloveška sla, ki je prehodila pot do gorjače do atomske bombe, ta bo ostala. O tem govorijo Svetinova kiparska dela.

Ko pišemo o jubilarntu Tonetu Svetini, smo resnično v zadreg, kako naj na teh borihi, štirih tipkanih straneh zapišemo plodovito in pomembno delo dvojnega umetnika, umetnika s persom in z dletom ter kladi-vom prazapprav: (z varilecem), umetnika, ki je ostal zvest revoluciji in NOB, času, ki ga je izoblikoval kot človeka in umetnika in ki mu je dal neizčrpne motivne in doživ-ljajske možnosti ter navdih tako za pisanje kot tudi za kipačenje. Opusa, ki ju je doslej ustvaril, tako književni kot kiparski, sta resnično obudovajarska vredna in brez njiju si ne moremo zamisliti sodobne slovenske književne in likovne umetnosti. O tem so pisali že nešteti avtorji pred menoj: Josip Vidmar, Matjaž Kmecl, Andrej Inkret, Branko Hofman, Helga Glušič, R. Jan, Mile

Pavlin, F. Suštaršič, Slavko Rupel, J. Vidic, J. Jerovšek, J. Snoj, J. Govc, Z. Kozinc, D. Kralj, M. Meršol, S. Tramšek, Z. Vidrih, F. Benhart, J. Vetrovec, F. Vurnik, J. Zadnikar, V. Kocjančič, T. Ravnikar, M. Meden, B. Osolnik, M. Vogelnik, V. Konjar, D. Železnjov, J. Kajzer, B. Finžgar, J. Cundrič, J. Svajncar, J. Sifrer, J. Horvat, F. Bohanec, M. Strašek, B. Žokalj-Jesih, B. Pogačnik, L. Lesar, B. Preradović itd.

Neža Maurer

Žar ptica

(Tonetu Svetini ob 60-letnici)

Zeleno-rdeča svetloba utripa, ko vari ptico iz ostankov orožja. Razžari ji prsi in vstavi kos granate za srce. Ptica zadrti, zakrili z jeklenimi krili... Ne! Ne še zleteti!

V žareče očesne dupline ji vstavi krogle za oči: naj vidijo svet, kako je lep, če ga ne gledaš iz razgretih puškinih cevi.

Ujet v jedko meglo iz ostrega, ubijalskega šrapnela ptičji kljun rodi. Z ognjem strele, z roko, ki hoče mir, ji razpre kljun – in ptica oživi.

Poslušaj, človek, s srcem poslušaj: Žar ptica o miru žgoli.

(Gledala sem, ko je Tone Svetina varil model jeklene ptice za SLO center v Poljčah.)

Tudi po množici piscev, ki so pisali o književniku in kipa-ru Svetini, lahko ugotovimo krepko navzočnost jubila-nta v slovenskem kulturnem prostoru. Zato mu lahko ob njegovem življenjskem prazniku izrekamo priznanje za veliko in pomembno delo, ki ga je opravil!

Dušan Mevlja

Slovenska filmska vnema si je dala duška v Celju

V okviru 13. Tedna domačega filma (prav res: lahko bi ga že preimenovali v Teden slovenskega filma) se je v dneh od 5. do 12. novembra zvrstilo še in še filmskih in njim sorodnih prireditev.

V premiernem sporedu so lahko gledalci ob že poprej prikazanih ali prikazovanih slovenskih filmskih novostih (Našem človeku, Ovnih in mamutih ter Butnskali) in nekaterih najboljših jugoslovanskih delih z letošnjega osrednjega festivala celovečernega filma (Ljubezenska pisma z naklepom, Jagode v grlu in Očka na službeni poti) doživeli še dvojne zares krstnih predstav: premiero Duletičevega najnovejšega filma Doktor ter prvo snidenje z debitantskim preizkusom Andreja Mlakarja pod naslovom Christophoros.

Na ogled so bili tudi vsakdanji sporedi kratkih filmov, od profesionalnih (Vibinih, Unikali) in Univerzumovih) prek študentskih (izdelkov Akademije za gledališče, radio, film in televizijo) in amaterskih do ekoloških.

Posebni spored »40 let slovenskega filma« je segal od »arhivskih« Na svoji zemlji, Vesne in Ples v dežju do še vedno »aktualnega« Splava Meduze. Prireditelji so poskrbeli tudi za mlade gledalce – s sporedom slovenskih mladinskih filmov.

Premierno predstavljene filme so reprizno prikazovali tudi zunaj Celja, v Šmarju pri Jelšah, v Rogški Slatini, v Zrečah, na Dobrni, v Slovenj Gradcu.

Živahno je bilo tudi na pogovorih občinstva s filmskimi avtorji vseh posameznih premiernih filmov. K podobnim namenom so se osredotočala srečanja z ustvarjalci filmov v celjski Cinkarni, v Vojniku ter v vrstah filmskovzgojnih delavcev. Takih srečanj in pogovorov je bilo še več.

In ne nazadnje – posvetovanja: o likovno reklamni podobi slovenskih filmov, o tonu v jugoslovanski kinematografiji ter o odnosu mladih do filmov o NOB.

Za kulisami filmske živahnosti

Ob vseh teh mnogih drevesih (resnici na ljubo povejmo, da so bila nekatera, žal, samo kaširana) se le stežka prebijemo do kolikor toliko razvidne podobe slovenskega filmskega gozda. In vendar: če se vsaj malce trezno ozremo okoli sebe, spregledimo, da prav posebej navdušeni nad svojo filmsko kulturo ne moremo biti.

In zakaj ne, ko pa imamo na celuloidnih zviti-kih, če nič drugega, petero novih in razmeroma spodobnih ter zanimivih celovečercov, ki nas posamič in v repertoarni »skupini« dokaj lepo pred-

stavlja po jugoslovanski domovini in drugod po svetu ter pomenijo uresničenje naših dolgotrajnih hrepenenj po kolikor toliko sklenjenem vsakoletnem sporedu?

Zato pač, ker postavka – teh petero filmov – kljub vsemu ni posebej trdna. Nikakršnih pravih zagotovil nimamo, da bomo ob letu pri istem rezultatu. Ob nenehno visoko rastočih proizvodnih stroških denarja, ki bi omogočil delo peterici naslednjih avtorjev, v letu šestinosemdesetem zanesljivo ne bo.

Se huje je to, da si v naših – tako slovenskih kot, še posebej, jugoslovanskih kinematografskih razmerah ne moremo obetati pravega učinka teh filmov. V marsikaterem kinematografu po naši deželi jih sploh ne bodo prikazovali, prepričani, da so za najstniško občinstvo, ki še edino zahaja v kino, prezahtevni in nemikavni. Ne mislimo sicer, da bi morali imeti že samo zaradi tega, ker so slovenski, kakršnokoli vnaprejšnjo prednost. Toda biti bi morali slovenski javnosti vsaj ponujeni v ogled, in to na enak način in z enako zavzetostjo, s kakršno si priporočamo razvpite tuje filme.

Glede navajanja mladih na pravo filmsko kvaliteto le stežka omenimo kakršnokoli svetlo točko. Beda z desetimi šolskimi urami za estetsko vzgojo nam je lahko kvečjemu v sramoto.

Ob vsem tem, kar že dolga leta brez vseh znamenj spreminjanja na bolje polni naš filmsko-kinematografski vsakdan (ki ga iz globoke ničnosti vleče edino del filmskega sporeda na televizijskih ekranih), se lahko med celjsko prireditveno vneto samo nekoliko grenko nasmehnemo. Praznovati nam s slovenskim filmom, četudi ga imamo radi in držimo pesti zanj – ter prav zato, ni dano.

Novo na platnih. A v zavesti?

Vojko Duletič, ki sodi v starejšo »gardo« naših filmarjev, je skušal v svojem zadnjem realiziranem projektu nadaljevati svojo serijo, ki izpričuje lastnosti tematsko pa tudi motivno zaokroženega ciklusa: njegov Doktor se po tej plati navezuje na filma Med strahom in dolžnostjo ter Moja draga Iza. Skupna tematika teh del je – človekovo tragično doživljanje v vojni, v njenih dramatičnih dilemah, na kakršne je bil »obsojen« slovenski človek v posebnih okoliščinah velikega revolucionarno-ideološkega spopada,

ki sta ga prinesli okupacija in boj zoper njo.

Režiser se je namenil biti komplet avtor, zato je tudi sam, kot scenarist, priredil Vipotnikov istoimenski roman, ga prežal s svojim videjem vojne- ga časa ter vso človeško zgodbo znanega policijskega funkcionarja, svetnika dr. Vladimira Kanteta, ki se je v usodnem času po svoji najtanjši vesti odločil za sodelovanje z Osvobodilno fronto, kar ga je naposled stalo življenje, lociral v okupirano Ljubljano. To pomeni, da je to tudi film o njej.

Šesti Duletičev celove-

černi film sicer ohranja značilnosti njegovega filmskega rokopa, predvsem urejanje slehernega kadra s statično fotografsko pozo. Filmski potek dogajanja to na svoj način upočasnjuje, vendar v določeni meri drugače, kot smo bili vajeni. Akcijski ritem in fabulativna dramatičnost filma sta precej bolj navzoča kot v poprejšnjih Duletičevih delih. V tem pogledu bo Doktor nemara bolj gledljiv, čeprav, po drugi plati, manj »klasično monumentalen«.

Glavno vlogo – lik doktorja Kanteta – je odigral

S posvetovanja na temo »Filmi o NOB in mladi«

Volfandova Iraška srečanja

Publicist Jože Volfand je od leta 1978 naprej izdal že več knjig. Večina jih je s področja kulturne politike, ki jo je Volfand tudi poklicno poznal od blizu. Te knjige so bile namenjene predvsem kulturnim delavcem. Manj zahtevno publiko pa je pritegnilo potopisno branje v knjigi Naši obrazi v Afriki (1982). Tudi tu Volfand ni samo potopisec ampak obravnava še gospodarske, politične in druge razmere v deželah, ki jih je prehodil.

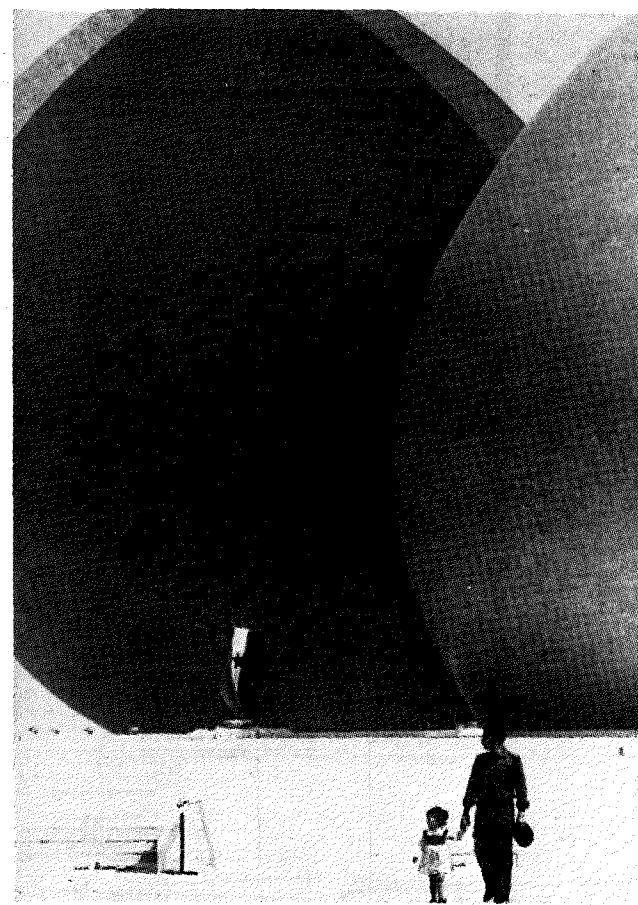
Knjiga Iraška srečanja je nekaj podobnega. Avtor sam pravi o njej: »Iraška srečanja niso ne reportaža ne potopis... Irak se mi je postopoma prikazal kot dražljiva država, kot nenavaden, samosvoj arabski svet. Seveda v tej nevrščeni državi nihče ne more mimo bridke in vse bolj zagrizene vojne z Iranom, ki moralno ne ustreza načelom nevrščenosti. Tudi Volfand se v tej deželi, ki ima več nafte kot vode, srečuje z vojno. Z vojno se srečuje na bojišču, kjer je bil trikrat. Gleda mrtve vojake in invalide, onesposobljene tanke in optimistične oficirje, ki verjamejo, da bodo z Iranom opravili sami. Srečuje tudi kmete in muslimanske vernike, ki verujejo enako kot Iranci v Mohameda, Iranci očitno manj fanatično. Mohamed pa je vernike učil, da je meč ključ do nebes, pa naj ga uporabi Irčan ali Iranec.

Tu sta v prepire zapleteni

dve državi, v katerih je veliko zgodovinskih spomenikov. Tu so dosegli visoko kulturo prastari Perzijci, Asirci, Babilonci in drugi.

Svojevrstni razvoj pa so dočakali tudi današnji Irčani, ki se v arhitekturi, filmu, televiziji, folklori, turizmu

itd. zgledujejo pri Zahodu. Mladini dajejo vsakršno kulturno vzgojo. Še bolj kakor kultura pa se v Iraku razvija telesna kultura, na primer nogomet. Vendar se Irak ne zgleduje zmeraj po Zahodu. Ubira svojo lastno pot v socializmu. Noče odpraviti

Veličasten spomenik žalosti in ponosa – za vse padle v vojni z Iranom

O drugem ta hip povsem novem slovenskem filmu – Christophorosu 33-letnega režiserja Andreja Mlakarja po scenariju Željka Kozinca – še ne moremo pisati, ker je bil v Celju prikazan ob uri, ko je moralo besedilo tega poročila v tisk, povzeti pa nam je dopuščeno nekaj fabulativnih iztočnic, kot so zapisane v katalogu 13. TDF: od izteka vojne sem ostaja med sovaščanoma, nekdanjim partizanom in nekdanjim belogardistom, nepomirljivo sovraštvo, ki je neprenehoma na preizkušnji – vse do njune starosti, ko ostaneta edina prebivalca propadle in izumrle vasi. Namen filma je razpreti – z estetsko-pripovednimi sredstvi – dilemo usodnega razkola med dvema ideologijama naše zgodovinske prelomnice, seveda na intimnem, ne na globalno zgodovinskem planu. Upajmo, da je avtorski ekipi uspelo zadeti žebljico na glavico.

K temu filmu se nam bo, ko si ga ogledamo, še vrnil.

Viktor Konjar

vsega zasebnega lastništva in ne zametuje druženja z velikim privatnim kapitalom. Le nafta je državna. Z izkupičkom od nje gradijo univerze, šole in drugo. Ženske ne vključujejo v težko industrijo, in tudi ne vidijo radi, če se družijo s tujci. Pa kaj, ti so preveč zgarani, da bi se spuščali v avanture. Pravljic o Tisoč in eni noči v Iraku ni več.

Naši delavci imajo tam svojo poslovno skupnost. Toda njihovi šefi se morajo znajti v zamotanih iraških zakonih, sicer so lahko delavci ob delo. Ob čisti devizi zaslužek pa so tudi zaradi jugoslovanskih predpisov o devizah. To dela hudo kri. V Iraku delajo več in bolje kot doma, najmanj deset ur na dan.

Avtor knjige včasih skeptično posluša stvari, ki mu jih pripovedujejo Irčani. Jugoslovansko prijateljstvo pa gleda predvsem skozi odnose do naših delavcev. Teh je tam okoli 30.000. Marljivo gradijo Iraku različne objekte, kot bi tam ne bilo vojne. Te delavce je pripeljala sem želja za zaslužkom, čeprav trdo delajo v vročini in žeji. Po svoje so osamljeni in nimajo večjih stikov z domačimi. Sport jim je še najboljši ventil za napetosti. In tu pa tam tudi razni skeči, domače zabave in petje.

Volfandova knjiga je tekoča in aktualno branje. V nekaterih odlomkih se dvigne tudi v sociološko razpravo ali v leposlovni opis.

Knjigo je izdala založba Borec.

Lojze Krakar

PIRAN

Invalidi na Mašunu

Ceprav Društvo invalidov obstaja šele eno leto, se je ta organizacija zelo okrepila in že zajema več kot polovico vseh invalidov v občini. To so vsi invalidi od vojaških do vojnih in civilnih ter invalidov od rojstva.

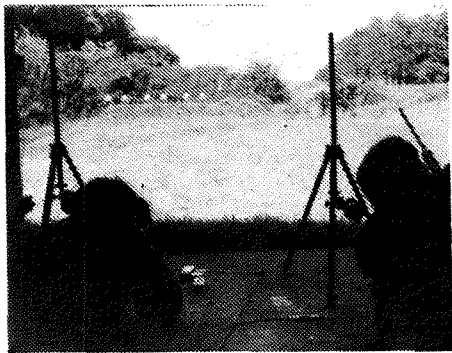
Člani invalidske organizacije se največkrat združujejo ob različnih tekmovanjih v športnih disciplinah. Posebno so dejavni pri kegljanju. Višek pa so dosegli z izletom na Mašun dne 8. septembra. Na Mašunu je bilo srečanje invalidov obalnokraške regije. Iz piranske občine je šlo 60 invalidov, ki so zelo pohvalili izlet. Posebno so bili zadovoljni invalidi, ki so tu hodili kot partizani. Ves dan se je razlegalo po planoti na Mašunu petje in invalidi so tudi tekmovali med seboj, pa ne za nagrade, pač pa kot tovariši, ki so se srečali in spoznali med seboj. Vsi so si želeli, da bi bila taka srečanja večkrat.

MILAN CIRK

MURSKA SOBOTA

Tekmovanje v streljanju

Občinska strelska zveza v Murski Soboti je odlično izvedla letošnje tekmovanje v streljanju z malokalibrsko puško v okviru sindikalnih športnih iger za leto 1985. Žal se je tekmovanja od prijavljenih 22 moških ekip udeležilo

le 10 ekip ter od prijavljenih 10 ženskih ekip je sodelovalo le 5 ekip, torej skupaj le 75 strelk in strelcev.

V obeh konkurencah so slavili člani osnovne organizacije sindikata Mesne industrije ABC Pomurka iz Murske Sobotice.

FILIP MATKO

MARIBOR RUŠE

Sprejem ob šestdesetletnici

Ob 60-letnici revolucionarne in družbenopolitične delavke Milene Gašperič so skupščina občine Ruše in družbenopolitične organizacije pripravile sprejem ob njenem pomembnem življenjskem jubileju. Po besedah predsednika SO Maribor Ruše Zdravka Dolinška so se za sprejem odločili, da bi se na skromen in pristen način zahvalili jubilarntki za njeno nesebično družbenopolitično delo v narodnoosvobodilnem boju in svobodni domovini. Za svoje delo je prejela doslej številna priznanja.

Milena Gašperič se je kot 15-letna skojevka aktivno vključila v NOB. Kot zanesljivi skojevki so ji zaupali kurirsko službo. V zimi 1941-42 je bila poslana na Dolenjsko, kjer je delovala kot ilegalka. Tu so jo zaprli in nato internirali na Rab. Maja 1943 po prihodu iz taborišča je bila ponovno v ilegali na območju Grosupljega in Stične kot organizacijska sekretarka okrožnega komiteja Skoj in članica okrožnega odbora OSvobodilne fronte za Kozjansko. Jeseni 1944 so jo poslali kot inštruktorico oblastnega komiteja Skoj za Stajersko v Ljutomer, kjer je bila do osvoboditve. Ob osvoboditvi so jo imenovali za organizacijsko sekretarko Skoj za okrožje Maribor. Jeseni 1945 je bila izvoljena za prvo predsednico nove ljudske oblasti v Rušah. Hkrati je bila sekretarka KP in predsednica OF.

Nekaj let je opravljala tudi pomembne in odgovorne družbenopolitične funkcije v Ljubljani. Se danes pa je družbenopolitično aktivna v občini Ruše in krajevni skupnosti. Njena dejavnost je zlasti opazna v odborih zveze borcev. Pomembno je tudi njeno delo pri vzgoji mladih. Je članica ZK od novembra 1943. Milena Gašperič rada deluje med ljudmi in je pripravljena slehernemu svetovati in pomagati. Zato tudi uživa velik ugled in spoštovanje. Ob koncu svojega nagovora je predsednik SO Maribor Ruše Zdravko Dolinšek takole končal čestitko: »Želim v imenu vseh, da ostanete še dolgo med nami tako preprosta, delovna in poštena, da nam s svojimi izkušnjami in nasveti pomagata še naprej izgrajevati našo družbo in občino, kot smo si jo mi mlajši, sicer ne po letih, ampak po funkciji, pričeli izgrajevati skupaj s teboj, in storiti za občane to, kar si tudi želiš.«

M. K.

PODNART

Krajevni praznik

V Podnartu letos že devetindvajsetič praznujejo krajevni praznik v spomin na prve volitve v krajevne vaške odbore, ki so jih na območju krajevne skupnosti Podnart izvolili novembra 1944. leta. V mesecu praznovanja se vedno spominjo večjih del, opravljenih med letom. Letos so v skladu s srednjeročnim planom 1981 - 1985 asfaltirali parkirni prostor pri pokopališču na Ovsisih in dogradili mrliske vežice pri pokopališču.

V Podnartu bodo tudi letos praznovanje krajevnega praznika in 29. novembra združili in slovesno sklenili s kulturno prireditvijo. V počastitev krajevnega praznika bo v novembru v Podnartu tudi več športnih prireditev. V petek, 29. novembra zvečer, pa bo v domu kulture v Podnartu slovesnost, na kateri bodo sodelovali moški pevski zbor, pionirji pionirskega oddela Alojza Rakovca, recitatorska skupina OO ZSMS in slavnostni govornik. Med prireditvijo bodo sprejeli cicipane v pionirsko organizacijo in podelili krajevno priznanje. Po kulturni prireditvi bo tovariško srečanje s plesom.

CIRIL ROZMAN

ŠENTJUR PRI CELJU

Jubilejna slikarska kolonija

Seme, ki ga je leta 1975 zasejal slikar in likovni pedagog Goce Kaljdziski, se je razraslo in je ob desetletnici doseglo izjemno lepe uspehe. V koloniji je letos sodelovalo kar 30 šol z enakim številom likovnih pedagogov. Pripeljali so 70 uencev slikarjev, ki so slikali na temo Partizanske delavnice.

Upokojeni prosvetni delavec, nekdanji partizan Jernej Borovnik, je v imenu občinske organizacije borcev mladim slikarjem za uvod pripovedoval o vrsti partizanskih dejavnosti. To so bili partizanski mlinci, žage, pekarnice, čevljarke in krojaške delavnice, orožarne, tiskarne in druge. Z zelo nazorno in plastično razlago je tovarišu Borovniku uspelo odlično motivirati mlade slikarje, ki so potem takoj začeli slikati.

Po končanem delu so vsi likovni pedagogi ocenili vse izdelke razen tistih, ki so jih naslikali njihovi učenci. Enakovredne nagrade je učencem slikarjem podelil potomec znanih slovenskih skladateljev, šentjurskih rojakov Josip Ipavec, ki sicer ni nadaljeval glasbene tradicije svojih prednikov, temveč se je vsestransko uveljavil na slikarskem področju.

Zanimivo je, da je ob letošnjem vlaku bratstva in enotnosti, ki je oktobra odpeljal iz Slovenije v Srbijo, bila v Mladenovcu seja koordinacijskega odbora, na kateri je bila osrednja tema kulturno sodelovanje med slovenskimi in srbskimi občani. Kot primer kulturnega sodelovanja je bila na široko omenjena šentjurska mladinska kolonija Bohor žari in srbska slikarska kolonija za odrasle v Dudovici pri Lazarevcu.

Vse slike letošnje kolonije, ki jih ni malo, bodo razstavljene v podjetju Elegant v Šentjuru, v galeriji v Solkanu in Hrastniku in v likovnem salonu v Rogaški Slatini.

ERNEST REČNIK

LEŠE

Obletnica ustanovnega sestanka

Skupno z družbenopolitičnimi organizacijami krajevne skupnosti Leše in občine Ravne na Koroškem je bila 26. oktobra slavnostna seja na Lešah v počastitev 45-letnice ustanovnega sestanka KPS za Mežiško dolino. Sejo so počastili šolski pevski zbor in mladina. Iz razprav predsednika KO ZZB NOV Leše Gregorja Burjaka ter gosta Andrine in Pavla Zaucerja je bilo razvidno, da je bil leta 1940 ustanovni sestanek KPS za Mežiško dolino prav tu na Lešah. Andrina Zaucer je orisala težavno pot pri razvoju KPS na Koroškem. Mežiška dolina leži tik ob meji z Avstrijo in je bila zato nacifašistična propaganda zelo močna. Tik pred napadom na Jugoslavijo se je močneje razvnela in prav gotovo, da je imela ta propaganda na tem območju nekaj uspeha in s tem otežila delo partije.

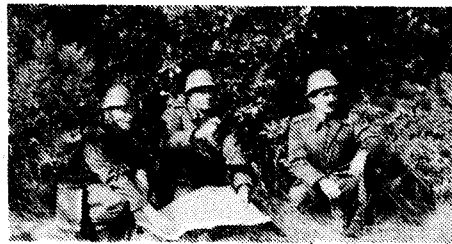
Ker je tovarišica Andrina edina še živeča ustanovna članica tega komiteja, ji je bila ob tej slovesnosti podeljena zlata plaketa občine Ravne na Koroškem. Tovarišu Pavlu Zaucerju-Matevžu pa je bilo podeljeno občinsko priznanje in zahvala za njegov delež pri urejanju Spominskega parka svobode in miru na Poljani ter za vsestransko snovanje. Obenem so mu podelili tudi priznanje s plaketo krajevne skupnosti Leše o imenovanju za častnega krajana KS Leše v znak priznanja za njegovo politično delo v tem kraju, ko je bil v letih 1938/39 udeleženec narodnoobrambnega tabora, pa tudi za njegov poznejši prispevek v NOB na Koroškem. Oba nagrajenca sta se v kratkih, jedrnatih besedah za priznanja prisrčno zahvalila in obenem obudila spomine na čase, v katerih sta si zaslužila priznanja. Po seji je občinski komitej ZKS z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami občine Ravne na Koroškem priredil prijetno tovariško srečanje, na katerem smo obujali spomine na hude čase naše polpretekle zgodovine in še kaj.

GREGOR BURJAK

AJDOVŠČINA

Vojaška jesen

Jesen je letni čas, ko v oboroženih silah že veliko let na številnih vajah, preizkušnjah in drugih oblikah obrambne vzgoje in pouka s praktičnim urjenjem za obrambo preverjajo vse tisto, kar smo dosegli v zadnjem času. V vojaški terminologiji se je za to udomačil izraz »vojaška jesen«, ki pomeni zelo veliko. Takrat namreč skoraj sleherni enota svoje učilnice in sodobne kabinete v vojašnicah in na drugih vadbiščih zamenja z »učilnicam v naravi«, s praktičnim preverjanjem teoretičnega znanja na zemljišču, kjer bi se bojevali tudi v morebitni vojni.

Letošnjo jesen so na vajah nekaterih enot ajdovske garnizije predvsem poudarili krepitve bojne usposobljenosti, pripravljenosti in izurjenosti oklepni, protiokepnih in protiletalskih enot in njihove bojne tehnike in oborožitev ter vpliv melioracijskih del na bojevanje na tem območju. Pri tem se je posebej izkazalo sodelovanje udeležencev vaje. Pri celotni vaji so sodelovanje udeležencev vaje. Pri celotni vaji so bili tudi visoki starešine nadrejenega poveljstva in ljubljanskega armadnega območja ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupnosti občine Ajdovščina.

Ta vaja je pokazala, da so njeni subjekti visoko motivirani in zelo odgovorni pri opravljanju nalog, popolnoma se je uveljavila ideja, da ima naša obramba najmočnejšo oporo v ljudeh.

Na sliki: Z vaje na Vipavskem konec oktobra letos. Milovan Mijatović med seznanjanjem z razmerami.

MILE GOJKOVIČ

CELJE

Srečanje borcev za severno mejo

Stari celjski borci iz leta 1918/19 so se zbrali 24. oktobra v restavraciji Pri mostu v Celju.

Delovanje te organizacije je živahno in uspešno. Ob običajnem organizacijskem delu je še posebno prirejanje izletov, in to največkrat na avstrijsko Koroško k našim rojakom, za katere smo se v letih 1918 in 1919 uspešno bojevali in celo zasedli Celovec 6. junija 1919. leta.

Zlasti so bili zanimivi izleti v Podpeco k Peršmanovi domačiji pa v Pliberk in na otvoritev slovenskega dijaškega doma v Celovcu. Tako smo iz prvih ust izvedeli za velike težave naših rojakov v zasebnem življenju in pri društvenem delu. Pri tem so predstavniki koroških Slovencev poudarjali, da pogrešajo vse premoč pomoči iz svoje matične domovine. Zato smo borci na svojem srečanju sprejeli resolucijo. V njej izrekamo naši vladi v Ljubljani oziroma v Beogradu svojo iskreno željo, da Jugoslavija kot sopodpisnica državne pogodbe iz leta 1955 na osnovi 7. člena te pogodbe zahteva od republike Avstrije, da njena vlada že vendar enkrat prepove delovanje nacističnih organizacij v Avstriji, zlasti pa onemogoči strupeno protislovensko gonjo heimatdiensta. Resolucijo smo poslali prek predsedstva republike Slovenije sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu.

dr. ERVIN MEJAK

LENDAVA

Tradicije, vtakane v sedanost

Kakšna je zgodovina našega delavskega gibanja in revolucionarnega boja in v kakšni luči je to predstavljeno mlademu rodu? O tem je tekla občinska razprava na občinski konferenci SZDL Lendava. Že šest let deluje poseben družbeni dogovor o negovanju in prenašanju revolucionarnih tradicij NOB in hkrati s tem je zajeto spomeniško varstvo v občini. Tudi sveti za ohranjanje naše preteklosti pri krajevnih konferencah SZDL po terenu so dokaj dejavni. Večino spomenikov in obeležij je čez leto lepo očiščenih, pri tem vsekakor osnovne organizacije ZSM, obeležja in spomenike sproti negujejo. V občini je 53 spominskih obeležij.

Tudi lendavski občinski sindikalni svet se je temeljito lotil prenašanja zgodovine delavskega gibanja. Občinski zavod za kulturo pa si prizadeva za ohranjanje kulturne dediščine. Tudi osnovne šole so aktivne na tem področju. Krajevne skupnosti so v spomin na preteklost, stlane s sedanostjo, uvedle svoje krajevene praznike, denimo v Veliki Polani, Črenšovcih, Kobiliju. Tudi organizacije združenega dela, ki so zadolžene za vzdrževanje spominskih obeležij, si prizadevajo opraviti delo kar najlepše. Pri spomeniškem varstvu je urejena domačija Stefana Kovača v Nedelici, pri čemer je levji delež prispevala tovarna Planika iz Turnišča. Z ob časa pa je načel že Trajberjevo zidnico v Strehovskih gorah in Copekov mlin v Mali Polani.

JOŽE ŽERDIN

Vabili

Vabimo vse medvojne aktiviste OSvobodilne fronte, ki so delali na območju rajona Bežigrad, Ljubljana v letih 1941-1945, na tovariško srečanje v torek, 19. novembra 1985, ob 18. uri v dvorani krajevne skupnosti Stadion, Ljubljana, Staničeva 41.

Ob tej priložnosti vas bomo seznanili tudi z našim dosedanjim delom, sprejeli bomo nove delovne načrte in izvolili nov odbor.

Naše srečanje bomo popestrili s krajšim kulturnim programom in ga družabno končali.

Medvojni aktiv OSvobodilne fronte pri občini Ljubljana Bežigrad

*

Odbor skupnosti borcev 4. prekomorske brigade vabi nekdanje borce te brigade na odkritje spominskega obeležja v soboto, 23. novembra 1985, ob 11. uri na zelenici pred Domom JLA v Ajdovščini. Po proslavi ob odkritju obeležja bo ob 12.30 zbor borcev v Domu JLA.

Odbor bo borcem poslal osebna vabila, vendar se zaradi pomanjkljivih naslovov lahko zgodi, da kdo od borcev vabila ne bo prejel ali pa bo prezrl ta oglas, zato vas prosimo, da s tem seznanite vse soborce, ki stanujejo v vaši bližini.

Odbor skupnosti borcev 4. prekomorske brigade

Obvestili

Koordinacijski odbor združenj borcev in vojaških invalidov NOV mesta Nova Gorica prireja ob dnevu republike 4. tradicionalno srečanje borcev in vojaških invalidov mesta Nova Gorica v počastitev svojih članov jubilarntov (60, 70, 80 let in vseh starejših) dan republike in 40-letnice svobode.

Srečanje bo v četrtek, 21. novembra 1985, ob 17. uri v Osnovni šoli 9. korpusa NOVJ v Novi Gorici.

Združnje borcev NOV krajevne skupnosti Ledine bo ob tej priložnosti razvilo svoj prapor. Vabimo te, da se udeležiš slovesnosti in povabiš svoje domače.

Koordinacijski odbor združenj borcev in VI NOV mesta Nova Gorica

Borke in borce Kokrškega oddela obveščamo, da bo v soboto, 16. novembra 1985, ob 14. uri v Kranju v Domu JLA, v Nazorjevi ulici 3 (v bližini avtobusne postaje), Zbor skupnosti borcev Kokrškega oddela.

Na zboru bomo pregledali delo odbora in aktivov, izvolili bomo nov odbor, si začrtali smernice za nadaljnje delo, ogledali si bomo barvni dokumentarni film in nadaljevali s tovariškimi srečanjem. Vabljeni!

Odbor skupnosti borcev Kokrškega oddela

CERKLJE NA GORENJSKEM

Pridobitve v vaseh pod Krvavcem

Osrednja prireditev ob praznovanju krajevnega praznika petih krajevnih skupnosti pod Krvavcem (Cerklje, Brnik, Poženik, Zalog in Šenturška gora) je bila v nedeljo v krajevni skupnosti Poženik, ki ima komaj 500 prebivalcev. Odprli so nov Dom krajanov krajevne skupnosti Poženik in dobili 60 telefonskih priključkov. V domu so prostori krajevne skupnosti in organizacije ter zbiralnica mleka. Za vse to so prebivalci te krajevne skupnosti vložili 6000 prostovoljnih delovnih ur.

Prebivalci petih krajevnih skupnosti pod Krvavcem praznujejo krajevni praznik v spomin na 4. oktober 1944. leta, ko je Slandrova brigada uničila v Zalogu štab črne roke in izdajalcev domovine in slovenskega naroda.

Predsednik sveta KS Požernik Alojz Čimžar govori ob odprtju doma krajanov

Ob praznovanju velja omeniti več delovnih uspehov. Gradnja telefonskega omrežja v vaseh pod Krvavcem bo končana konec letošnjega leta in je največja akcija v zadnjih nekaj letih. Letos je dobilo telefon že 500 naročnikov v vaseh pod Krvavcem, drugih 180 pa do konca leta. To je bila velika pridobitev in velika dolgoletna želja. Cerklje so te dni dobile 17 ulic, obnovili so glavni vodovod, nov vodovod pa bodo napeljali v Viševco, Vrhovje in Sidraž, delovni uspehi so vidni na vsakem koraku. Tudi načrtov za prihodnje jim ne manjka. Tako bodo v Cerkljah zgradili mrliske vežice, uredili avtobusnega postajališča, v Poženiku bodo uredili električno napeljavno, v Lahovcih bodo dali pod streho dom gasilcev in krajanov, na Brniku pa bodo obnovili vodovod. Skupna vrednost do sedaj opravljenih del znaša do sedaj kar blizu 100 milijonov dinarjev.

JANEZ KUHAČ

TREBENČE PRI CERKNEM

Spominsko obeležje

Na razpotju za Trebenče, dobre 3 kilometre od Cerknega, je bilo odkritje spominske plošče v čast zalednim enotam komande GVP in prvi partizanski osnovni šoli.

V tem kraju so bile med NOB KM Cerkno, čevlarske, krojaške in šiviljske delavnice, os- novnošolce pa je poučevala prva partizanska učiteljica Milica Bevk.

Predstavniki množičnih organizacij in kraja- ni Trebenč so s prostovoljnim delom in lastni- mi sredstvi postavili temelje in vgradili spo- minsko ploščo, s katero so izkazali priznanje vsem borcem zalednih enot.

Na slovesnost ob odkritju spominske plošče je KO ZZB Gorje-Poče-Trebenče povabila vse borce zalednih enot, ki so se med NOB zadrževali na tem območju. Slovesnosti so se tako udeležili čevljarji iz Raven in Mirna pri Novi Gorici, šivilje iz Volčje drage, Gorenjske in No- ve Gorice ter predstavniki Goriškega vojnega področja.

Se posebej toplo pa so krajani sprejeli prvo partizansko učiteljico Milico Bevk. Pri odkritju spominske plošče je spregovorila o svojem de- lovanju v vlogi partizanske učiteljice, o svoji tesni povezanosti z učenci in krajani Trebenč ter o njihovi veliki gostoljubnosti, na katero ima še posebej lep in živ spomin. Slovesnost je začel Rudolf Močnik, predsednik KO ZZB tega kraja. Slavnostni govornik je bil Karel Kumše, ki je obudil spomin na delovanje zalednih enot 9. korpusa in na pomembnost tega množičnega sodelovanja v NOB, saj so bile te enote v nepo- sredni bližini štaba 9. korpusa. V tistem hudem času je bila pomembna tudi organizacija po- uka, ki jo je vseskozi tako vestno vodila Milica Bevk.

Krajani Trebenč so po odkritju spominske plošče pogostili vse vabljene borce na Piriho- vi domačiji. Vaščani so veliko prispevali med NOB. Njihova zagnanost se kaže tudi sedaj, po- sebnost v zadnjih letih, saj so si uredili telefon- ske zveze in novo cesto, ki zbližuje kraj s Cer- knim. Za tako široko delovanje je krajevna skupnost 28. 9. 1985 prejela priznanje kot naj- boljša krajevna skupnost idrijskega območja. Za tak uspeh gre zahvala vsem krajanom, še posebej pa tistim, ki so vložili veliko pristo- voljnega dela.

FRANC ŠAVLE

KRANJ

Osebni stiki z mladimi

»Vedno eni in isti obrazi. Organizacija je v rokah samih upokojencev.«

Take zaskrbljujoče ocene je bilo slišati na le- tošnji programsko-volilni konferenci krajevne organizacije ZRVS na Zlatem polju v Kranju.

Tako poročilo o dosedanjem delu kot tudi predlog programa dela za naprej sta zajemala dokaj pester program aktivnosti te organizaci- je. Skozi vsak mesec so nanizane naloge s po- dročja strokovnega usposabljanja tekmovalnih oblik in podobno. Toda žal, vse je odvisno od ozkega kroga posameznikov, večinoma starih in nekaj mladih.

Ob takih ugotovitvah so se v razpravi usmeri- li prav v vključevanje novih, mladih rezervi- stov, ki prihajajo iz vojske. Nekateri se vključi- jo v obrambne vrste bodisi v svoji delovni or- ganizaciji ali na terenu, posameznikom so za- upane tudi določene naloge JLA. Toda večina teh ostaja zunaj vsake organizacije. Organizaci- ja ZRVS pa je v povprečju vse starejša. Nad dve tretjini jih je starih nad 50 let, do 30 let starosti jih je komaj 6,5 odstotka.

Razposlali so že vabila vsem takim rezervi- stom, da bi se na skupnem sestanku pogovorili o morebitnem sodelovanju ali vključevanju v krajevno organizacijo. Toda, niti eden se ni oglasil!

Na sedanji konferenci so ocenili, da je nujno iskati in postavljati osebne stike (ne pisana va- bila) s temi mladimi in skušati pomladiti orga- nizacijo. Izkušnje so že dosedaj pokazale, da so tudi mladi aktivni in delovni, zlasti pa spo- sobni.

Za izvajanje te naloge in celotnega programa so izvolili novo vodstvo.

K. MAKUC

NOVO MESTO

Izročila skozi pesem

Ob jubilejnem koncertu pevskega zbora Du- šan Jereb-Stefan je bil dan poudarek tudi mi- nulim dogodkom, ki v celoto povezujejo tudi pevce zbora jubilara, delovni kolektiv Novo- teks in druge.

Dne 12. marca 1943 se je sekretar okrožnega odbora OF Dolenjske Dušan Jereb-Stefan s skupino aktivistov med potjo s Trške gore pro- ti Žužemberku ustavil v Velikem Lipovcu. Tu so jih napadli Italijani in belogardisti. Sekretar Stefan je kril umik drugim in medtem sam padel.

Takoj po osvoboditvi je bil ustanovljen mo- škii pevski zbor in poimenovan po sekretarju okrožnega odbora OF Dušanu Jerebu-Stefanu, narodnem heroju in dolenjskemu revolucionar- ju. Zborova usmeritev je bila partizanska in narodna pesem. Dne 14. maja 1963 je bilo od- krito spominsko obeležje v veterinarski bolniš- nici v Novem mestu v spomin Dušanu Jerebu, ki je pred vojno deloval v Novem mestu kot priljubljen veterinar. Dne 27. oktobra 1974 je delovni kolektiv tovarne Novoteks na kraju zadnje bitke Dušana Jereba-Stefana v Velikem Lipovcu odkril spominsko obeležje. Da bi ohranili in prenašali izročila NOB, so ga zaupa- li v varstvo tovarniški organizaciji ZSMS. Ja- nuarja 1984 je kolektiv tovarne Novoteks prev- zel pokroviteljstvo nad pevskim zborom Dušan Jereb-Stefan in tako omogočil gmoten obstoj.

Dne 14. maja 1985 je praznoval 40-letnico ob- stoja tudi pevski zbor sam. Dne 28. oktobra 1985 je v počastitev občinskega praznika pri- dil skupaj s pobratenim pevskim zborom Gra- fika in Ljubljane celovečerni koncert S pesmi- jo v svobodo, v Domu JLA pa pripravil razsta- vo o življenju in delu pevskega zbora skozi 40 let. Delegacija članov delovnega kolektiva to- varne Novoteks in pevskega zbora je odnesla venec k spominskemu obeležju, kjer je padel Dušan Jereb-Stefan.

Se posebna zahvala gre organizaciji ZSMS tovarne Novoteks in seveda celotnemu kolekti- vu, ki redno in vzorno skrbi za spominsko obe- ležje, prireajo ob datumih dogodkov iz NOB žalne slavnosti, katerih se udeležujejo pohod- niki: mladina, člani ZZB NOV, pripadniki TO, delavci in seveda tudi pevci zbora Dušan Jereb.

MARJAN PUREBER

GORNJA RADGONA

Priznanja najzaslužnejšim

V tem obmejnem mestu so letos že dvaintri- desetletje proslavili občinski praznik. To je tudi spomin na njihova domačina Jakoba Vrečo in Franca Pintariča, ki sta se v letu 1941 pridružila partizanskim borcem na Dolenjskem in tudi padla.

Ob tej priložnosti so pripravili enotedenska športna tekmovanja in druga srečanja. Na Os- novni šoli Jože Kerentič šahovski turnir, na strelišču občinske strelske zveze streljanje z zračno puško, na stadionu bratstva in enotnosti teniški turnir, pri lovski koči pa so z malokali- brsko puško streljali glinaste golobe.

V tamkajšnji kinodvorani so imeli slovesno sejo občinske in družbenopolitičnih organiza- cij, kjer so podelili občinska priznanja ter di- plome za inventivno dejavnost. V teh prostorih so tudi več dni predvajali domače filme.

V središču mesta so imeli promenadni kon- cert pihalnega orkestra DKUD Svoboda. V ga- silskem domu, kjer je bila slovesna seja delov- ne organizacije Avtoradgona, so podelili priz- nanja in pohvale svojim delavcem ter poslov- nim prijateljem. Tako so storili tudi v podjetju Gorenje-Elrad, ko so izročili pohvale delavcem in poslovnim sodelavcem.

Razen tega so pripravili še prvi trim pohod na kostanjev piknik.

DRAGO MIKLAVEC

ŽALEC

Dejavni planinci

Na sestanku koordinacijskega odbora so pla- ninci občine Žalec med drugim ugotovili, da je potrebno spremeniti traso Savinjske planinske poti. Ugotovljeno je, da je pot, ki vodi po obronkih Savinjske doline, dosedaj prehodilo 1.109 planincev. Medtem so bile napravljene nekatere ceste, ki bi se jih radi planinci izogni- li, po drugi strani pa so bili odkriti nekateri spominski objekti, ki bi jih morala pot zajeti. Spogovorjeno je bilo, da speljejo pot mimo Can- kerjeve tehnike, partizanske tiskarne nad Pre- boldom in da v pot vključijo Dom borcev na Dobrovljah, zgrajen po otvoritvi poti.

Planinci Savinjske doline se množično udele- žijo različnih spominskih pohodov od Snežni- ka, Porezna, Stola, pohoda po poteh Celjske čete, 14. divizije do pohoda k bolnišnici Celje pod Komnom. Zaskrbljeni so, kako naprej. Kje dobiti sredstva za prevoz do Dravelj ali Ljub- nega.

Na srečanju planincev PD Zabukovica so po- delili šest značk za prehojeno pot 14. divizije, vsega je pot opravilo 34 planincev. Zelo malo! Zbrani se sprašujejo: Zakaj na pot ne usmerja- jo mladine?

Napravljen je bil načrt pohodov v letu 1986. Ohranjeni bodo tradicionalni pohodi kot spo- mladanski pohod na Dobrovlje in jesenski po- hod ob spomenikih NOB v KS Grizje. Planinci se bodo vključili v vsakoletno proslavo na Čre- ti, ob obletnici prve frontalne bitke na Čreti, oktobra 1941, vključili se bodo v lokalne poho- de in se poizkušali udeležiti pohodov, ki so organizirani zunaj občine Žalec.

FRANC JEŽOVNIK

ljubljska banka

Zahtevek za prenos

najkrajša pot do obresti

Obračun obresti od deviznih hranilnih vlog za leto 1985

Kot smo vas že obvestili, spoštovani varčevalci, je bil v letu 1984 spremenjen način obračuna in pripisa obresti od deviznih hranilnih vlog. Bistvo sprememb izhaja iz odloka zveznega izvršnega sveta (Ur. l. SFRJ št. 16/84, 34/84, 68/84, 12/85), po katerem se obresti od sredstev na deviznih računih in deviznih hranilnih knjižicah jugoslovanskih državljanov, ki ne živijo in ne delajo v tujini, izplačujejo v dinarjih.

Kako bodo obresti obračunane?

Obresti bodo obračunane po obrestnih merah za devizne hranilne vloge:

7,5% za vpogledne devizne hranilne vloge

9% za vloge, vezane nad 1 leto

11% za vloge, vezane nad 2 leti

12,5% za vloge, vezane nad 3 leta.

Obresti, izračunane po teh obrestnih merah, vam bodo za vsako vrsto deviz posebej preračunali v dinarje po srednjem tečaju, ki bo za posamezno valuto veljal na dan obračuna, to je 31. decembra, 1985.

Zahtevek za prenos obresti od deviznih vlog najkrajša in najenostavnejša pot do obresti

Dinarske obresti od vaših deviznih prihrankov bo banka vodila kot vpogledno vlogo vse do dne, ko bo prejela vaš nalog za izplačilo ali prenos obresti na dinarski račun. Predpisani postopek je zapleten, zato je dvig obresti takoj v januarju, žal, povezan z neizogibnimi vrstami in čakanjem pred bančnimi okenci.

Vse v zvezi z izplačilom obresti je možno urediti mnogo enostavneje, brez nepotrebnih skrbi in že danes.

In kaj je treba storiti? Čim prej, najkasneje pa do 24. decembra tega leta, predložite enoti banke, ki vodi vašo devizno vlogo, ZAHTEVEK ZA PRENOS OBRESTI po deviznih vlogah, obračunanih v dinarjih – obrazec DRO-11. V obrazcu, ki ga dobite v vseh enotah Ljubljanske banke, navedite številko tekočega računa ali dinarske hranilne knjižice, kamor želite prejeti obresti, z 31. decembrom 1985 bodo obresti že prenešene na želeni račun.

To pa še ni vse. Zahtevek za prenos obresti za leto 1985 bo veljal tudi za avtomatski prenos obresti v naslednjih letih. Znesek obračunanih obresti se že od 1. januarja dalje obrestuje po veljavni obrestni meri, kar je posebej pomembno za varčevalce, ki želijo obresti prenesti na hranilno vlogo, vezano nad 1 ali nad 2 leti.

Če boste zahtevali prenos obresti na tekoči račun, vpis obresti v banki sploh ni potreben. Z obrestmi boste lahko razpolagali že 1. januarja, banka pa vas bo o novem stanju obvestila s prvim rednim obvestilom.

Varčevalcem, ki so zahtevek za prenos obresti predložili banki že lani, bodo obresti za leto 1985 prenesli avtomatično na želeni račun. Le v primeru, da je medtem prišlo do spremembe, kot je npr. ukinitve dinarskega računa ali ustanovitve nove devizne hranilne knjižice ali deviznega računa, je treba banki predložiti nov zahtevek.

Tudi v primeru, da v Ljubljanski banki nimate ne tekočega računa niti dinarske hranilne knjižice, ne bo težav. V enoti naše banke, ki vam je najbolj pri roki, lahko odprete dinarsko hranilno vlogo in številko te vloge vnesete v zahtevek.

Zagotovite si boljši pregled nad privarčevanimi sredstvi!

Zakaj ne bi, hkrati s prenosom obresti, uredili tudi problema odvečnih deviznih vlog. Marsikateri varčevalec ima namreč več deviznih hranilnih vlog, na njih pa zanemarljivo majhne zneske. Če ste imetnik večih deviznih računov ali deviznih hranilnih knjižic, lahko sredstva prenesete na eno ali dve devizni vlogi, s katerima redno poslužete, in si tako zagotovite boljši pregled nad privarčevanimi sredstvi. Da bi se izognili možnim pomotam, je najbolje, da prinesete v banko tudi vse knjižice oziroma številke deviznih računov (na izpisu, kartončku ali drugače zapisano), ki bi jih želeli zapreti.

S tem obvestilom smo vam želeli predstaviti najkrajšo in najenostavnejšo pot do obresti. Ljubljanska banka

Nekateri varčevalci iz tega ali onega razloga ne bodo mogli osebno priti v banko. Vsem tem je namenjen zahtevek, ki ga objavljamo hkrati z obvestilom in ga lahko izpolnjenega pošljete po pošti. Prosimo vas, da ste pri izpolnjevanju zahtevka pozorni, ker zaradi računalniške obdelave zahtevkov z napakami banka ne bo mogla upoštevati.

Zahtevek za prenos obresti po deviznih hranilnih vlogah, obračunanih v dinarjih

(ime in priimek imetnika deviznega računa ali devizne hranilne knjižice)

naslov imetnika devizne vloge:

prosim, da obresti, obračunane po računu (številka deviznega računa)

prenesete na dinarski račun št. (številka hranilne knjižice ali tekočega računa)

v banki (naziv banke in enote banke)

na ime (ime imetnika hranilne knjižice ali tekočega računa)

Zahtevek velja vse dotlej, dokler nam pisno ne sporočite spremembe.

Kraj in datum

Podpis imetnika deviznega računa ali devizne hranilne knjižice oziroma pooblaščen osebe

Zahtevek pošljite enoti banke, kjer imate svoj devizni račun ali devizno hranilno knjižico.

Z vlakom bratstva in enotnosti v Srbijo

Vlak bratstva in enotnosti! Slišal sem zanj, a kaj dosti o njem nisem vedel.

Pred dvema letoma pa sem prvič delno spoznal, kaj ta vlak je in kaj pomeni. Stal sem na železniški postaji in napeto čakal, kako bo. Godba, pozdravi, solze veselja – nekaj slovesnega me je prevzelo.

Ko sem letos izvedel, da bom z vlakom bratstva in enotnosti odpotoval v Srbijo, sem bil prijetno presenečen. Po eni strani sem dan odhoda komaj čakal, po drugi pa me je vendarle obšla tesnoba pred neznanim. Misel, da predstavlja deset učencev vse učence Čufarjeve šole, me je obvezovala, da se moram za pot kar dobro pripraviti.

Dan odhoda. Vsi dogovori so bili za nami, končno sem zaprl tudi kovček. Ostalo mi je le nestrpno čakanje.

Ob dogovorjenem času smo 11. 10. 1985 prispeli na jeseniško železniško postajo. Dolg vlak nas je pričakoval na drugem peronu. Bil je slovesno okrašen z zastavami in izreki. Vsak vagon je bil oštevilčen, zato smo hitro našli svoj prostor. Sledilo je slovo od vseh, ki so nas spremljali, in že smo zaslišali znak za odhod. Vlak je oddrhal v noč.

Na nekaterih postajah – Lesce, Kranj, Škofja Loka, Ljubljana, Zidani most, Krško – smo sprejemali nove in nove potnike, nekdanje izgnance v Srbijo. Ljubljana nas je pričakala s pesmijo, podobno pa je bilo tudi na drugih postajah. Iz ure v uro je bilo v vlaku živahneje – ljudje so se pozdravljali kot dobri stari znanci, se objemali, se pogovarjali o svojih doživetjih. Pesem je odmevala daleč v noč ali bolje do zgodnjih jutranjih ur. Tudi učenci naše šole smo se do-

bro počutili. Nekdanji izgnanci so nas obiskovali, se z nami šalili, kadar pa smo bili le sami, smo se po svoje zabavali z igrami. Zaspali smo le za nekaj uric.

Že pred Beogradom smo bili vsi na nogah in nestrpno smo čakali, kako bo. Vlak je počasi zapeljal na železniško postajo Topčider. Zadonela je godba, zazvenela je pesem, prvi izgnanci so se že pozdravljali s svojimi prijatelji iz vojnih dni. Zdaj sem prvič spoznal, kakšno prijateljstvo so spletili ti ljudje med vojno, ko so delili kos kruha in skodelico mleka. Sam sem se spraševal, če sploh znam koga tako pozdraviti, kot je množica Beograđanov pozdravila nas. Nato so nas odvedli v kongresno dvorano doma JLA, kjer je bila skupna prireditev za vse udeležence obeh vlakov – s Stajerske in Gorenjske. Pred vhomom so stala dekleta in fantje s soljo in kruhom na pladnju, da bi nas sprejeli po stari srbski navadi. Pozdravila sta nas predsednika RK SZDL Srbije Trifunović in RK SZDL Slovenije Šetinc. Govorov ne poslušam rad, a prisrčnim besedam tovariša Šetince sem prisluhnul, da še sam nisem vedel, kako. Kulturni program je bil poln folklorne, pesmi in izbranih besed.

Ura je minila, kot bi mignil. Pred odhodom iz Topčidera so nas povabili še na sok, nato pa smo se vrnili na vlak. Še enkrat so nas presenetili, ko so ob prihodu na postajo z obeh strani razpostavili zaboje, polne sočnih jabolk. Vsak jih je lahko vzel, kolikor je želel.

Zdaj sta se tudi oba slovenska vlaka ločila – eden je potnike odpeljal do Kraljevega drugi do Titovih Ulic.

Pot do Valjeva je bila nezapadna. Nekajkrat se je

vlak ustavil, a vselej je bilo ozračje na postaji nepopisno: pesem, folklor, topli pozdravi, prisrčni objemi. Nas ljudje niso poznali, a so nas pozdravili kot mladi rod, ki bo pot bratstva in enotnosti nadaljeval, ko bodo starejši obnemogli.

V Valjevo smo prispeli z dvournom zamudo, a nikomur ni prišlo na misel, da bi nas ne čakal. Spet pesem, folklor, pozdravne besede predsednika OK SZDL iz Valjeva in predsednika OK SZDL z Jesenice.

Komaj sem stopil iz vlaka, že sem bil obkrožen s fanti in dekleti pobratene šole Sestre Ilić iz Valjeva. Pozdravili smo se še z delavci šole, ki so nas pričakali, in že so nas odpeljali na svoje domove.

Zdaj, ko vtise spravljam v red, ne morem in ne morem doumeti, da so mene, otroka, sprejeli tako toplo, tako dostojanstveno, kot nemara mi sprejememo odraslega človeka. Vsa družina se je zbrala in se vrtela okoli mene – gosta. Kar nerodno mi je bilo.

Le malo sem se odpočil, pa sva z mojim gostiteljem Mirkom že nadaljevala pogovor. Koliko sva si imela povedati!

Zvečer so nam v Narodnem domu pripravili zanimiv kulturni program s filmom o Valjevu. Bilo je lepo in zanimivo, a priznam, da sem med predvajanjem filma skoraj zadremal, saj sem bil utrujen od dolge poti.

V nedeljo smo bili brez obveznosti, a gostitelji so nam želeli predstaviti Valjevo. Obšli smo mesto, pokazali so nam številne znamenitosti, a najbolj me je prevzel občutek moči in tovarštva pri spomeniku, posvečenem revolucionarju Filipoviću. Mesto je bilo odeto v oblake, in bali smo se, da

bo dež onemogočil naše izlete. A dan je hitro minil v pogovorih in igri.

V ponedeljek smo odkrili spominsko ploščo jeseniškim izgnancem na steni OŠ Sestre Ilić. Kako ganljive so bile besede tovariša Globočnika, ki je bil preganjan v Srbijo leta 1941. Takrat je bil mlad fant, danes je sivolas, a ljubeč in razumevajoč. Sam sem pozdravil naše sošolce iz Valjeva z željo, da bomo Titovo naročilo o bratstvu in enotnosti znali in želeli prenašati tudi mi – mlada generacija – v prihodnjih letih. Po prireditvi smo se z avtobusi odpeljali v Brankovino, ljubljeni kraj pesnice Desanke Maksimović, kje smo si ogledali muzej, posvečen pesnici. Domačini so nas prisrčno sprejeli in pogostili.

Ob 13. uri smo bili skupaj z našimi gostitelji povabljeni na kosilo v hotel Grand, kjer je bilo nadvse prijetno. Prvič sem stopil v krog in z našimi prijatelji zaplesal tudi kolo. Radosti ni bilo konca. Pogovarjali in zabavali smo se skupaj z odraslimi vse do večera.

Zadnji dan našega bivanja v Valjevu je bil nekam otožen, saj smo že čutili tesnobo slovesa. Dopoldan smo bili še gostje tovarne Srbijanka, kjer predelujejo sadje in povrtnino, nato smo ostali z novimi prijatelji do odhoda.

Slovo na železniški postaji je bilo težko. Vem, da to prijateljstvo ni muha enodnevnica, ampak trdna in trajna vez. Nič nas ne ločuje zdaj in ločevati nas ne sme jutri, saj se v vseh težavah samo prijatelj nasloni na prijatelja. In mi smo prijatelji!

BOSTJAN ILENIĆ
OŠ Tone Čufar Jesenice
Krožek za ohranjanje tradicij NOB

Nekaj prvonovembrskih utrinkov

Naši mladi dopisniki so nam pisali o svojih doživetjih in premišljanjih ob dnevu mrtvih. Izbrali smo nekatere med njimi za današnje branje:

Nismo jih pozabili ...

Prvi november je dan, ko se spomnimo vseh mrtvih svojcev, prijateljev in vseh, ki so žrtvovali življenje za boljši vsakdan vseh nas. Že pred praznikom smo se predstavniki pionirskega odbora in OŠ iz Artiča napotili na pokopališče, da bi obiskali grob Martina Župančiča, ki j pred dvema letoma nesrečno umrl, prej pa je učil v naši šoli tehniko in fiziko. Jakob Dornac je bil na artiški šoli ravnatelj. Umrl je pred petnajstimi leti. Ker ima za šolo in kraj veliko zaslug, se bo v tem mesecu naš pionirski odred poimenoval po njem.

Obema smo okrasili grobova s cvetjem in jima prižgali tudi sveče.

DUŠAN ČANČER, 6. a
nov. krožek, OŠ Artiče

Padlim borcem v spomin

Vsako leto po vsem svetu praznujemo dan mrtvih. Letos je bil to petek. Nekaj dni pred praznikom smo počistili grobove in tudi skupni grob padlih partizanov. Na pokopališču počiva 66 borcev; 47 so jih ubili na Javorniku, 19 pa v Podkraju.

Decembra so bili partizani na Javorniku. Nemci so prišli iz Hotedrbsce. Najprj so ubili stražarja, nato pa še druge borce. Mrtve so naložili na vozove in jih pripeljali v Podkraj, kjer so jih pokopali. To so bili borci Gradnikove brigade. Domačinom na Javorniku so Nemci požgali domove, štiri ljudi pa so ubili.

Na dan mrtvih smo vsi učenci odšli na skupni grob borcev. Nesli smo jim rože in prižgali sveče.

DOMINIK BAJC, OŠ Col

Ljudje so prihajali in odhajali

Prvega novembra se spominjamo vseh padlih v boju in drugih umrlih sorodnikov. Tistega dne sem šel h grobnici padlih partizanov in žrtv fašističnega nasilja. Prižgal sem svečo. Spomnil sem se, kako so borci bojevali boj za našo svobodo. Na spomenikih sem bral zapisana imena znanih mož in žena. Sveče so ugašale v dežju, krizanteme pa so se bohotele in spomini nanje, ki tam počivajo, so se pogrezali v tišino. Ljudje so prihajali in odhajali. Prižgali so sveče in krasili grobove.

ANDREJ BABIČ, 4. e.
OŠ Danila Kumar, Ljubljana

Dali so življenje za nas

Bili smo na grobu partizanov, ki so padli za svobodo. Partizani so pokopani na Stranica sredi pokopališča blizu šole. Na spomeniku piše: »Da narod svoj oteli bi pogina, smo padli zate, domovina!« V grobu spi enaidvajset padlih, med njimi brat mojega starega očeta, ki ga je zadela belogardistična krogla, ko je bil star 37 let. V najlepših letih je bil! V grobu med prijatelji je največ kurirjev TV-33. Moj sorodnik je padel pri Dolici in je bil v Tomšičevi brigadi intendant. Na grob smo prižgali svečke, ker so dali življenje za nas.

TOMAŽ LAZNIK, 2. r. Stranice

Koliko časa še?

Gledam televizijo. Pred očmi mi plešejo krvave slike. Toliko in toliko mrtvih. Naslednja novica: lakota. Živi okostnjaki, ki sedijo po tleh, zaviti v cunje in čakajo na pomoč, od katere je odvisno njihovo življenje. A pomoč pride prepozno. In ljudje umirajo. Koliko časa še?

Medtem pa po vsem svetu odtoka ogromno denarja za orožje. Zakaj se te tovarne ne ustavijo vsaj za en dan? In bi s tem denarjem kupili hrano za lačne v Afriki in drugod po svetu. Kajti lakota ni samo v Afriki, le da tam zaradi suše najhujša. A narava, kot da bi se zarotila proti tem ljudem. Dežja ni.

Svet zbira denar za hrano. Organizirani so bili koncerti, posamezniki so se odpovedali svojemu imetju, da bi lahko pomagali lačnim, a denarja je še vedno premalo.

In pomoč počasi tudi usiha. Svet, ki je bil pretresen ob prvih slikah strašne lakote, počasi pozablja, da nekeje umirajo ljudje, ker nimajo česa jesti. Ubadajo se s svojimi težavami, ki pa so majhne in ničeve.

Medtem umirajoči z zaupanjem zrejo v letala, ki prinašajo hrano, v bele ljudi z rdečimi križi na rokah. Pa tudi ti beli ljudje trpijo. Gledajo, kako pred njimi umirajo starci in otroci, ki niso dovolj močni, da bi vzdržali vse napore. Ostale morajo pustiti umreti. Kruto, toda resnično! In tudi potrebno. Saj je hrane in zdravil premalo.

Iz vsega srca želim, da bi se jih narava kmalu usmilila.

MOJCA KOSOVEL, 8. a
OŠ. 9. KORPUS NOVJ
Nova Gorica

Prijateljska tekma v Artiču

Rokometaši iz Brežic in Artiča smo se pomerili v rokometu. Igrali smo starejši pionirji. Med igro so izstopali igralci iz Artiča in tudi zmagali z rezultatom 21:14. Ta prijateljska tekma je bila lepa ne samo zaradi naše zmage, ampak predvsem zaradi lepe športne igre obeh ekip.

ALEŠ KUKOVIČA, 7. B
nov. krožek, OŠ Artiče

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

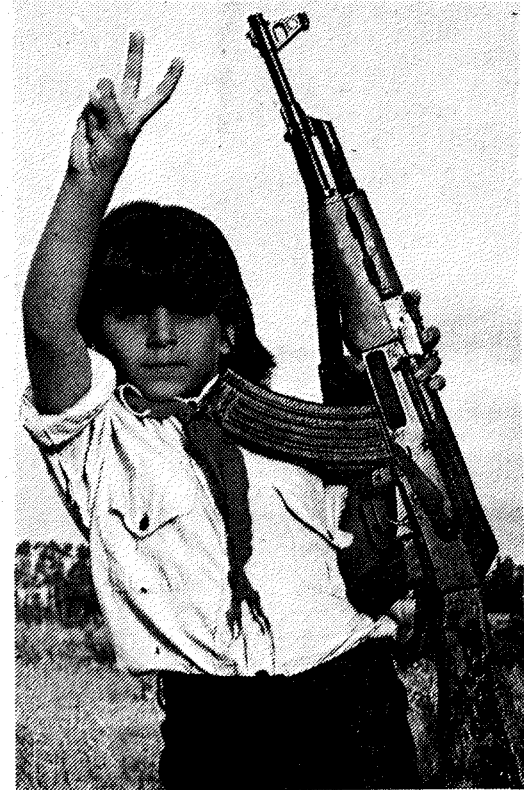
Jo poznate?

Organizacija združenih narodov

Letos mineva štirideset let od ustanovitve organizacije združenih narodov, ki se bojujejo proti vojni, proti nasilju, lakoti in vsemu, kar ni človeško. Cilji in načela te organizacije so v ustanovni listini, ko so jo sprejeli na konferenci v San Franciscu. O njej premišljajo tudi naši mladi dopisniki. Koliko jo poznajo? Koliko poznajo njen namen? Iztok Potočnik iz 8. b razreda osnovne šole Koroški jelekarij na Ravnah na Koroškem piše:

»Članice OZN naj bi reševale vse medsebojne spore po mirni poti in ne s silo, sicer mora zasedati varnostni svet, ki skuša pomiriti sprti državi. Glavni organi OZN so: generalna skupščina, varnostni svet, skrbniški svet, ekonomsko socialni svet, mednarodno sodišče in sekretariat. Organizacije združenih narodov se bojujejo tudi proti lakoti, ki pesti predvsem Afriko. S pošiljanjem hrane in zdravil skušajo pomagati prizadetim Afričanom. In OZN se bojuje proti rasni diskriminaciji.«

Dragi mladi prijatelji! Najprej sem se vprašala, od kod Iztok toliko ve, pa sem takoj ugotovila: v šoli imajo krožek OZN in Iztok je član tega krožka. Pravi, da je z delom v njem zelo zadovoljen. Tudi drugod, v drugih šolah

Če bi namesto orožja proizvajali več kruha, potem ne bi bilo lačnih!

imate krožke OZN, ki vas seznanjajo s pomenom in delom te organizacije, pri tem pa ob priložnostih organizirate najrazličnejše akcije. Tako so si na primer v osnovni šoli Trebnje omislili risanje na temo 40 let OZN. Maja Göz iz 6. razreda sporoča, da so se zbrali likovni ustvarjalci. Mentorica likovnega pouka jim je dala zamisel, potem pa so ves dopoldan risali. Zaeli so s simbolom miru – belim golobom. Nato so narisali Zemljo, na njej celine ter napolnili države, kjer divja vojna, z orožjem v deželah. V deželah, kjer se ne prepirajo, pa so narisali cvetlice – znak miru. Tretjo šolsko uro so med delom poslušali oddajo šolskega radia o Organizaciji združenih narodov. Ko je bilo vse končano, pa so risbe razobesili po mestu. Veliko ljudi se je ustavljalo ob njih. Verjetno se je pri tem vsakemu utrnila misel, vsaj ena želja, kakor se je tudi Maji, da bi mir zavladal na vsem svetu.

Mladi iz Trebnjega so v risbah jasno izrazili svoje mišljenje. Podobnih manifestacij je bilo pri nas še veliko. Na videz drobno dejanje, pa vendar veliko. Sili k premišljanju, mlade in starejše. Če bi se vsak ustavil pred takšno sliko in se zamislil, in če bi vse te misli strnili v eno samo, sem prepričana, da bi bila to obsodba vojne in orožja. V tem, v vašem izrazu, naši najmlajši, je vaša moč; v vaši vztrajnosti in vaši iskrenosti! Tudi jaz želim, da vaše želje čimprej postanejo resničnost.

Ziva

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Telefon – pridobitev naše vasi

Končno smo le dočakali telefon, ki je bil dolga leta največja želja vaščanov Zgornje Pohance. V naši vasi je centrala za vse novo napeljavane telefone. Kdor je želel, si jo je lahko ogledal tudi ob blizu. Ob tej priložnosti je bila organizirana pri Labodu veselica, ki pa se ni najbolj obnesla. Najbrž so vsi raje prvi večer preživeli doma ob svojih telefonih in se prvič poskušali oglasiti svojim sorodnikom in znancem.

JOLANDA PINTERIČ, 7. a
nov. krožek, OŠ Artiče

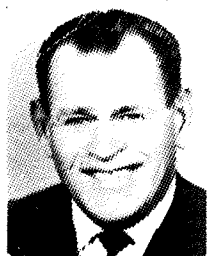
Justina Petrač

Septembra smo se poslovili od Justine Petrač, rojene 1912. leta. Vojna jo je zatekla v Savinjski dolini, kjer je sodelovala v NOG. Po vojni se je vrnila na Ravne, se zaposlila v Železarni ter aktivno sodelovala pri Svobodi in igral-ski skupini.

Stane Klobčič

Julija smo se v Stožicah poslovlili od borca spomeničarja in upokojenega majorja JLA Stanislava Klobčiča. Rodil se je 1920. leta v Črnučah. Jeseni 1939. leta je postal aktiven član Vзајемности na Ježici in istega leta je bil sprejet v SKOJ. Od poletja 1941. je sodeloval v sabotažnih akcijah, oktobra pa je odšel v partizane. Najprej je bil v šolskem taborišču Kižlovka in v 2. štajerskem bataljonu. Od maja do junija 1942. je bil v zaščitnem bataljonu GS NOV in POS. Jeseni je bil v Ribniškem bataljonu, pozimi pa v Krimskem bataljonu. Leta 1943 je bil v Dolomitskem odredu in od aprila 1944 v zaščitni enoti partijske šole CK KPS na Rogu. Decembra 1943. je bil sprejet v partijo. Leta 1944 je obiskoval nižji oficirski pehotni tečaj v Metliki. Dobil je čin poročnika in postal politični komisar delavskega bataljona, jeseni istega leta je obiskoval enomesečni partijski tečaj v Kočevskem Rogu. Pozneje je bil namestnik komandanta komande mesta Vinica in komande mesta Ribnica. Osvoboditev je dočakal v Beogradu in ostal v vrstah JLA vse do upokojitve. Odlikovan je bil z več visokimi odlikovanji in prejel je več priznanj.

Janez Kolonič

Na ljubljanskih Žalah smo se maja poslovlili od Janeza Koloniča, rojenega pred 73 leti. Že pred vojno je ilegalno deloval za NOG. Bil je izdan in zaprt v ljubljanskih zaporih, nato so ga prepeljali v Kalabrijo, kjer je zbolel. Angloameričani so ga prepeljali v bolnišnico Bari. Leta 1941 se je aktivno vključil v NOB. Postal je borec Gubčeve brigade in komandir čete. Imel je čin kapetana 1. razreda. Prejel je več priznanj in odlikovanj. Bil je vojaški vojni invalid.

Štefan Mandl

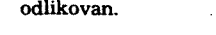
V 72. letu je v Mežici umrl borec in aktivist OF za mežiški okoliš Štefan Mandl. Že 1943. leta je sodeloval z NOG na Koroškem. K partizanom pa je odšel 1944. leta v Koroški odred in kasneje v VDV bataljon na Koroškem. Bil je dvakrat odlikovan.

Septembra smo se v Gorenji vasi poslovili od Marije Peternelj. Julija 1942. leta so ji Nemci požgali domačijo, njo in moža pa izselili v Nemčijo.

Avgusta je umrla Ivanka Črne, ki je živela v Mihevku pri Gorenji vasi. Bila je šivilja. Med okupacijo je delala za OF, predvsem je skrbela za zapornike in internirance. Po vojni je odšla v Srbijo, kjer je vodila šivilsko podjetje.

Stanislava Čibej

Odgovor: Po določbi 73. člena zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja se šteje zavarovalna doba s povečanjem, in sicer vsakih 12 mesecev dejansko prebitih v delovnem razmerju oziroma na delu, na podlagi katerega so bili obvezno zavarovani, za 15 mesecev zavarovalne dobe, tudi vojaškim invalidom I. do VI. skupine. Novi zakon je opustil dosedanjí pogoj 5 let trajanja takega dela za priznanje zavarovalne dobe s povečanjem. Edini pogoj za to, da se zavarovalna doba šteje s povečanjem, je delo v celem delovnem času.

O. R. V. Na orožnih vajah ste si težko poškodovali obe nogi in vam je bila kot mirnodobnemu vojaškemu invalidu že priznana pravica do osebne invalidnine. V zadnjem času se vam je stanje nog tak poslabšalo, da se komaj premikate s pomočjo bergel. Ali ste upravičeni do ortopedskega dodatka in koliko znaša ta dodatek?

Odgovor: Po 46. členu zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev imajo pravico do ortopedskega dodatka vojaški invalidi, pri katerih je ugotovljena vojaška invalidnost zaradi hudih okvar organizma, ki so posledica zadobljene rane, poškodbe ali bolezni, ki je povzročila amputacijo okončin ali hudo okvaro njihove funkcije, ter zaradi popolne izgube vida na obeh očeh. – Po teži, vrsti in vzroku okvare so okvare organizma razvrščene v štiri stopnje. – Ali obstaja pri vas okvara organizma in katere stopnje je ta okvara, ki vas opravičuje do ortopedskega dodatka, bo na podlagi medicinske dokumentacije in neposrednega pregleda ob upoštevanju določb pravilnika o okvarah organizma, na podlagi katerih ima vojaški invalid pravico do ortopedskega dodatka in razvrstitvi teh okvar v stopnje (Urad. list SFRJ, št. 7/1982) ugotovila pristojna vojaška zdravniška komisija. – Mesečni zneski ortopedskega dodatka znašajo od 1. julija 1985 naprej po odredbi predsednika Zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov (Urad. list SFRJ, št. 47/1985) za prvo stopnjo okvare – 12.255 din, za drugo stopnjo – 9.351 din, za tretjo stopnjo – 6.025 din in za četrto stopnjo – 2.914 din.

U. K. L. Ali so vojaški invalidi res upravičeni do invalidske pokojnine tudi v primeru, če je njihova delovna zmožnost le zmanjšana?

Odgovor: Vojaški invalidi I. do VI. skupine pridobijo pravico do invalidske pokojnine tudi v primeru, če ne morejo opravljati svojih del in nalog več kot polovico polnega delovnega časa, in sicer ne glede na to, da se lahko s prekalifikacijo ali dokvalifikacijo usposobijo za drugo ustrezno dela ali se lahko brez prekalifikacije al dokvalifikacije razporedijo na druga ustrezna dela oziroma delovne naloge.

B. F. K. Ste borec od 3. 3. 1945 naprej, ker imate ta čas od navedenega dne do 15. 5. 1945 priznan v posebno dobo v dvojnem trajanju. Ali ste upravičeni do borčevske pokojnine?

Odgovor: Do borčevske pokojnine, to je do pokojnine, odmerjene od zajamčene pokojninske osnove, bi bili upravičeni le, če bi bili borec NOV pred 9. 9. 1943. Po 101. členu zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju se namreč le borec NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 (Slovensko Primorje) vzame najmanj tolikšna pokojninska osnova, ki ustreza povprečnemu osebnemu dohodku delavcev v SR Sloveniji v predhodnem koledarskem letu, povečanemu za 17,65 odstotka (zajamčena pokojninska osnova). Ker pa ste borec NOV le od 3. 3. 1945 naprej, do borčevske pokojnine niste upravičeni.

Popravek

Opravičujemo se zaradi dveh napak, ki sta nastali pri tiskanju 43. številke z dne 31. oktobra v rubriki Imeli smo ljudi, in sicer: V Izoli smo se poslovlili od Maksa Semoliča, in ne Smolci, in Draga Trevna, rojenega 1928. leta, in ne 1982. leta.

Praznik raketno topniških enot protizračne obrambe

Pripadniki raketnotopniških enot protizračne obrambe slavijo 10. novembra praznik svoje zvrsti. Na ta dan se spominjajo leta 1944, ko je tovariš Tito ustanovil prvi protiletalski polk za obrambo Beograda.

Protiletalci so svoj praznik praznovali delovno. Pregledali so, kaj so naredili v letu dni, kaj morajo še iz-

boljšati in kam morajo usmeriti ustvarjalne sile, da bi še izboljšali bojno pripravljenost. Še posebej slovesno je bilo v enoti JLA, ki ji poveljuje Boško Jevtić. Ta enota se je pred nedavnim vrnila z večtedenskega tabornjenja, med katerim so se posebej izkazale posadke tricevnih 20 mm protiletalskih topov. V dveh dneh so dvakrat sestrelile tarčo, ki jo

je vleklo letalo galeb 4.

Slovesnosti v njihovi vojašnici so se med drugimi udeležili načelnik štaba Ljubljanskega armadnega območja, generalpodpolkovnik Mirko Mirtič, načelnik republiškega štaba TO polkovnih Milovan Zorc, predstavniki občine Ljubljana Moste-Polje, upokojeni starešine te enote in številni drugi.

B. K.

Boško Jevtić podeljuje značke zgledega vojaka

Udeležba na usposabljanjih se povečuje

Na nedavni problemski konferenci ZRVS mesta Ljubljane so natančno analizirali idejno-politično, splošnovojaško in samozaščitno usposabljanje članov. Po uvodnih besedah predsednika mestne konference ZRVS Alojza Hrena se je razvila pestra razprava, v kateri sta sodelovala tudi predsednik RK ZRVS Slovenije Stane Kotnik in predsednik strokovne komisije pri predsedstvu RK ZRVS Vlado Kraševac. Razpravljalci so opozorili predvsem na problem premajhne dejavnosti in neredne udeležbe dela rezervnih vojaških starešin pri izvajanju programskih nalog, posebej pri kolektivnih oblikah usposabljanja. Že leta se del rezervnih vojaških starešin obnaša neodgovorno do izobraževanja in usposabljanja. Zato so z vrsto ukrepov povečali kakovost usposabljanja in okrepili krajevne konference ZRVS. Ugotavljajo, da se udeležba povečuje.

Razpravljalci so predlagali, naj bi v zvezi z reševanjem omenjenih problemov nadaljevali

predvsem z boljšo pripravo vseh oblik izobraževanja in usposabljanja. Posredovali so tudi izkušnje svojih organizacij za boljšo udeležbo na seminarjih, predavanjih in tehničnih zborih. Poudarili so, da morajo zlasti občinska vodstva ZRVS temeljito proučiti podatke o usposabljanju in na tej osnovi sprejeti ustrezne ukrepe.

Povečanje udeležbe pri vseh oblikah usposabljanja pa ne sme biti samo skrb komisij za vojaško strokovno usposabljanje, ampak vseh drugih komisij in organov občinskih in krajevnih organizacij ZRVS. Nadvse pomembno pri tem je tudi individualno delo vsakega rezervnega vojaškega starešine.

V razpravi so tudi poudarili, da je programska osnova za naslednje obdobje zelo dobra in da jo je treba čim prej začeti uresničevati. Oblikovali so sklepe, ki bodo prav gotovo motivirali in še izboljšali nadaljnje delo vseh organizacij ZRVS v Ljubljani.

Dušan Rebolj

Na spominski slovesnosti odločna zahteva po postavitvi spomenika v Trstu

Pred skromnim spominskim kamnom v tržaški četrti Sv. Ani je bila spominska slovesnost, katere namen ni bil le hvaležen poklon padlim borcem v boju proti nacifašizmu, temveč je mogočno izzvenela kot zahteva in poziv pristojnim organom, naj premagajo vse birokratske in predvsem politične težave v zvezi z načrtovano postavitvijo spomenika žrtvam v narodnoosvobodilnem boju in za osvoboditev Trsta. Kako je to vprašanje občuteno, zgovorno dokazuje res številna udeležba na slovesnosti ob navzočnosti svojcev žrtev, predstavnikov borčevskih in družbenopolitičnih organizacij, slovenskih in italijanskih protifašistov. Na častni straži sta bila partizanska borca s titovkama na glavi in s praporom s slovensko trobojnico in peterokrako zvezdo, večja skupina žensk v narodnih nošah in nekaj skavtov.

V nagovorih so štirje govrniki ogorčeno obsodili obnašanje tržaške občinske uprave, ki že leta in leta trmasto zavrača dovoljenje za postavitve spominskega obeležja, ki bi edini v mestu Trst predstavljal vse tiste, ki so darovali svoja življenja na oltarju osvoboditve Trsta. Predsednica pripravljalnega odbora Marta Werk je orisala dolgoletne napore in prizadevanja, da bi občina izdala privoljenje. V ta namen so zbrali tudi več kot tisoč podpisov. Pripravljalni odbor je februarja in nato še septembra letos pismeno pozval tržaškega župana Richettija, naj sprejme delegacijo, ki bi mu obrazložila namene in potrebo po tem partizanskem pomniku. Žal pa do danes ni bilo odgovora. To je le še en dokaz o veliki zadregi, pa tudi pomanjkanju prave volje

sedanje tržaške občinske uprave, ki je očitno pod nacionalističnim vplivom nazadnjaških sil in še posebej protislovensko usmerjene Liste za Trst, ki ima (pre)veliko moč v odboru.

Komunistična senatorka Jelka Gerbec je spomnila, kako iz demokratične ustave italijanske republike, ki je zrasla iz prelite krvi odporniškega gibanja, prevevajo duh in vrednote protifašističnega boja, torej ima v ustavni listini svojo osnovo upravičena zahteva po postavitvi spomenika. Zato bodo vsi protifašisti obeh narodnosti nadaljevali boj do zadovoljivega epiloga. V imenu Mladinskega odbora SKGZ je Nadja Pertotova izrazila čustva mlade generacije, ki sicer ni doživela na lastni koži vojnih grozot, vendar pa ima globoko spoštovanje do padlih za osvoboditev. Krog nagovorov je sklenil predsednik pokrajinskega odbora borčevske organizacije VZPI-ANPI Arturo Calabria. Odločno je obsodil obnašanje odgovornih oblastvenih krogov, ki v mestnem središču in njegovi okolici brez vsakršnega pomisleka dopuščajo fašistične manifestacije, medtem ko nimajo razumevanja za zahteve tistega dela prebivalstva, ki hoče ohraniti spomin na padle v boju prot nacifašizmu.

Na vsestransko uspehi in odmevni prireditvi sta pod vodstvom Ignacija Ote zapela zbor Fran Venturini z Domja in Valentin Vodnik iz Doline ter otroški zbor Franc Venturini, ki ga vodi Suzana Zerjal. Recitacije v slovenščini oziroma v italijanščini sta občuteno podala Jožko Lukeš in Aljoša Gašperlin.

Boris Simoneta

Z zamejske Koroške, po štiridesetih letih zmage

Letos mineva 65 let od žalostnega, pravzaprav usodnega koroškega plebiscita in 30 let, ko sta Avstrija in Jugoslavija podpisali medsebojno mednarodno državno pogodbo. Z njo se je naša sosesda s 7. členom obvezala, da bo zagotovila našim manjšinam enakopravne narodnostne pravice.

Obe obletnici po toliko letih, zlasti pa že za to, ker so tudi v Avstriji proslavili 40. letnico zmage nad nacifašizmom (pred nedavnim so praznovali svoj državni praznik in priredili vojaško paradu. Videli smo jo na avstrijski televiziji), pomenita vrsto bridkih razočaranj. Z obljubami o čudoviti narodnostni in boljši urejenosti, da ne omenjamo že takrat toliko opevana demokracije, ni bilo nič. Že leta in leta ne gre le za sistematično narodnostno zatiranje, temveč tudi za prisilno asimilacijo manjšine na Koroškem.

ja nemškonacionalistične sile, ki skušajo izsiliti razveljavitev že tako ali tako minimalnih ali pa še kako oklešenih pravic Slovencev na avstrijskem Koroškem, zlasti pri dvojezičnem šolstvu. Ob letošnjih obletnicah, ko se tudi v republiki Avstriji zelo radi postavijo z zmago nad nacifašizmom, doživljajo koroški Slovenci izživljanja in celo napade. Pristojne oblasti pa zoper vse to nič ne ukrenejo, vsaj učinkovito ne.

Najbrž ni potrebno posebej opozoriti, da ne gre pri takih dejanjih za neko navidezno nestrpnost do manjšine, temveč za nevarno oživljanje reakcionarnih premišljanj, zlasti še za to, ko posamezni avstrijski organi sprejemajo pokroviteljstva nad posameznimi prireditvami koroškega heimatdionista in drugih, na videz z nedolžnimi imeni, po vsebini pa nacističnih grupacij.

Zdi se tako, kakor da zvezna in deželna vlada, zlasti zadnja, popuščata nemškonacionalističnim in neonacističnim silam na Koroškem, ko slednji postavljajo zahteve po uvedbi nekakšnega geta za slovenske šolske otroke. Zaradi omahovanja ali pa neodločnosti in celo strpnosti avstrijske politike so se prav zato posamezni neofašisti tako razbohotili, da prek svojih skrajno neofašističnih časopisov nestranno napadajo celo zvezne avstrijske ministre, ki so zares demokratično usmerjeni.

Antifašistični komite je v Celovcu organiziral demonstracijo. Na ulicah jih je bilo nekaj sto. Javno so zahtevali od avstrijskih oblasti dejansko izpolnitev 7. člena in prepoved delovanja nemškonacionalističnih in neofašističnih organizacij, zlasti pa nacionalno demokratske stranke. Hkrati so tudi zahtevali, naj njihovi funkcionarji in politiki javno pojasnijo delovanje teh organizacij, ki so na zunaj videti tako nedolžne.

Vzrok za takšen javni protest je bil zbor koroških svobodnjakarjev, brambovcev in drugih neonacističnih reakcionarnih in protimanjšinskih sil, ki so še kako napadli zahteve slovenske manjšine v Avstriji. Kaže, da so to storili, kakor nalašč, prav ob letošnjih obletnicah; koroškega plebiscita, podpisa mednarodne državne pogodbe in zmage nad nacifašizmom.

Slovenski in z njo tudi hrvaški manjšini v Avstriji ob sedanjih razmerah preostane le, da ob pomoči SR Slovenije in SFRJ pospešeno iščeta zavezništvo med slovensko in nemškogovorečimi demokrati, ne samo po vsej Avstriji, temveč pri mednarodni javnosti.

Ali manjšine res ogrožajo večinski narod v Avstriji? Ali bo res prevladovala trditve, da bo na Koroškem ali pa v Avstriji mir šele takrat, ko bo tu čisti avstrijski narod, torej brez manjšin. Ali ni to milo rečeno strašilo na pragu 21. stoletja?

Drago Miklavc

Spominske medalje bračičevcem

Ob letošnjih praznovanjih 40. obletnice osvoboditve so borcem SNOUB Mirka Bračiča podelili spominske medalje brigade. Na vsaki medalji je vgravirano ime borca, tako da za podeljene medalje ni bilo posebnih potrdil. Izdelano je bilo 820 spominskih medalj. Večji del so jih podelili na proslavah. Za druge borce so medalje poslali na občinske odbore ZZB NOV in so jih borci tam tudi prejeli.

Borci so se ob prejemu medalj zahvaljevali s solzami v očeh, ker niso pozabljeni. Prav posebno so bili presenečeni, ker so na medaljah našli vgravirano svoje ime in priimek, saj jim bo ob tem spominska medalja še dražji spomin na brigado, boje in tovariše soborce.

Marjan Prestor

Praznik treh krajevnih skupnosti

Letos mineva 41 let od tragične smrti komandanta slovenskih partizanov, narodnega heroja in generalpolkovnika Franca Rozmana-Staneta. Kar tri krajevne skupnosti v občini Ljubljana Šiška nosijo njegovo ime: krajevna skupnost Komandant Stane I, II in III. Prav tako je po njem poimenovana tudi pobratena krajevna skupnost Franc Rozman-Stane iz Beograda, kjer je deloval pred vojno. Tudi šole nosijo njegovo ime, in to Splošna srednja vojaška šola Franc Rozman-Stane v Ljubljani in tri osnovne šole: v Šentvidu pri Ljubljani, v Šmartnem pri Litiji in v Mari-boru.

Stane je bil vestransko sposobna vojaško-politična osebnost, human človek, heroj naše ljudske revolucije in NOB, svetel zgledega in čudovitega revolucionarja z življenjskimi izkušnjami v dveh revolucijah, človek, ki je bil izjemno priljubljen pri vseh borcih in ljudeh, s katerimi je prišel v stik, človek z visokimi moralnopolitičnimi vrednotami.

Izgubili smo ga tistega usodnega 7. novembra 1944 na

Lokvah pri Črnomlju. Štiri dni po smrti je bil legendarni komandant Stane razglašen za narodnega heroja kot generalpolkovnik slovenske partizanske vojske oziroma komandant Glavnega štaba NOV in POS. Tudi letos so krajski vseh treh krajevnih skupnosti počastili spomin na vzornega borca in komandanta. Sedmi november je krajevni praznik

Stanetovih krajevnih skupnosti. Tudi učenci OŠ Valentina Vodnika dobro poznajo lik legendarnega komandanta. Na območju ene od krajevnih skupnosti je tudi spomenik, za katerega skrbijo tudi učenci. Na dan obletnice smrti Franca Rozmana-Staneta so tudi podelili plakete in priznanja krajevnih skupnosti.

Jože Čurin

Hedvika Škrabar prejema krajevno priznanje

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADASKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIC – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 1.100 din, posamezna številka v prosti prodaji 30 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35